

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Ana Bilim Dalı

**TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA KADIN GİRİŞİMCİLERE
DÖNÜK TUTUMLARIN SOSYOLOJİK OLARAK İNCELENMESİ
(SAMSUN İLİ ÖRNEĞİ)**

Yüksek Lisans Tezi

Hilal TORUN

Sivas
Ağustos 2019

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Ana Bilim Dalı

**TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA KADIN GİRİŞİMCİLERE
DÖNÜK TUTUMLARIN SOSYOLOJİK OLARAK İNCELENMESİ
(SAMSUN İLİ ÖRNEĞİ)**

Yüksek Lisans Tezi

Hilal TORUN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Metin EROL

Sivas
Ağustos 2019

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : 1Sosyoloji
Tezin Başlığı : Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadın Girişimcilere
Dönük Tutumların Sosyolojik Olarak
İncelenmesi:Samsun İli Örneği
Savunma Tarihi : 19.07.2019
Danışmanı : Prof. Dr. Metin EROL

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Prof. Dr. H. Bayram KAÇMAZOĞLU

Üye : Prof. Dr. Metin EROL

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Güney NAİR

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Hilal TORUN tarafından hazırlanan Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadın Girişimcilere Dönük Tutumların Sosyolojik Olarak İncelenmesi:Samsun İli Örneği başlıklı tez, kabul edilmiştir./..../.....

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

İmza

Hilal TORUN

TEŞEKKÜR

“Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadın Girişimcilere Dönük Tutumların Sosyolojik Olarak İncelenmesi(Samsun İli Örneği)” konulu tez çalışmamın danışmanlığını yürüten, sadece tez aşamasında değil, tanıştığım günden bu yana bana yol gösteren, hatalarımı hoş gören desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve en önemlisi bana her koşulda güvenen çok kıymetli hocam ve değerli danışmanım Prof. Dr. Metin Erol’a teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Alan araştırmam boyunca kadın girişimcilere ulaşmam konusunda yardımlarını esirgemeyen Samsun Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlık Özel Kalem F. Yasemin Birsen ve Samsun İş Kadınları Derneği Başkanı Münevver Uğurlu’ya teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Çalışmalarım sırasında beni sürekli destekleyen, maddi-manevi yardımlarını esirgemeyen, başarımla gurur duyan ve hep daha iyisini yapacağıma inanarak bana sonsuz güven veren canım aileme sevgilerimi sunuyorum.

Son olarak; beni hiç yalnız bırakmayan, her zaman başarımla dileyen, bu konuda beni içtenlikle destekleyen, elinden geldiğince hep yanımda olan ve beni engin sabrıyla olgunlaştırmaya çalışan, dostum, sırdaşım, hayat arkadaşım Muhammed Yazıcı’ya sonsuz teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
TABLolar LİSTESİ	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	5
KURAMSAL VE TARİHSEL ÇERÇEVE	5
1. TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI	5
1.1.Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Tanımları	5
1.2.Toplumsal Cinsiyet Kavramının Tarihçesi	9
1.3. Cinsiyet Rollerinin Gelişimi	11
2. AİLE İÇİ ROLLER	17
2.1. Kadının Rollerini	18
2.2. Erkeğin Rollerini	20
3. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KADININ KONUMUNU BELİRLEYEN FAKTÖRLER	23
3.1. Tarım ve Ataerkil Toplum Yapısı	23
3.2. Din (İslamiyet) ve Kadın	25
4. KADININ TOPLUMSAL KONUMUNDA DEĞİŞMELER	29
4.1. Eski Türklerde Kadının Konumu	29
4.2. Selçuklularda Kadının Konumu	31
4.3. Osmanlılarda Kadının Konumu.....	33
4.4. Cumhuriyet Döneminde Kadının Konumu	35
5. TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNİN ÖĞRENİLMESİNDE AİLE	39
6. KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ	43
6.1.Kadın Girişimciliği Kavramı.....	43
6.2. Kadınları Girişimci Olmaya Yönlendiren Faktörler	48
6.3. Girişimci Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar	52
7. TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ	57
8. TÜRKİYE’DE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ	61
9. ROL ÇATIŞMASI TEORİSİ VE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ	67

II. BÖLÜM.....	71
ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER.....	71
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI.....	71
2. ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER.....	73
2.1. Araştırmanın Evreni	73
2.2. Araştırmada Kullanılan Örneklem Seçim Teknikleri.....	73
2.3. Kullanılan Analiz Teknikleri	74
3.ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	75
4. SAMSUN İLİNİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI	77
5. ÖRNEKLEME GİREN KADIN GİRİŞİMCİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE DAĞILIMI.....	85
5.1. Yaşlarına Göre Dağılımları.....	85
5.2. Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları	85
5.3. Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	86
5.4. Evli Olanların Çocuk Durumuna Göre Dağılımı	87
5.5. Eşlerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	88
5.6. Eşlerinin Mesleklerine Göre Dağılımı.....	88
5.7. Annelerinin Eğitimi Durumlarına Göre Dağılımı	89
5.8. Annelerinin Mesleki Durumlarına Göre Dağılımı	89
5.9. Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	90
5.10. Babalarının Mesleğine Göre Dağılımı.....	91
5.11. Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı	91
6. KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ MOTİVE EDEN FAKTÖRLER	93
6.1. Mesleki Değişkeni ve Kadın Girişimcilik	93
6.2. Faaliyet Alanı ve İş deneyiminin Kadın Girişimcilik Üzerine Etkileri	93
6.3. Kadın Girişimciliğin Gelişmesinde Eğitimin Etkisi.....	94
6.4. İş Kurma Fikri ve Kadın Girişimcilik	95
6.5. Kadın Girişimciliğin Gelişmesinde Çevresel Faktörlerin Etkisi.....	96
6.6. Kadın Girişimcilik ve Toplumsal Cinsiyet	98
7. HİPOTEZLERE İLİŞKİN TESTLER.....	117
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	131
KAYNAKÇA	137
EKLER.....	147
Ek 1: Anket Formu.....	147
ÖZ GEÇMİŞ.....	159

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Yaş Durumu	85
Tablo 2. Katılımcıların Eğitim Durumu	86
Tablo 3. Katılımcıların Medeni Durumu.....	86
Tablo 4. Katılımcılardan Evli Olanların Çocuk Durumu	87
Tablo 5. Eşlerinin Eğitim Durumu.....	88
Tablo 6. Evli Kişilerin Eşlerinin Mesleği.....	88
Tablo 7. Katılımcıların Annelerinin Eğitim Durumu.....	89
Tablo 8. Katılımcıların Annelerinin Mesleki Durumu.....	90
Tablo 9. Katılımcıların Babalarının Eğitim Durumu	90
Tablo 10. Katılımcıların Babalarının Mesleği.....	91
Tablo 11. Katılımcıların Faaliyet Gösterdiği İş Kolu	91
Tablo 12. Bu İşe Nasıl Başladınız?.....	93
Tablo 13. Bu İşe Başlarken Bu Faaliyet Alanında İş Deneyimi.....	94
Tablo 14. Bu İş Kaç yıldır Yapıyorsunuz?	94
Tablo 15. İşinizle İlgili Bir Eğitim Aldınız mı?.....	95
Tablo 16. Bu Eğitimi Nereden Aldınız?.....	95
Tablo 17. İş Kurma Fikrini İlk Olarak Kim Düşündü?	96
Tablo 18. İş Kuma Düşünceni Kimler Destekledi?	96
Tablo 19. İş Kurmanıza Karşı Çıkanlar Oldu mu?	97
Tablo 20. Ailenizde Kendi İşinde Çalışan Var mı?	97
Tablo 21. Ailesinde Kendi İşinde Çalışanın Girişimciye Yakınlık Derecesi.....	98
Tablo 22. Aileniz Size Erkek Kardeşlerinizle Aynı Fırsatları Tanıdı mı?	98
Tablo 23. Girişimci Olmanızda Sizi Etkileyen Nedenlerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	99
Tablo 24. İşletme Kurarken Karşılaşılan Sorunların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	100
Tablo 25. İşletme Kurduktan Sonra Karşılaşılan Sorunların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	101
Tablo 26. Samsun İlinin Kadın Girişimcilere Çok İyi Fırsatlar Sunduğu Görüşü Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?	101
Tablo 27. Kendi İşinizde Çalışmanız Yaşamınızdaki Diğer Sorumlulukları Nasıl Etkiliyor?.....	102
Tablo 28. Ev İşlerini Yürütmek ve Çocuk Bakımı İçin Kimlerden Destek Alıyorsunuz?.....	103
Tablo 29. Girişimci Olmanın Avantajlı Yanları Nelerdir?(En avantajlı Gördüğünüz 3 seçeneği işaretleyiniz).	104
Tablo 30. Size Başarılı Bir Girişimci Olabilmek İçin Sahip Olunması Gereken Özellikler Nelerdir?(Önemli gördüğünüz 3 seçeneği işaretleyiniz).	105
Tablo 31. Size Göre Kadın Yönetici ve Girişimciler Erkek Emsallerine Göre Hangi Konularda Daha Başarılıdır?	106

Tablo 32. İş Hayatında Kadınları Erkeklerden Ayıran En Önemli Özellik	107
Tablo 33. Kadın Girişimci Olarak Duygusallığınız İşinizi Nasıl Etkiliyor?.....	107
Tablo 34. Kadın İşveren Oluşunuz, Çalışanlarınızla İlişkilerinizi Nasıl Etkiliyor?..	108
Tablo 35. Kadın İşveren Oluşunuz, Müşterilerinizle Aranızda Problem Yaratıyor mu?	108
Tablo 36. Pazardaki Erkek Hâkimiyetinden Dolayı Sorun Yaşıyor musunuz?	108
Tablo 37. İşinizle İlgili Gelecek Planınız Nedir?	109
Tablo 38. Kızınıza Kendi İşini Kurmasını Tavsiye Eder misiniz?.....	109
Tablo 39. Oğlunuza Kendi İşini Kurmasını Tavsiye Eder misiniz?.....	110
Tablo 40. Hangi Kuruluşlara Üyesiniz?.....	110
Tablo 41. Bu Kuruluşların Sosyal ve İş Hayatınıza Olumlu Katkısı Var mı?	110
Tablo 42. Kadınların Kariyer Gelişimi Önündeki En Büyük Engel Nedir?	111
Tablo 43. İşiniz Dışında Ev İşlerinden Ne Derecede Sorumlusunuz?.....	111
Tablo 44. Devletten Beklentileriniz Nelerdir?	112
Tablo 45. Girişimci Olmak İsteyen Kadınlara Vereceğiniz Öneriler Nelerdir?.....	113
Tablo 46. Ailenizin Erkek Bireylerinden Ev İşlerini Yapmaları ve Yardımda Bulunmaları Beklenir mi?.....	114
Tablo 47. Kaç Çalışanınız Var?.....	114
Tablo 48. Çalışanlarınızdan Kaç Erkek?	115
Tablo 49. Kadın girişimcilerin yaşları ile faaliyet alanlarının karşılaştırılması	117
Tablo 50. Kadınların eğitim durumuna göre girişimci olmalarını etkileyen nedenlerin karşılaştırılması	118
Tablo 51. Kadınların medeni durumuna göre girişimci olmalarını etkileyen nedenlerin karşılaştırılması	120
Tablo 52. Kadınların Eğitim durumu ile Erkek kardeşleri ile aynı fırsatları elde etme durumlarının karşılaştırılması	122
Tablo 53. Kadınların Eğitim durumu ile Kariyer gelişimleri önündeki engellerin karşılaştırılması	122
Tablo 54. Kadın girişimcilerin eğitim durumu ile girişimci olmak isteyen kadınlara verdikleri önerilerin karşılaştırılması.....	123
Tablo 55. Kadın girişimcilerin, girişimci olmalarının yaşamlarındaki diğer sorumlulukları etkileme durumu ile ev işleri/çocuk bakımı için destek almalarının karşılaştırılması	124
Tablo 56. Kadının ailesinde kendi işinde çalışanların olması ile işletme kurduktan sonra yaşadığı problemlerin önem derecesine göre karşılaştırılması	125
Tablo 57. Girişimci kadınların işleri ile ilgili gelecek planları ile başarılı bir girişimci olmak için sahip olunması gereken özelliklerin karşılaştırılması	125
Tablo 58. Kadın girişimcilerin faaliyet süreleri ile devlet beklentilerinin karşılaştırılması	129
Tablo 59. Kadın girişimcilerin faaliyet süreleri ile devlet beklentilerinin farkları...	130

ÖZET

Gelişmiş ülkelerin temel özelliklerinden biri, girişimci sayısının çok olmasıdır. Özellikle de kadınların iş hayatına atılmaları, bu gelişmişliğin en temel göstergesidir.

Kadının hayatını ev ile sınırlandırmak, cinsiyet ve fırsat eşitsizliğinin en elim sonucudur. Oysaki kadınlar arasında girişimcilik faaliyetlerinin düzeyinin artması ve kadınların ekonomik ve sosyal güç haline gelmesi, ülkenin ekonomik gelişimi ve sosyal sistemin güçlendirilmesi açısından önemlidir.

Girişimci kadın her ne kadar çalışma hayatında daha sık yer bulmaya başlamış olsa da; toplumsal cinsiyet rollerinin etkisinden kurtulamamakta, bu rollerden ötürü hem sosyal hem iş hayatında birçok sorunla baş etmek durumunda kalmaktadır.

Bu araştırmanın temel amacı; kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar, toplumsal cinsiyete bağlı tutumlar ve bunların nasıl çözüleceğine dair çözüm önerilerini, kadınların çerçevesinden sunmak ve incelemektir. Bu kapsamda anket soru formundan yararlanılmıştır. Samsun ili içerisinde 300 kadın girişimciyle görüşülmüş ve bu görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Toplumsal Cinsiyet, Kadın Girişimci, Sorunlar.

ABSTRACT

One of the main characteristics of developed countries is the high number of entrepreneurs. In particular, the introduction of women into business life is the most basic indicator of this development.

Limiting women's lives to the home is the result of gender and opportunity inequality. However, the increase in the level of entrepreneurship among women and the economic and social power of women are important for the economic development of the country and the strengthening of the social system

Although the entrepreneurial woman has started to find places more frequently in working life; it cannot escape the effects of gender roles and has to cope with many problems both in social and business life due to these roles.

The main purpose of this research is; the problems faced by women entrepreneurs, gender-related attitudes and their suggestions for solutions to how to solve them are to be presented and analyzed within the framework of women. In this context, questionnaire was used. 300 female entrepreneurs were interviewed in the province of Samsun and the findings obtained from these interviews were revealed.

Keywords: Entrepreneurship, Gender, Women Entrepreneur, Problems.

GİRİŞ

Gerek dünyada gerekse ülkemizde neredeyse nüfusun yarısını oluşturmasına rağmen kadınlar, erkeklerle aynı oranda çalışma hayatında yer bulamamıştır. Burada toplumsal cinsiyet kavramı devreye girmektedir. Cinsiyet, bireyin doğuştan sahip olduğu genetik ve biyolojik özellikler olarak tanımlanırken; doğuştan gelen farklılıkların sosyolojik açıdan yorumlanması zamanla toplumsal cinsiyet kavramını doğurmuştur.

Toplum içinde kadının birçok rolü bulunmaktadır. Bireylik, annelik, eşlik rollerinin yanı sıra ev kadınlığı ve mesleki roller de eklenince kadının sorumluluğu bir hayli fazla olmaktadır. Kadın her ne kadar iş hayatına atılmış olsa da; çocuk bakımı, ev işleri yine kadının sorumluluğu olarak görülmekte ve bu beklenti çalışan kadının iş yükünü artırdığı için tükenmişlik duyguları başlamaktadır. Erkekler ise yaşamları boyunca aile içi roller yerine çalışma hayatında nasıl var olacakları ve çalışma hayatının gerektirdiği bilgi ve becerileri nasıl kazanacakları üzerine yoğunlaşmaktadırlar. Çünkü erkeğin mesleği, ailenin geçim kaynağı olarak görülmektedir. Bu geleneksel bir kabuldür.

Toprağın işlenip karma tarımın yaygınlaşması mülkiyet kavramını oluşturmuş ve yavaş yavaş kent devletleri oluşmaya başlamıştır. Bu durum kadını ikincilleştirerek, erkeğin egemenliğini artıran bir sistem haline gelmiştir. Böylelikle toplumsal cinsiyet rolleri belirginleşmiştir (Akyol, Polatoğlu 2017: 6).

Cumhuriyet'in ilan edilmesi ile birlikte kadınlara hem sosyal hem de seçme ve seçilme hakkını içeren siyasal açıdan önemli haklar verilmiştir. Böylelikle kadınlar artık her alanda söz sahibi olabilmekte, eğitimde de erkeklerle eşit fırsatları yakalayabilmektedirler. Üniversiteden mezun olan kadınların toplumsal hayatta mesleklerini icra etmeye başlamaları ile de kadının sosyal statüsü başka bir boyut kazanmıştır.

Kadınların iş kurma nedenlerine baktığımızda iten ve çeken nedenlerin olduğunu görebiliriz. Ekonomik koşullar, işsizlik sorunları, aile bütçesine katkı sağlama gibi nedenler iten nedenler arasında gösterilirken; bağımsızlık isteği, kendini gerçekleştirme isteği çeken faktörler arasında sayılabilmektedir (Soysal 2010: 90).

Sebepler her ne olursa olsun girişimciliğe yönelen kadın, toplumda daha iyi seviyeye çıkmayı amaçlamaktadır.

Toplumda daha iyi bir seviyeye çıkmayı hedefleyen girişimci kadın, işletme kurma ve devam ettirme aşamalarında birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Sermaye temin etme, rol çatışması, geleneksel baskı, bilgi ve tecrübe eksikliği, ortak bulmada güçlük çekme, eğitim yetersizliği gibi sorunlar yaşanan başlıca sorunlardır.

Çalışmanın konusu, Samsun ilinin kadın girişimcilere dönük tutumlarının toplumsal cinsiyet bağlamında analiz ederek değerlendirilmesini sağlamaktır. Temel amacı ise, cinsiyet eşitsizliğinin kadınlara iş hayatında nasıl yansıdığı konusuna yorum getirmek ve öneriler sunmaktır. Araştırmanın Samsun ilinde toplumsal cinsiyet bağlamında, çalışan kadınlara yönelik tutumların değerlendirilmesi ve buna yönelik çözümler getirilmesi bakımından yararlı olacağı umulmaktadır.

Çalışmanın kuramsal kısmının birinci bölümünde toplumsal cinsiyet kavramı açıklanarak tarihesinden bahsedilmekte, ikinci bölümünde aile içi rollere yer verilmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde geçmişten günümüze kadının konumunu belirleyen tarımsal toplum yapısı ve din üzerinde durulmaktadır. Sonraki bölümde eski Türklerde, Selçuklularda, Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde kadının toplumsal ve ekonomik durumu ile ilgili bilgiler verilmektedir. Akabinde toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde ailenin etkisinden bahsedilerek kadın girişimciliği kavramı derinlemesine işlenmektedir.

Günümüzde Türkiye’de kadın girişimcilerin konumundan da bahsedilerek rol çatışması teorisi ile ilintili olarak girişimci kadınlardan bahsedilmektedir.

Yöntem ve bulgular kısmında araştırmanın konusu, amacı ve önemi açıklanarak, anket çalışması ile elde edilen sonuçların yorumlanması yapılmaktadır. Araştırmanın yöntemi sırasıyla; literatür incelemesi, kuramsal kısmın oluşturulması, araştırmanın amaç ve hipotezlerinin belirlenmesi, anket sorularının hazırlanması, anket formlarının düzenlenmesi, araştırma kapsamında belirlenen girişimcilere uygulanması, cevaplanan anketlerin kodlanması, verilerin analiz edilmesi ve sonuçların yorumlanması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Tesadüfi Örneklem tekniği kullanılmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında Ek-1’deki

anket formu kullanılmıştır. Veriler IBM SPSS V23 ile analiz edilerek kategorik verilerin karşılaştırılmasında ise Kikare ve Varyans testi kullanılmıştır.

I. BÖLÜM

KURAMSAL VE TARİHSEL ÇERÇEVE

1. TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI

1.1.Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Tanımları

Cinsiyet denildiği zaman; doğuştan gelen özellikler akla gelmektedir. Toplumun bize yüklediği roller ve sorumluluklar ise toplumsal cinsiyet kavramının içini doldurmaktadır. Bu roller sonradan kazanılmaktadır.

Cinsiyet (Sex), bireyin dişil veya erkek olarak doğuştan sahip olduğu biyolojik ve genetik tüm özellikleri olarak tanımlanmakta iken, toplumsal cinsiyet (gender), hem kadının hem erkeğin toplum tarafından belirlenmiş rolleri ve sorumluluklarını ifade eder (Dökmen 2010:5). Toplumsal cinsiyet; doğuştan getirilen farklılıklar değil; toplumun bizden beklediği, yerine getirmemizi istediği davranış ve tutumlardır.

Gündelik konuşmada kullandığımız cinsiyet sözcüğü ile toplumsal cinsiyet kavramı farklı anlamlar ifade etmektedir ve bu ayrımın vurgulanması gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet terimini sosyolojiye sokan Ann Oakley, biyolojik açıdan kadını ve erkeği ayırmak için kullanılan cinsiyet kavramını ‘Sex’ ile ifade etmekte; toplumsal cinsiyeti ise ‘Gender’ olarak ifade ederek kadınlık ve erkeklik arasında oluşan toplumsal açıdan eşitsiz bölünme olarak tanımlamaktadır (Marshall 1999: 97). Cinsiyetler arası eşitsizlik, toplum tarafından yaratılan toplumsal cinsiyet kavramı ile hayatımıza girmiştir. Ve doğduğu andan itibaren bireyler bu eşitsizliklere maruz kalmaktadır.

Tüm toplumlar kadın ve erkek bireylerden oluşmakta ve tüm bireyelerine belirli roller ve sorumluluklar yüklemektedir. Toplumsal cinsiyet, doğuştan getirilen dişil ve erkek olmaktan daha başka bir şeydir. Tarihsel ve kültürel açıdan toplumun bireyelerine yüklediği kimliklerdir. Bu toplumlar cinsiyet kimlikleri, yalnızca bireyleri değil, toplumdaki tüm kurumları, örgütleri etkileyen ve içine alan geniş bir kavramdır.

Toplumsal cinsiyet, cinsiyetin doğuştan gelen özelliklerinden bağımsız bir şekilde kadının ve erkeğin toplum tarafından nasıl algılandığına ve kültürel açıdan kadın ve erkek olma sürecine işaret etmektedir. Toplum her ikisini de tarihsel süreç içinde belirli bir alana ait kılmakta; yaşanan dönem kadının ve erkeğin sosyal işlevlerini belirlemektedir. Kadın ve erkeğin değerini de kültür belirlemektedir (Demez 2005: 29). Aslında, biyolojik cinsiyet tüm toplumlarda aynıken ve her kadın ve erkek için geçerliken; toplumsal cinsiyet kültürden kültüre değişiklik göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramı; kadın ve erkek arasındaki sosyolojik ve psikolojik tüm farklılıkları içermektedir. Mac Kenzie bu farklılıkların doğuştan itibaren egemen ideoloji tarafından güçlendirildiğini ve bu yolla toplumsal denetim sağlandığını vurgulamaktadır (Yüksel 1999: 70). Toplum tarafından yaratılan bir kavram olan toplumsal cinsiyet, gücü elinde bulunduranların lehine sonuçlar verdiğinden aşılması, yıkılması zor bir hal almaktadır.

Toplumsal cinsiyet, toplumda var olan normlara göre belirlenmekte; bireyin erkek veya kadın olma gibi kişisel niteliklerinin ve bireysel kanılarının toplumdaki mevcut erkeklik ve kadınlık normlarına uygun olması gerekmektedir (Yüksel 1999: 70). Normlardan kasıt, erkeklik ve kadınlığın gerektirdiği rol ve sorumlulukları, her ikisinin de kendini topluma sunma şekli, davranışları, konuşması ve giyim-kuşam şekilleridir. Norm denilen bu kalıplar tüm toplumlarda farklılık göstermektedir. Kısaca toplumsal cinsiyet, sergilediğimiz eylemler ve toplumsal kurumlarla ilişkilidir.

Batı (2006: 79)'a göre toplumsal cinsiyet, kişinin kadınsılığı (femininity) ve/veya erkeksiliği (masculinity) gibi cinsiyet tanımlamalarında söz konusu edilen ve süreç içerisinde kültürel ve toplumsal yapılara eklemlenen anlamları ve tecrübeleri ifade etmektedir.

Bir toplumda kadın ve erkeğe “uygun” olarak kabul edilmiş davranışlara baktığımızda, o toplumun toplumsal cinsiyet rolleri hakkında fikir sahibi oluruz.

Cinsiyet bir kimsenin genetik ya da anatomik niteliklerinden bahsetmek için kullanılır. Kişinin doğuştan taşıdığı biyolojik cinsiyete tekabül eder. İnsanlar birbirinin biyolojik cinsiyetini ifade ederlerken anatomik olarak üç karakteristik

özelliğe dikkat ederler; dışsal cinsel organları, içsel cinsel organları ve ergenlik çağında gelişen ikincil cinsel kimlikleri (Highleyman 1997: 1).

Giddens (2000: 97), cinsiyetin; bedeninin fiziksel farklılıklarına göndermede bulunan kavram iken, toplumsal cinsiyetin ise; cinsiyetler arasındaki farkları sosyolojik ve psikolojik açıdan değerlendirdiğini, bu ikisi arasında temel bir ayrım bulunduğunu belirtmektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramı, doğuştan kazanılan cinsiyetle ilgili olmayıp tamamen toplumun yarattığı ve bireylere zorla kabul ettirmeye çalışılan davranış kalıplarından oluşmaktadır. Kadınlar da erkekler gibi savaşlarda yer alabilir, ava çıkabilir, ateş yakabilir iken onlara ev işleri ve çocuk bakımı gibi sorumluluklar yüklenmektedir. Yani aslında kadın ile erkek arasındaki farkın nedeni, üretim ilişkileri nedeniyle toplum tarafından yaratılmış kadın ve erkek kimliklerine uymak zorunda olmalarıdır.

Toplumsal cinsiyet ile ilgili yapılan tüm bu tanımlara baktığımızda, ortak nokta olarak sosyalizasyon sürecinin etkisini görmekteyiz. Sosyalizasyon, toplumla etkileşime girdikçe gerçekleşmektedir. Toplumsal cinsiyet de, işte bu sürece göndermede bulunmaktadır.

İçinde yaşadığımız toplumda biyolojik cinsiyet tanımı, dış görünüme göre oldukça keskin bir biçimde yapılmaktadır. Yeni doğan bir bebek ya kız ya da erkek olarak resmi kayıtlara geçer. Eğer, nadiren rastlandığı gibi, fiziksel görünüm kız ya da erkek arasında ise bebek iki tercihten birine zorlanır. Hepimizin bildiği gibi, bazı insanlar aslında kendileri için uygun olmayan bir cinsiyeti tercihe zorlandıklarını itiraf etmektedirler. Çünkü erkek egemen toplumun cinsiyet belirsizliğine ve heteroseksüelliğe tahammülü yoktur (Cockburn 1991: 6-7). Toplumlarda erkeklik ve kadınlık olarak belirlenmiş belirli basmakalıp düşünceler mevcuttur. Bu düşüncelere uygun davranan bireyler, saygı görürken; belirlenen bu normlara aykırı davranan bireyler ise, toplum tarafından dışlanmakta, dikkate alınmamaktadır.

Toplumsal cinsiyet öğrenilen ve toplumsal etkileşimlerimiz aracılığıyla oluşturulan bir süreç olduğu için; “toplumsal yeniden üretim” kavramının önemi burada ortaya çıkmaktadır. Yani toplumsal cinsiyet verili değildir. Toplumsal cinsiyet, hepimizin gündelik etkenlerimizde, gece-gündüz “oluşturmak” zorunda

olduğumuz bir şeydir (Giddens 2000: 119). Toplumla etkileşime girerek oluşturduğumuz, değişebilen, dönüşebilen bir süreçtir.

Toplumsal cinsiyet kavramı toplumda ve ailede öğrenilir. Toplum kadın ve erkeklere birtakım rol ve sorumluluklar yükler. Fakat gerçekte neyin doğal, neyin toplum tarafından oluşturulduğunu saptamak zordur; çünkü çocuk doğduğu andan itibaren aileler toplumsal cinsiyete göre çocuğu yetiştirmeye başlarlar. Birçok Güney Asya kültüründe bir erkek çocuk dünyaya geldiğinde kutlamalar yapılırken; kız çocuk doğduğunda insanlar yasa bürünmektedirler. Ve erkek çocuklara daha iyi besinler, daha çok sevgi ve saygı yağdırılır. Erkekler güçlü ve aktif; kız çocuklar ise içe dönük, evine bağlı ve ağırbaşlı olarak yetiştirilir. Bir kız çocuğunda onu bisiklet sürmekten, ağaca çıkmaktan veya şort giymekten alıkoyacak hiçbir şey yoktur. Bir erkek çocuğun bedeninde de onu ev işleriyle ilgilenmekten, temizlik yapmaktan, yemek hazırlamaktan, oyuncak bebeklerle oynamaktan alıkoyan bir şey bulunmamaktadır. Bu farklılıklar toplumsal cinsiyetten kaynaklanan farklılıklar olup, bizzat toplum tarafından oluşturulmaktadır (Bhasin 2003a: 4). Dolayısıyla hiçbir tercih hakkı verilmeden birey belirli kalıplara uymaya zorlanır. Ve bu kalıplar doğrultusunda kişinin hayatı şekillenir.

Toplumsal cinsiyet doğal bir şey değildir; aksine toplumsal ve kültürel bir nitelik göstermektedir. Bunun kanıtı ise farklı yerler ve değişik toplumsal gruplar arasında devamlı olarak değişmeye devam etmesidir. Örneğin; bir kabile kızı hayvan otlatarak, ağaçlara tırmanarak ormanda özgür bir şekilde dolaşabilirken; orta sınıftan bir kız çocuk eve veya okula kapatılabilir. Her ikisi de kız çocuktur, fakat vücutlarının aynı olduğu gerçeğine rağmen, farklı yetenekler, farklı hayaller geliştirirler (Bhasin 2003a: 4-5). Dolayısıyla toplumun onlara yükledikleri toplumsal cinsiyet olgusunu, farklı sosyalizasyon süreçleri içerisinde öğrenmek durumunda kalırlar.

Kadınların ve erkeklerin toplum içinde sahip olduğu farklı statüler aslında toplumsal ve kültürel olarak belirlenmektedir; insan yapımıdır. Kadınların erkeklere göre ikinci planda olmalarını cinsiyet değil toplumsal cinsiyet belirlemektedir. Kadınlar daha az hakka ve daha az kaynağın denetimine sahiptir. Erkeklerden daha uzun saatler çalışmakta fakat işlerine daha az ödeme yapılmaktadır. Kadınlar hem

erkeklerin hem toplumun sistematik şiddetine maruz kalırlar; toplumsal, ekonomik ve siyasal kurumlarda karar alma güçleri çok azdır (Bhasin 2003a:5). Dolayısıyla kadın ve erkek cinsiyeti arasında eğitimden siyasete her türlü alanda farklılıklar oluşmaktadır. Tüm bu farklılıklar toplumsal cinsiyet eşitsizliğini oluşturmaktadır.

Bütün bu tanımlardan yola çıkarak cinsiyetin, doğuştan gelen yapısal ve biyolojik farklılıklara; toplumsal cinsiyetin ise her iki cinsin toplum tarafından belirlenen rol ve sorumluluklarına vurgu yaptığını söyleyebiliriz. Toplumsal cinsiyet, toplumun bizden gerçekleştirmemizi istediği davranış kalıpları ve düşünce şekilleridir.

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek eşitsizliğini konu edinmektedir. Bu açıdan önem arz eden bir kavramdır. Sahip olunan biyolojik farklılıkların toplumsal ve kültürel açıdan şekillenmesi toplumsal cinsiyet kavramını gündeme getirmiştir. Bu kavramı bilmek, kadının neden ikinci planda olduğunu, neden ezildiğinin bilinmesi açısından da önemlidir.

1.2. Toplumsal Cinsiyet Kavramının Tarihçesi

Toplum kadın ve erkeğe farklı davranışlar ve sorumluluklar yüklemekte dolayısıyla farklı davranmaktadır. Bu farklılıkların nelerden kaynaklandığını araştıran çalışmaların artması ile birlikte toplumsal cinsiyet kavramı ile cinsiyet ayrımı üzerinde durulmaya başlanmıştır.

Illich (1996: 88)'e göre, toplumsal cinsiyet doğuştan itibaren edindiğimiz cinsiyetten farklı bir şeydir. Ancak Dökmen (2010: 5)'in de belirttiği gibi, bu iki kavramı birbirinden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Çünkü toplumun kadın ve erkek bireylerine yüklediği roller ve sorumluluklar, bu bireylerin cinsiyetlerine ilişkin gözlemler sonucu oluşmuştur.

Toplumsal cinsiyet kavramı yakın zamanlara ait bir kavramdır. 'Toplumsal cinsiyet' in biyolojik 'cinsiyet' ten nasıl farklı olabileceğini göstermek için Robert Stoller tarafından 1968 yılında ortaya atılmıştır (Segal 1992: 98). Bu kavram yetmişlerin başında Ann Oakley ile popülerlik kazanmış ve sosyoloji bilimine girmiştir. Ann Oakley'e göre "cinsiyet" biyolojik kadın-erkek ayrımını anlatırken, "toplumsal cinsiyet" kadınlık ve erkeklik arasındaki toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır (Akt. Marshall 1999: 98). Cinsiyet tamamen

doğaldır, doğuştan kazanılır; toplumsal cinsiyet ise toplum tarafından oluşturulan ve bireye zorla kabul ettirilen rolleri kapsamaktadır.

1960'ların sonunda özellikle ABD'de başlayan kadın hareketinin sonucunda ortaya çıkan feminizmin toplumbilimlerdeki etkisi, kendisini kadın araştırmaları(women's studies) olarak göstermiştir. Ancak özellikle 80'lerden itibaren toplumbilimlerdeki kadın araştırmaları, cinsiyet araştırmaları(gender studies) olarak yön değiştirmiştir (Polat 2008: 147). Böylelikle toplumsal cinsiyet kavramı daha çok konuşulmaya başlamıştır.

Toplumsal cinsiyet kavramı ve kadın-erkek eşitliği tartışmaları 18.yüzyılın başlarında kendini gösteren feminist düşünceyle başlasa da, kadın-erkek eşitsizliği tarihin ilk dönemlerini de kapsayan geniş bir süreci oluşturur (Kaçar 2007: 20). Türköne (1995), tüm bunlardan farklı olarak, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarını kullanmak yerine "cins" ve "cinsiyet" terimlerini kullanmıştır. Bu kavramlarda "cins" doğuştan kadın ve erkek olmaya işaret ederken, "cinsiyet" sosyolojik bir anlamı ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet, cinsiyetin tersine, toplum tarafından bastırılan düşünce ve davranışları içermektedir.

Doğuştan oluşan biyolojik cinsiyetin, aile ve toplum aracılığı ile zamanla toplumsal cinsiyete dönüşmesi, bir sürecin başlangıcı değil, sonucudur. Bu sonucun dönüm noktasını, toplumsal hayatın ortak alan ve mahrem alan şeklinde bölünerek mahrem alanın, kadına ait olarak tanımlanması oluşturmaktadır. Tarihsel veriler, böyle bir tanımlamanın, toprak mülkiyetine dayalı üretim ilişkilerinden kaynaklanan ataerkil aile yapısı nedeniyle kadının, tarih boyunca çocuk bakımı ve ev içi işleri yürütme işlevini yüklenmiş olmasından ve giderek evin, kadın merkezli olarak tanımlanmasından kaynaklandığını göstermektedir. Bu dönüşüm sonucunda kadının yaşamı ev ile sınırlanmakla kalmamış, 'aile namusu'nu korumakla da yükümlü kılınmıştır. Böylece 'kadınlık', insan olmanın ötesinde aşırı istek uyandıran bir kavram haline dönüşmüştür. Şüphesiz bu şekilde bir anlamın atfedilmesinde, kızlıktan kadınlığa geçiş törenlerinin de etkisi olmuş olabilir. Çünkü 'kadın' kavramı, evlenme ve gerdek gecesi aracılığıyla bekâretini kaybetmiş kızlara denmektedir. Belki de bunun bir sonucu olarak 'kadın'a bakış açısı, cinsel içerikten arındırılmamaktadır (Erol 2008: 202). Görüldüğü üzere, üretim ilişkileri ve

sosyalizasyon sürecinin, toplumsal cinsiyeti başlatan ve pekiştiren unsurlar olduğu apaçık ortaya konulmuştur. Ayrıca kadın cinsel bir obje olarak görülmekte, bu nedenle namus kavramının yükünü de çekmektedir.

Sonuç olarak cinsiyet; bireyin hormonal, kromozomlar, iç ve dış cinsel organların belirlendiği biyolojik farklılıktır. Toplumsal cinsiyet ise; bireyin içine doğduğu toplumda var olan ve bireye kazandırılan rol, davranış ve karakterlerdir. Tek başına biyolojik farklılıklar ile açıklanamayan cinsiyet kimliği kazandığı biçim ve içerik ile yansıttığı nitelikler toplumsal cinsiyetçiliğe yol açmıştır. Kadının kendi fiziksel ve psikososyal sağlığını önemseme gücü, onun ailesi ve kültürünün kadının kendi dünyası hakkında ona ne öğrettikleriyle büyük oranda ilişkilidir.

1.3. Cinsiyet Rollerinin Gelişimi

Rol kavramı belirlenmiş kurallara göre bireyin hareket etmesini ifade eder. Toplum, bireylere birçok rol öğretir ve toplum içinde çok sayıda insan, bu rollere uygun yaşar. Örneğin; annelik, doktorluk, kardeşlik, gibi pek çok rol vardır. Toplumsal cinsiyet rolleri; toplumsallaşma sürecinde kazanılan rollerdir. Toplumla etkileşime girdiğimiz andan itibaren rollerimizi öğrenmeye başlarız.

Cinsiyet rollerinin tarihsel kökenine gelince, pek çok toplumbilimci, kadın-erkek ayrımcılığının temelini işbölümü sürecinin başlamasında bulmuşlardır (Çakır 2016: 35). Yerleşik hayata geçişle birlikte tarım ve hayvancılıkla uğraşılmaya başlanmış ve işbölümü ile roller ve sorumluluklar paylaşılmıştır.

Tan (1979: 164), "Kadın'ın Ekonomik Yaşamı ve Eğitimi" adlı çalışmasında, metallerin bulunuşu, hayvanların yetiştirilmesi, dokumacılığın ve tarla kültürünün gelişimi sonucu çıkan artı değerın aile mülkiyetine geçişi ile erkeğin ve kadının rolleri değişerek statüleri arasındaki eşitlik bozulmuştur" görüşünü dile getirmektedir. Bu görüş; geçilen yeni düzende erkeklerin hayvanlara, silahlara, esirlere ve üretilen ürünlere sahip olduğunu; kadınların ise ev içi işler, çocuk bakımı vb. faaliyetleri gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Bu ayrışma ise kadın-erkek arasındaki rolleri ayırıştırıp şekillendirmiş olmaktadır (Çakır 2016: 35).

Cinsiyet rolleri kadınların ve erkeklerin nasıl davranmaları gerektiğini ve onlardan yerine getirmeleri beklenen farklı sorumlulukları ortaya koyar. Sanayisi gelişmiş toplumlarında kadınların çoğuna düşen görev, ev işlerini yapmak ya da

hizmet gerektiren işlerinde çalışmaktır. Erkekler ise yaşamlarını evin dışındaki kariyerleri ile geçirirler. Erkeklerin işi kadınlara göre genelde daha yüksek ücretli ve konum olarak daha yukarıda olur. Bu görüş geleneksel cinsiyet rollerinde gücün önemine vurgu yapan feminist yazarlarca eleştirilmiştir. Feminist yazarlar, cinsiyet rollerinin, aslında kadınları erkeklerin hizmetine sokmanın bir yolunu yansıttığını ve erkeklerin bu mevcut yapının devamını sağlayarak kendi çıkarlarını gözettikleri ataerkil toplum yapısından kaynaklandığını ileri sürerler. Geleneksel kadınlar bazen feminizme kuşkuyla yaklaşır. Buna rağmen kadınlar da erkekler de eşitlikçi cinsiyet rollerine doğru değişim süreci içindedir. Buna rağmen cinsiyet rolüne uygun davranışların değişmeye karşı oldukça dirençli olduğu söylenebilir (Marshall 1999: 98). Çünkü statüko, toplumsal cinsiyet rolleri ile toplum üzerinde daha kolay denetim sağlayabilmektedir. Bu nedenle kısa vadede değişim ve dönüşüm oldukça güçtür.

Bebekler toplumsal cinsiyeti bilinçsiz bir şekilde öğrenirler. Kız ya da erkek olarak kendilerini adlandırmadan çevrelerinden birçok sinyal alırlar. Örneğin, erkek ve kadın yetişkinler bebekleri genellikle farklı biçimlerde tutarlar. Giyiniş, saç şekilleri, yetişkinlerin bebekleri tutuş şekli vb. farklılıklar bebeklere sinyal sağlar. İki yaşındaki çocukların, net olarak olmasa da toplumsal cinsiyete dair bir anlayış geliştirmiş olurlar. Kendilerinin kız mı yoksa erkek mi olduklarını bilirler, başkalarını da artık buna göre doğru şekilde sınıflandırabilirler. Ve artık beş altı yaşlarına gelene kadar çocuk, herkesin bir toplumsal cinsiyetinin olduğunu ve bunun değişmediğini, kızlarla erkekler arasındaki seks farklılıklarının ise biyolojik temelli olduğunu bilmemektedir (Giddens 2000: 100). Çocukların etkileşime girdiği TV programları, oyuncaklar, resimli kitaplar vb. hepsi de kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikleri vurgulamaktadır. Ve böylelikle çocuklar bilinçsiz olarak bilinçaltlarına toplumsal cinsiyeti yerleştirmeye başlarlar.

Cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde, bebeklik ve çocukluk dönemleri oldukça önemlidir. Bu dönemlerdeki bebek ve çocukların psikolojilerini bilmek, kimliklerini kazanma ve kazandırma süreçlerinde önem arz etmektedir.

Freud, yetişkinler üzerinde anormal davranışların nedenleri ve kişilik özellikleri ile ilgili olarak birçok çalışma yapmıştır. Bu çalışmalar sonucunda

bebeklik ve çocukluk yıllarının öneminden bir hayli bahsetmiştir. Ve kişiliğin şekillenmesinde ilk altı yılın çok önemli olduğunu belirterek, anne-baba tutumlarının çocuk yetiştirme üzerindeki öneminden bahsetmiştir.

Freud kişiliği üçe ayırmaktadır. Bunlar; id, ego ve süper egodur. İd, temel içgüdülerimiz olan cinsellik ve saldırganlığın kaynağıdır. Doğuştan getirilmekte ve kişiliğin temel taşı olarak görülmektedir. İçimizdeki enerji, içgüdüler şeklinde ortaya çıkarak hemen doyurulma ihtiyacı hissetmektedir. Bu enerji, doyurulma istemi ile içgüdü şeklinde meydana çıkınca ego devreye girmektedir. Ego, kişiliğimizi devam ettirmemize yarayan organdır. Dış dünya ile id 'in istekleri arasında uğraşır durur. Bu istekleri bazen erteler, bazen hoş olanları seçer, hoş olmayanları ile uzak tutar. Çünkü ego, akla göre hareket eder. Karar organı olduğu için, akılcı ve mantıklıdır. Son olarak süper ego ise; toplumda geçerli olan ahlak kurallarını içerir. Yani vicdanı çalıştırır. Ahlak kurallarımızı, değer yargılarımızı içinde barındırır. Böylelikle toplumda mevcut olan kuralları hiçe sayarak davranan bir bireyde id baskındır diyebiliriz. Kurallara sıkı sıkıya bağlı, insanların ne diyeceğini fazlaca önemseyen kişilerde ise süper ego baskındır. Daima akla ve mantığa uygun hareket etmeye çalışan bir birey de ise ego baskındır (Giddens 2000: 102).

Freud'a göre gelişim dönemleri şu şekildedir: Oral Dönem, Anal Dönem, Fallik Dönem, Gizlilik (Latent) Dönem, Ergenlik Dönemi.

Oral Dönem(0-2 Yaş): Bu dönemde İd hakimdir. Dolayısıyla isteklerinin hemen karşılanmasını ister. Çocuğun öncelikli beklentisi, isteklerinin hemen karşılanması ve gerginliğin giderilmesidir. Çocuk tümüyle dışarıya bağımlı ve çaresizdir. Ve sadece annesinin varlığıyla hayatını sürdürebilir. Bu dönemde çocuğun kazandığı ilk toplumsal işlev; almak, elde etmektir. Aslında çocuğun istekleri annesi tarafından karşılanırken, çocuk toplumsal açıdan almayı da öğrenir. Ve bu dönemde özgüven duygusunun gelişmesi şarttır. Bu yalnızca annenin, bebeğin ihtiyaçlarını tutarlı ve düzenli bir şekilde karşılamasıyla gerçekleşir. Bu dönemde hâkim olan id 'in haz ilkesi çalışmaktadır (Geçtan 1995: 34). Bebek, oral dönemi başarı ile atlatabilirse, ileriki yaşamında güven duygusu, diğer insanlara maddi manevi verebilme ve insanlardan doğru şekilde alabilme gibi özellikleri kazanır. Bu dönemde isteklerin aşırı karşılanması veya kısıtlanması; sonradan güvensizlik,

gerginlik, sigara ve alkol bağımlılığı ve tırnak yeme gibi davranışların ortaya çıkmasına neden olur.

Anal Dönem(2- 4 Yaş): Bu dönemde çocuk artık yürümeye, konuşmaya ve bağımsız düşünmeye başlamıştır. Ayrıca dışkılamanın gelişmesi ile de çocuğun hayatına yeni bir eylem katılmıştır. Çocuğun dışkısını tutabiliyor olması annesi ve çevresi tarafından ilgi görmekte takdir edilmektedir. Hal böyle olunca çocuk artık toplumdaki yanlış, doğru, ayıp gibi kavramlarla tanışmış olmaktadır. Bu durum süper ego gelişiminin bir parçasıdır. Anal süreçte aile tutumları çok önemlidir. Örneğin, katı bir şekilde yürütülen tuvalet eğitimi, aşırı koruyucu anne-baba tutumları, aşırı titizlik, ayıp ve günah kavramlarının gereğinden fazla aşılması gibi durumlar anal saplanmaya neden olabilmektedir (Geçtan 1995: 36). Anal saplanma yaşayan bireylerde, aşırı düzenlilik, titizlik, kararsızlık, gibi özellikler görülür. Bu dönemi başarıyla atlatan bebek, yetişkin bir birey olduğunda girişimci, üretici ve yaratıcı bir birey olur. Buradan yola çıkarak araştırmamıza konu olan kadın girişimcilerin, anal dönemi başarıyla atlattıklarını söyleyebiliriz.

Fallik Dönem(4- 6 Yaş): Bu dönemde çocuk cinsel organlarına yönelerek cinsler arasındaki ayrılıkları anlamlandırmaya çalışır. Öğrenme, araştırma, soruşturma eğilimleri artar. Nasıl bir kişi olacağını merak etmeye başlar. Cinsiyetine uygun belirlenmiş rolleri iyice kavramıştır. Ve değerleri, yasakları daha hızlı öğrenir. Bu dönemde çocuğa aşırı ceza vermekten kaçınılmalıdır. Çünkü bu durum ileride aşırı çekingenliğe ve pasifliğe yol açabilir (Öztürk 1995: 77). Fallik dönemi başarı ile atlatabilen çocuk, toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmeye başlar ve kendi cinsel kimliğini kazanır. Eğer atlatamazsa aşırı kıskanç, sürekli suçluluk duygusu yaşayan bir birey olur.

Gizlilik (Latent) Dönemi (6-12 Yaş): Bu dönemde zihinsel açıdan önemli gelişmeler yaşanır. Aynı zamanda bedensel ve duygusal olarak da ilerlemeler gerçekleşir. Hafıza, algı, zaman-mekân kavramı, soyut düşünme vb. yetileri gelişir. Neden- sonuç ilişkisi kurarak değerlendirmeler yapabilir. Genellemeler oluşturabilir (Geçtan 1995: 41). Bu dönemde çocuğun egosu gelişir. Ve sosyal, çalışkan, aktif bir birey olur. Ergenlik öncesi dönem olduğu için oldukça önemlidir ve başarılı bir

şekilde atlatılamazsa çocuk içine kapanık, güven duygusu gelişmemiş bir birey haline gelebilir.

Ergenlik(Genital) Dönemi (12- 22 Yaş): Ergenlik, her iki cinsiyette de fiziksel bir büyüme gerçekleşir ve ikinci cinsel yapı bu dönemde baş gösterir. Diğer dönemlerde yaşanan sorunların çözümü ergenlik döneminde gerçekleşmektedir. Ve bu çok ağır bir durumdur. Bu nedenle ergenlik döneminde kişilik bozuklukları, ruhsal sorunlar, nörotik bozukluklar ortaya çıkar (Geçtan 1995: 41). Hem kişilik hem de kimlik gelişimi açısından bu dönem oldukça önemli bir evredir. Birey her ne kadar bocalasa da iyi ya da kötü bir şekilde kimliğini bulur. Mutlu ve üreten bir birey haline gelir. Fakat bu dönem başarılı bir şekilde atlatılamazsa birey ya aşırı bağımlı ya da aşırı bağımsız biri haline gelebilir.

Denilebilir ki, doğumdan itibaren gerçekleşen ilk üç evre, bireyin kişiliğinin oluşmasında oldukça önemlidir. Eğer bireylerin karşılaştıkları sorunlar kendi döneminde çözümlenirse ve her döneme ait temel ihtiyaçlar karşılanırsa birey mutlu bir birey olur. Mutlu birey, mutlu toplum ve aileler demektir. Fakat ihtiyaçları karşılanmaz ve engellenirse kişi anormal davranışlar sergileyebilir ve kimliğini bulamaz. Bu nedenle ebeveyn-çocuk ilişkisinin kişiliğin gelişmesindeki öneminin farkına varılmalı, çocuğa ilk beş yıl sevecen, hoşgörülü ve sıcak yaklaşarak mutlu bireyler yetiştirmeli, refah bir toplum oluşmasına katkı sağlamalıyız.

Cinsiyet rollerinin gelişimi açısından, bireyin gelişim evrelerini inceledik. Şimdi ise aile içi rolleri irdelemek yerinde olacaktır.

2. AİLE İÇİ ROLLER

Geleneksel toplumlarda kadın rolleri belirleyen değil, rolleri belirlenen kişi olmuştur. Ona biçilen yegâne görev “anne” olmaktır. Bu görev hemen hemen tüm toplumlarda kadının asli vazifesi olarak görülmüştür.

Otorite ölçütü açısından yapı kategorileri geleneksel veya babaerkil ile eşitlikçi veya anaerkil olarak adlandırılmaktadır. Çelebi (1992: 8-9)’a göre; “geleneksel otorite biçimi, erkeğin hâkimiyetini ifade etmekte, aile içerisinde güç ve karar mekanizmasının erkek olduğuna işaret etmektedir. Eşitlikçi yani anaerkil tipte ise, aile içi bütün kararlara kadının da erkekle eşit bir şekilde katılımı istenmektedir. Hâkimiyetin paylaşıldığı eşitlikçi tipte, kadın kadar erkeğinde, verdiği kararlarda karşı tarafın çıkar ve isteklerini gözetmesi, sergilediği davranışlara bir açıklama getirmesi gerekmektedir”. İdeal olan aile tipi eşitlikçi aile tipidir. Tüm aile fertleri düşüncesini özgürce ifade edebilmeli, kadın-erkek ayırt etmeksizin tüm bireylerin katılımı ile sorunlar çözümlenmelidir.

Aile içi roller sisteminde oluşan iç dinamiklerdeki ağırlığı oluşturan unsurlardan en önemlilerinden birisi güç kavramıdır. Bir toplum veya grupta gücü elinde bulunduran taraf, yaşadığı alana hâkimiyet sağlar. Bu anlamda ekonomik alan aile içerisinde parayı eve kimin getirdiği üzerinden bir güce dönüşmüştür. Maddi geliri sağlayan eş eve genellikle egemen olur. Eğitim düzeyi dengesizlikleri de bu güce katkı sağlayan unsurlardandır. Aile içerisindeki güç dengesinin eşit bir şekilde dağılması demokratik aileyi doğurur. Aksi takdirde birinin diğerine boyun eğmesi ve kabullenmesi boyutunda ilişki şekillenir (Sayın 1991: 529’dan akt. Geçer, Çelik 2017: 12). Bu da aile içi rollerde dengesizliklere yol açar ve bir taraf hep mutsuz olur.

Parsons (1956: 137)’a göre aile içerisinde kadın ve erkeğin rolleri konusunda, erkek araçsal rolü (toplumla bağ kurma), kadın ise dışavurumcu (anlamli rol) rolü üstlenir. Gelir sağlayan rolü erkek üstlendiğinden, aile ile dış dünya arasındaki ilişkiyi sağladığından araçsal rolü yerine getirmektedir. Kadın ise, ailedeki bireylerin ihtiyaçlarını yerine getirdiği için ve çocukların bakımı, ev işleri ile de ilgilendiği için duygusal rolü üstlenmektedir.

Bu açıdan bakıldığında, kadın çalışsa dahi, ev işleri ve çocuk bakımı birincil görevi olarak görülmekte ve aldığı ücret bütçeye katkı olarak algılanmaktadır. Bunun nedeni ise, cinsiyete dayalı olarak toplum tarafından bireylere sosyal ve kültürel olarak dayatılmış rollerdir. Bu roller, aile içerisinde kazanılmakta ve kültür aracılığı ile de toplumdan topluma aktarılmaktadır.

2.1. Kadının Roller

Kadının rollerine ilişkin olarak C. Oppong ve K. Abu (1985: 7) "A Handbook for Data Collection and Analysis on Seven Roles and Statues of Women" adlı ortak çalışmalarında kadının yedi temel rolünün bulunduğu vurgulanmıştır. Bu roller annelik, eşlik, ev kadınlığı, akrabalık, mesleki, topluluk ve bireylik rolleridir (Eken 2006: 252-254):

"Annelik rolü, kadının çocuğunu yetiştirmesi ve topluma hazırlaması ile ilgilidir. Aile içinde baba, kardeşler, aile büyükleri ve akrabanın; ailenin dışında da komşu, öğretmen vb. kişilerin de çocuğun bakımına, yetiştirilmesine ve topluma hazırlanmasına katkıları olabilmekte fakat bu konuda asıl görevli 'mevcut değer yargıları'na göre kadındır.

Eşlik rolü, kadının kocasına karşı oynadığı roldür. Toplumda beklenen eşlik rolü; kocasını rahat ettirmeyi, kocasının isteklerini karşılamayı, kocasına sadık olmayı gerektirir. Kadın da sosyalizasyon süreci içinde evlendiği erkeği mutlu etmesi, ona sadık kalması gerektiğini öğrendiği için bu rolünü oynamaya hazırdır. Bu rolünü oynarken engellerle karşılaşması, rolünü iyi oynayamaması, rol çatışmasının olması kadında kaygı yaratabilir.

Ev kadınlığı rolü, kadının aile grubu içinde, evde oynadığı role işaret eder. Kadından, evlenmemiş bile olsa, yine de ev işleriyle, evin bakımıyla, evin düzeniyle ilgilenmesi, ev kadınlığı rolünü oynaması beklenir. Eşlik rolünde olduğu gibi burada da rol çatışmasının olması kadında kaygı yaratabilir.

Akrabalık rolü, kadının kız kardeş, anneanne, babaanne, teyze, hala, gelin, elti, yeğen gibi çeşitli akrabalık pozisyonları içinde oynadığı rollerin toplamına işaret etmektedir. Herkes bir aile içinde doğmakla o ailenin mensuplarıyla akraba ilişkisine girer. Ve bu ilişkisinde de pozisyonuna göre kendinden beklenen rolleri oynar.

Mesleki rol, kadının gelir getirici mal ve hizmet üretimine katılması ile oynamaya başladığı role işaret eder. Mesleki rol, karşılığında para kazanılan roldür. Mesleki rol kadının ev dışında, aile grubu dışında başka bir sosyal bağlamda oynadığı bir rol olup kadının temel rolleri arasında görülmesinin tarihi oldukça yenidir.

Topluluk rolü, kadının içinde yaşadığı ve aile grubu ile mesleki rolünü ifade ettiği mekânın dışında kalan alanlardaki rolüne işaret eder. Dini gruptaki roller, sosyal yardım faaliyeti, dernek üyelikleri, politik örgütlenmelerdeki faaliyet, vatandaşlık rolü, hemşerilik rolü ile ilgili etkinlikler bu başlık altında toplanırlar.

Bireylik rolü, kişinin kendi kişisel gelişmesi, kendini ortaya koyması, tekil bir birey olduğunun farkına varması ve bir insan olarak yaşama, dünyada olan bitene katılması sürecinde sergilediği davranışlarla oynanır. Kişinin arkadaşlık ilişkileri, kendini gerçekleştirmek için giriştiği etkinlikleri, boş zamanlarında yapıp ettikleri bireylik rolünün yansıdığı alanlardır”.

Tüm rolleri arasından toplumun kadından beklediği birincil roller; annelik ve ev kadınlığı rolleridir. Kültürümüzde annelik kutsal sayılmakta ve çocuğunun ihtiyaçlarını, gereksinimlerini yerine getirmeyen kadın, toplum tarafından hoş görülmemekte ve dışlanmaktadır. Aynı zamanda ev kadınlığı rolü de girişimci kadınlar için gerçekleştirmesi zor, yıpratıcı rollerden biridir. Aileden veya dışarıdan destek almadan hem iş hayatı hem ev kadınlığı ve çocuk bakımını yerine getirmek oldukça güçtür. Geriye kalan rollerine ise, ancak bu rollerden arta kalan zamanda vakit ayırabilmektedir.

Toplumumuzda aile içi roller zaman içinde farklılaşsa da ev işlerinin ve çocuk bakımının kadın sorumluluğunda olduğu düşüncesi yaygındır. Bu beklenti, çalışan kadınlar için de söz konusu olduğunda kadının evdeki yükü artmaktadır. İş stresine ev yorgunluğu da eklenince tükenmişlik duyguları ortaya çıkmaktadır (www.e-psikiyatri.com). Böylelikle kadın ne sosyal hayatında ne de iş hayatında bir doyuma ulaşamamakta, ev ve iş hayatı arasında mekik dokumaktadır.

2.2. Erkeğin Rollerı

Ne günümüzde ne de geçmişte geleneksel bir baba rolü bulunamamıştır. Nitekim günümüzde baba imajında hem katılımcı ve eşitlikçi hem de sert baba imajı görülmektedir.

Batılı kapitalist toplumlarda, erkeklerin mesleklerinin birincil konumda olmasının nedeni, ailenin geçiminde etkili olan geleneksel ekonomik nedenlerdir. Bu nedenler, erkeklerin işleri ve evleri ile ilgili olarak kimlik oluşturmaları üzerinde önemli bir faktördür (Perelberg, Miller 1990: 230). Öte yandan erkeklerin çoğu sosyalleşme sürecinde aile içindeki rolleri yerine, çalışma kültüründe yaşamak için gereken bilgi ve becerileri kazanırlar. Bu bilgilerin öğrenilmesi, akran grupları ile oynadıkları oyunların kurallarını benimsemekle başlar. Sosyalleşme süreci sonunda erkekler, mesleklerinde nasıl fark edileceklerini ya da nasıl lider olacaklarını ve rekabete dayalı çalışma modellerini öğrenirler (Fox 1984: 126-127). Kadınlar ise, annelik, eşlik rollerini öğrenirler. Yani aslında her şey ailede başlar. Dönüşüm ve değişim aile ile mümkündür.

Erkeğin mesleki rolünün onların eşlerine oranla daha az ailelerine zaman ayırmasının nedeni olduğu, pek çok olası sosyal açıklamaların sadece biridir. Bu konuda yer alan diğer açıklamalar olarak, kişinin kendi babasını model olarak alması, sosyal tutumlar, eşlerden ya da arkadaşlardan destek alınmaması, belli becerilerin olmaması gibi çevresel sosyal açıklamalardır (Pleck 1985: 155-156). Fakat bir çocuğun annesine ne kadar ihtiyacı varsa babasına da o kadar ihtiyacı olur. Bu hususta geleneksel roller bir kenara bırakılarak, aile ile daha çok vakit geçirilmeli; ev içi sorumluluklara iş bölümü yapılarak destek olunmalıdır.

Kadın hareketleri ve Sanayi Devrimi'nden önce kadınlar iş hayatına uygun olmadıkları gerekçesi ile ekonomik ve toplumsal yaşamdan uzak tutulmaktaydılar. Fakat günümüzde iş hayatında birçok farklı pozisyonda kadın çalışan ve işveren bulunmaktadır. Her ne kadar iş hayatında kadın ve erkek birlikte yer alsalar da, kadın hala ev işlerinden sorumlu, çocuklara bakmakla yükümlü, eşine bağımlı olarak yaşayan, ihtiyaç sahibi bir birey olarak görülmekte; erkek ise güçlü, evine bakan, ailesini doyurmakla yükümlü olarak tanımlanmaktadır. Bu geleneksel ve dogmatik bakış açısı, toplumsal cinsiyet rollerinin doğuştan getirilmeyip sonradan kazanılan

roller olduğunu gözler önüne sermektedir. Değişim bireylerle mümkündür ve içimizde başlamalıdır. Kadının da ticari hayatta, yönetimde, siyasette daha çok söz sahibi olmasına el birliği ile destek vermeli, aile içi iş bölümü ile evdeki yükünü hafifletmeliyiz.

3. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KADININ KONUMUNU BELİRLEYEN FAKTÖRLER

3.1. Tarım ve Ataerkil Toplum Yapısı

Yaşanılan coğrafi ortamın, toplumların ilerlemesinde etkisi oldukça fazladır. Toplumsal hayatın geliştiği alan olan doğa; insanlara çalışması, üretmesi ve geliştirmesi için gerekli tüm maddeleri sağlamaktadır. Dolayısıyla iklimler, göller, denizler, nehirler, bitkiler ve hayvanlar, topraklar ve madenler coğrafi ortamı oluşturmaktadır (Zubritski, Mitropolsky, Kerov 1980: 20'dan akt. Serinken 2016: 1071). Tüm bu ortamın, insan yaşamının şekillenmesinde etkisi oldukça büyüktür.

Bahsedilen bu ortamda hangi imkânlar mevcut ise, insanlar bu imkânlar doğrultusunda toplumsal kalkınma gerçekleştirirler. Dolayısıyla birbirine fiziklen yakın olan toplumlar, tarihsel gelişim açısından da benzerlik gösterirler. Gerçekleşen bu toplumsal etkileşim, yapılacak işleri ve hatta iş bölümünü de etkilemektedir (Serinken 2016: 1071). Aslında coğrafya toplumlar arasındaki kültürel etkileşimi belirlemekte ve toplumların kaderini çizmektedir.

Tarihteki ilk topluluklar, kadınların hâkim olduğu anaerkil toplumlardır. Bunun en büyük nedeni kadınların doğurgan olmalarının bereket ile eşdeğer tutulması idi. Doğurganlıkta erkeklerin de etkisinin olduğu bilinmemekteydi ve kadınların üremeyi tek başlarına yaptıkları zannediliyordu. Kadınların rahminde, her ay birkaç gün süren kan görünmekteydi ve eğer kanama gerçekleşmezse birkaç ay sonrasında bebek dünyaya geliyordu. İnsanlar bebeğin rahimdeki bu kandan oluştuğunu düşünüyorlardı (Dinçkal 2015: 1). Yani kadın, doğurganlığı nedeniyle değer görüyor, söz sahibi olabiliyordu.

Kadınlar hayatın kaynağı olarak görülmekte ve ondan tanrıça olarak bahsedilmektedir. Fakat bu egemenlik çok tanrılı dinlerden tek tanrılı dinlere geçişle birlikte sonlanmıştır. Tanrıça kavramı tanrı olarak değiştirilmiş ve bu rol erkeklere verilmiştir. Anaerkil toplumlarda doğurganlığı ile değer gören kadının bu özelliği değerli olmaktan çıkarak, kadın yalnızca erkeğin soyunu devam ettiren bir beden haline gelmiştir (Akyol, Polatoğlu 2017: 5). Kadına yönelik gerçekleşen bu olumsuz değişimler, günümüzde kadın-erkek eşitliği alanında bu denli hızlı gerçekleşmemektedir.

Yalnızca tek tanrılı dinlere geçişle değil, toprağın işlenip karma tarımın yaygınlaşması ile de kadın ve erkeğin rolleri değişim göstermiştir. Anaerkil sistemde kadın tarım ile uğraşıyor, erkek avcılık yapıyordu. Bu iş bölümü hayvanlarla kullanılan tarım aletlerinin geliştirilmesi ile birlikte kadınlar için fiziksel açıdan bir engel oluşturmuştur. Saban kullanımı fiziksel güç gerektirdiği için, tarımdaki egemenliği erkekler ele geçirmiş, kadınlar saf dışı bırakılmıştır (Akyol, Polatoğlu 2017: 5). Yalnızca ev işlerinden ve çocuk bakımından sorumlu, tamamen içe dönük, gerektiğinde bahçe işlerine yardım eden bir birey haline dönüşmüşlerdir.

Tarımın sistemli bir hale gelmesi, babadan oğula geçen bir mülkiyet kavramını oluşturmuş ve yavaş yavaş kent devletleri oluşmaya başlamıştır. İşte bu durum kadını daha da ikincilleştirerek, erkeğin egemenliğini artıran bir sistem haline gelmiştir. Askeri güce bağlı olarak daha da gelişen kent devletleri, kadın ve erkek arasındaki toplumsal cinsiyet rollerini daha da belirginleştirmiştir. Ve bunun sonucunda edilgen kadın figürü oluşmuştur (Akyol, Polatoğlu 2017: 6).

Tüm bu gelişmeler kadının toplumsal rollerini kısıtlamış, hatta kadının mülk edinme hakkı tümüyle elinden alınmış ve erkeğin egemenliği altında olan bir nesneye dönüşmüştür. Kadınların kaderi evlenmeden önce babasının, evlendikten sonra ise eşinin önceliğine bırakılarak toplumun edilgen nesnelere haline dönüşmüşlerdir (Akyol, Polatoğlu 2017: 6). Görüldüğü üzere zamanla toplumsal, sosyoekonomik ve dini nedenlerden ötürü kadınlar toplum içindeki statülerini kaybetmişler, bu da kadınların egemen olduğu toplumsal yapının sonunun gelmesine sebep olmuştur. Erkek egemen sistemde ise kadınlar tekrar elde edebilmek için yüzyıllar boyunca savaşıacakları haklarının birçoğunu kaybetmişlerdir.

Toprağın işlenmesi, toplu göçleri bir zorunluluk olmaktan çıkararak, yerleşik hayata geçmeye ve tarımsal faaliyetlerin yapılmasına olanak sağlamıştır. Duman (2012: 26)'a göre yerleşik hayata geçiş, aslında tarihte önemli bir değişimdir ve insanlık için adeta bir dönüm noktasıdır. Çünkü bu yaşam şekliyle adına "kültür" dediğimiz insanlığın ortak birikimi meydana gelmiştir (Serinken 2016: 1073). Toplum tarafından oluşturulan, yaşananların kuşaktan kuşağa aktarılması sonucu meydana gelen kültür, toplumsal cinsiyetin temellerini atması nedeniyle önemlidir.

Ve yerleşik hayata geçilip, toprağın işlenmesi ise kültürün temellerini oluşturan ana nedenlerdir.

Yerleşik yaşamın, kendine özgü belirli kuralları da beraberinde getirdiğini söyleyebiliriz. Bu kurallar insanları toplumsallaşmaya zorlamıştır. Hayvanların evcilleştirilerek, toprağın ekilip biçilerek hem kültür dediğimiz ortak birikim sağlanmış hem de ilk yerleşim yerleri oluşmaya başlamıştır (Serinken 2016: 1073). Yerleşik hayata geçişle birlikte iş bölümü ve toplumsallaşma kavramları da hayatımıza girmiştir.

Tarımsal üretim sürecinde; kadının emeği yadsınamaz. Tohumun saklanmasından ürünlerin yetiştirilmesine, hasattan ürünün sofraya ulaşımına kadar farklı dönemlerde ve farklı coğrafyalarda kadın emeği en büyük ortak paydadır. Bugün Türkiye’de tarımsal üretim kadın istihdamının en yoğun olduğu sektör olarak istatistiklere yansımaktadır. Türkiye’de tarımsal üretim çoğunlukla aile içi üretimle gerçekleştirilmektedir. Bu üretim modeli kırsalda kadınların ücretsiz aile işçisi ya da güvencesiz çalışan işgücü olarak görülmesine neden olmaktadır. Oysaki kadının tarımda görünmeyen emeği bugün üretimden tüketime en yoğun kullanılan emeğin kendisidir (Candan, Günal 2013: 93). Toprağın işlenmeye başlanmasıyla, günlük hayatta kadın ve erkek arasında iş bölümü gerçekleşmiştir. Evden sorumlu olan kadın, yalnızca ev işleriyle değil tarımla da ilgilenererek üretime katkılar sağlamıştır.

Marksist kuramlar, bir cins olarak kadınların ezilmesini toplumsal ilişkilere ve üretime bağlamaktadırlar. Her türlü işbölümünün kaynağında mal değiş-tokuşu, her değiş-tokuşun kökeninde de işbölümü vardır diyerek; erkeklerin kadınları sistematik bir biçimde sömürme sürecinin aslında toplumda meydana gelen artık üründen kaynaklandığını dile getirmişlerdir (Serinken 2016: 1074). Belirtildiği gibi; kadının tarihsel yenilgisinin ne dinle ne de biyolojik farklılıklarla ilgisi vardır. Bu toplumsal cinsiyet farklılığının asıl nedeni; üretim ilişkileridir, artık üründür.

3.2. Din (İslamiyet) ve Kadın

Erkeğin hâkim olmaya başladığı bir başka alan dindir. İnsanların yerleşik hayata geçerek bir arada yaşamaya başladığı, toplumsallaştığı dönemde din de kurumsallaşmaya başlamıştır.

Dinin faaliyetlerini sürdürmeye devam edebilmesi insan yaşam şekliyle doğrudan ilişkili olarak gelişmektedir. Erkek egemenliğinin baskınlık yaratması durumu söz konusu olmuş ve din, ataerkil sisteme destek olacak şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Kadın doğal olanla, erkek ise kutsal olan, ruhsal olanla özdeşleştirilmiştir. Zira bu durum erkek egemen sistemin kilit noktasını oluşturacaktır. Kadının doğal üstünlüğü basitleştirilerek, erkeğin aslında olmayan ama soyutlaştırılıp, kutsallaştırılan üstünlüğü doğaya karşı egemenliğin bir başka versiyonu olarak gelişmiştir (Serinken 2016: 1074). Din olgusu, içinde yer aldığı topluma uyum sağlayarak, o topluma eklenmektedir. Ve din kutsal sayıldığından, bu yönü ile de, toplumsal cinsiyetle ilgili sorunların benimsenmesine, içselleştirilmesine neden olmuştur.

Semavi dinler kadın ve erkeği eşit görmemektedir. Kadın, erkekle aynı özelliklere sahip olmadığı için, benzer hak ve özgürlüklere de sahip değildir. Hatta ilk insanın Âdem, Havva'nın ise sonradan Âdem'in kaburga kemiğinden yaratıldığını iddia ederler. Hristiyan kadınlar, günah kaynağı olarak görülmektedir. Ve psikolojik açıdan sorun yaşayan kadınlar mahkemelerde yargılanarak yakılmaktadır. Bu durum dört yüzyıl boyunca devam etmiştir (Duman 2012: 32). Din gerekçe gösterilerek ruhsal sorun yaşayan kadınların yakılması, toplumsal cinsiyet rollerinden ziyade insanlıkla ilgilidir. Her ne sorun yaşıyor olursa olsun, hiçbir insan canına kastedilmeyi hak etmemektedir. Bunu din de meşru kılmamaktadır, kılmamalıdır.

Türkiye'de kadının konumu, modernleşme sürecinin tarihi içinde biçimlenmiştir. Modernleşme sürecinde kadın, önemli bir yere sahiptir. Modernleşme çabaları kadın eksenli devam etmiş ve kadın kıyafetlerinin modernleşmesi, Türkiye modernleşmesinin lokomotifleri olarak sayılmıştır. 1970'li yıllarda başörtülü genç kız ve kadınların artışıyla birlikte tesettürlü giyim modası baş göstermiştir. Tesettür kavramının şehir yaşamında kendini bulması, kentli kadınlara yönelik örtülü giyimlerin çeşitlenmesini getirmiştir.

Geleneksel örtünme tarzları değiştirilerek ve yeni şekiller geliştirilerek şehir hayatına uygun değişik örtünme tarzları oluşturulmuş, bu arada hala "asri" olarak adlandırılan kesimlerde kapalı ve modern, günün modasına uygun olmakla birlikte "şık ve örtülü" dedirten şekillerde giyinen kadınlar görülmeye başlanmıştır.

1990'lardan itibaren "tesettür modası" ifadesi günlük dile girmiştir. Tesettür ve moda kelimeleri esasen bir arada olmaması gereken kavramlardır. Çünkü tesettür; örtmek, göstermemek anlamlarına gelir. Oysaki moda kavramı, direkt dikkat çekmeye yöneliktir. Şunu da belirtmekte fayda var ki; örtü, cinselliğin bastırılması olmadığı gibi bir deşifre de değildir (Şahingeri 2006: 63-64). Aslında başörtüsü, Müslüman olduğunun göstermenin bir kanıtıdır.

Cahiliye döneminde kadına değer verilmiyorken, günümüzde toplumsal rol oynayan bir konuma yükselmiştir. İslamiyet sayesinde kadın şahitlik yapabilmiş, eğitim hakkı kazanmış, miras ve boşama hakkı edinmiştir. Fakat fetihlerin başlamasıyla birlikte, savaş gücüne ihtiyaç duyulması nedeniyle, aynı zamanda korunmak amacıyla geri plana itilmiştir. Ve Allah'ın Hz. Muhammed döneminde verdiği olanakların ötesine geçmeyi başaramamıştır. Buradan anlaşılacağı üzere, İslamiyet kadına değer veren, hak vermeyi öğreten bir dindir. Fakat hem ataerkil toplum yapısı gereği hem konjonktür gereği bu temeller üzerine daha fazla yapılanamamıştır. Oysaki Allah, Kur'an'da Müslümanlara hak ve sorumluluklar konusunda bir bakış açısı kazandırmayı amaçlamaktadır (Öztürk 2014: 32).

İslamiyet'te kadın ve erkek arasında insani açıdan bir ayrım bulunmamaktadır. Kadın da erkek de eşit şekilde Allah'ın emir ve yasaklarına tabiidir. Her ikisi de Allah'a kulluk etmekle görevlidir. Aralarında kulluk bakımında bir fark olmadığı gibi, temel hak ve görevler bakımından da bir ayrım bulunmamaktadır.

Dinimizde, hem erkeğe hem de kadına tanınan temel hak ve hürriyetler şu şekildedir (<https://sorularlaislamiyet.com>); "yaşama hakkı, maddi ve manevi varlığını koruma hakkı, kişisel özgürlüğü ve güvenliği, vicdan, dini inanç ve kanaat özgürlüğü, mülkiyet ve tasarruf hakkı, yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunmada bulunma hakkı, kanun önünde eşitlik ve adaletle muamele görme hakkı, konut dokunulmazlığı, haysiyet ve şerefın korunması, evlenme ve aile kurma hakkı, özel hayatın gizliliği ve dokunulmazlığı, geçim teminatı vb.dir". İslamiyet'te kadın ve erkek arasında, temel hak ve özgürlükler bakımından herhangi bir ayrım bulunmamaktadır.

Ve hatta İslâmiyet'e göre kadın, ev içinde ve dışında bir işte çalışabilir; ailesinin ihtiyaçlarını gidermede eşine yardımcı olabilir. Şartlara ve ihtiyaç durumuna göre, aile hayatında eşlerin rollerinin değişmesi de mümkündür. Önemli olan hayatın huzur ve düzen içinde geçmesidir. Ve ihtiyaçların karşılanmasında aile fertleri birbirlerine destek olmalı, kabiliyetlerine uygun sorumlulukları dengeli şekilde üstlenmelidirler (<https://sorularlaislamiyet.com>).

Görüldüğü üzere İslamiyet kadınlara birçok hak ve özgürlük tanımıştır, fakat toplumumuz gerek ataerkil yapısı itibariyle gerekse konjonktürel nedenlerden dolayı bu temeller üzerine pek fazla yapılanamamıştır.

4. KADININ TOPLUMSAL KONUMUNDA DEĞİŞMELER

4.1. Eski Türklerde Kadının Konumu

Toplum tarafından kadın ve erkeğe yüklenen cinsiyet rolleri, bireylerin bu rollere uygun davranış kalıpları oluşturmasına neden olmaktadır.

Türkler, hayat boyu verdikleri mücadelelerde, daima doğanın gereklerine uygun bir yaşam şeklini seçmişlerdir. Böylelikle kadın-erkek ayırt etmeksizin bireyler; kendine güven, disiplinli olma, dayanıklılık, güçlü bir irade, kararlılık gibi özellikler göstermişlerdir (Eroğlu 2016: 444). Yaşamın her alanında kadın ve erkek birlikte mücadele etmiş, aile olmanın gerektirdiği birliği sağlamışlardır.

Her dönemde olduğu gibi Eski Türk topluluklarında da aile, en önemli toplumsal birlik olarak görülmüştür. Ailenin temeli olan kadın ise, en yüksek mertebeye layık görülmüştür. Dede Korkut'taki Deli Dumrul, kendisi yerine canını verecek birini aramıştır. Ve bu kişi, karısı olmuştur. Kadın, hem eşinin can yoldaşı olarak hem anne olarak değer görmüş ve devlet yönetiminde bile söz hakkı alabilmişlerdir (Eroğlu 2016: 443). Günümüzde dahi, girişimci olmak isteyen kadınlara yeterli düzeyde destek verilememekte iken, Eski Türk topluluklarında kadın baş tacı olarak görülmüş, yönetimin her kademesine dâhil edilmiştir.

Kitabeleri incelediğimizde; Eski Türklerde kadın, devlet yönetiminde dahi söz sahibi olmuştur. Örneğin; Türk devletinde kağandan sonra ikinci sırayı katun almaktadır. Özellikle katunların, kağanlarla birlikte tayin edilmeleri olayı Uygur kitabelerinde sıkça karşılanan bir durumdur. Günümüz Türkçesinde bu adı kadın şeklinde görmekteyiz. Katunlar, kağanlar gibi töre ile katunluk tahtına oturmakta ve Kağan ile beraber hükümet etmektedirler. Uygurların ünlü kağanı Moyun Çor, kardeşi Tay Bilge Tutuk'u ortadan kaldırarak katunu ile birlikte hükümlerlik tahtına oturmuştur

(https://www.academia.edu/11718260/ESKİ_TÜRK_TOPLULUKLARINDA_KADININ_YERİ_VE_ÖNEMİ). Bu durum kadını yüceltmiş, toplum içinde her alanda söz sahibi olmasını sağlamıştır.

Eski Türk topluluklarında terbiye ve eğitim konularında kız-erkek ayırmaksızın tüm çocukların eğitilmesi hususu önemsenmiştir (Eroğlu 2016: 445).

Bu bağlamda Kutadgu Bilig (Hacib 1974: 326)'de geçen “Senin ay gibi bir oğlun veya kızın doğarsa, onu kendi evinde terbiye et, bu işi başka ellere bırakma” ifadesi bu önemin bir göstergesidir. Eğitimle ilgili ise Kutadgu Bilig (Hacib 1974: 326)'de geçen “Oğul-kıza bilgi ve edep öğret; bu her iki dünyada onlar için faydalı olur” ifadesi de kız çocuklarının eğitimine ne kadar önem verildiğinin bir kanıtıdır (Akt. Eroğlu 2016: 445). Tüm bu anlatılanlardan anlaşılacağı üzere, toplumsal cinsiyet eşitsizliği Eski Türk topluluklarında yok denecek kadar azdır. Kadın da erkek gibi yönetimde söz sahibi ve eğitimde eşit haklara sahiptir.

Eski Türklerde kadın, Türk milletinin tek bereket pınarıdır. Kadın, kendine verilen haklardan ötürü tüm devlet büyüklerinin, önünde saygı ile eğildikleri bir onur abidesidir (Sarı 2017: 17). Öyle ki hakanlardan, kağanlardan dahi üstün muamele görmüşlerdir.

Kadınlar toplumsal yaşamın her alanında hâkimiyet göstermişlerdir. Dokuma ve halıcılıktan, süt ürünlerine kadar birçok ürün imal etmişlerdir. Böylece ekonomik alanda da önemli bir yer edinmişlerdir. Aslında erkekler güven sağlama, hayvanların bakımından sorumlu olma işleri ile ilgiliyken; kadınlar ise yaşamı idame ettirmek için gereken tüm işleri vazife edinmişlerdir (Eroğlu 2016: 446). Aslında Eski Türk topluluklarında kadınların ev dışında halı, dokuma vb. işlerle ilgilenmeleri, günümüzde ticaret hayatına atılmalarının temellerini oluşturmaktadır diyebiliriz.

Eski Türk topluluklarında aileye değer verilmesi ile kadına değer verilmesi arasında bağ vardır. Çünkü aileye ne kadar değer veriliyorsa kadın da o kadar değer görüyordu. Aileyi bir arada tutan kişi kadın olarak görülmekte; bu nedenle Eski Türk topluluklarında toplumda önemli bir yer edinmekte idi. Hatta erkeklere tanınan mülk edinme özgürlüğü kadınlara da tanınmıştı. Görüldüğü gibi Eski Türkleri kadınları asla arka plana atmamış, daima söz hakkı tanımışlardır. Bu nedenle kadınlara hatun unvanı vererek her konuda söz sahibi olmalarını sağlamışlardır. Gerektiğinde hakan adına sözleşmelere imza dahi atabilmişlerdir (Eroğlu 2016: 447). Yalnızca toplumsal ve ekonomik alanda değil, siyasi alanda da hâkimiyet göstermişlerdir.

Tüm bunlar bize gösteriyor ki; Eski Türk topluluklarında kadın, devlet yönetimi dahi ön planda olmuş, sadece ev işleriyle uğraşmamış ve güçlü bir görüntü

çizmiştir. Böylelikle toplumsal cinsiyet kavramının sonradan oluşan, toplum ve kültür tarafından yaratılan bir kavram olduğu gözler önüne serilmiştir.

Sonuç olarak; Eski Türk topluluklarında kadın önemsenmiş, gündelik yaşamın dışında da görevler üstlenmiştir. Türk kadını tarih boyunca, yalnızca ev işleriyle uğraşmamış, erkeğin yaptığı birçok görevi de üstlenmiş ve bu görevleri başarıyla yerine getirmişlerdir. Kadın, Türk aile yapısını belkemiği olarak görülmüş, erkeğin tamamlayıcısı olmuştur. Daima erkeğin yanındadır. Baskı altında tutulmamış, aşağılanmamıştır. Hatta Altay dağlarının en yüksek tepesine “Kadınbaşı” ismini vererek kadının ne kadar önemli ve yüce bir varlık olduğunu gelecek kuşaklara göstermek istemişlerdir (https://www.academia.edu/11718260/eski_turk_topluluklarında_kadının_yeri_ve_ö_nemi). Görüldüğü üzere Eski Türk devletlerinde kadınlara fevkalade saygılı davranılmış, ekonomik, askeri, siyasi ve sosyal tüm mecralarda söz hakkı verilmiştir.

4.2. Selçuklularda Kadının Konumu

Anadolu, tarih boyunca hareketli bir ticari hayat yaşamıştır. Özellikle Selçuklu döneminde önemli bir ticaret merkezi haline gelmiştir.

Anadolu'daki ticaret hayatı yalnızca erkeklerin değil kadınların da dâhil olduğu ve çeşitli etkinliklerde bulunduğu bir hal almıştır. Çoğunlukla bireysel faaliyetlerde bulunan kadın, yapılan örgütlü çalışmalara da dâhil olmuştur. Örneğin; Kayseri'de Ahi Evren Türkmen kadınları organize ederek, örgü ver dokumacılık faaliyetlerine yönlendirmişti (Bıçak 2007: 110). Denizli'de ise kadınlar, pamuktan altın işlemeli pamuk elbiseler dokuyarak bu işi ciddi bir şekilde icra etmişler hatta yaptıkları bu işten dolayı vergi bile vermişlerdi (Battuta 1953: 408'den akt. Bıçak 2007: 110). Bunun sonucunda da emeklerinin karşılığını alarak maddi ve manevi açıdan doyum sağlamışlardır.

Büyük Selçuklu devletinde hanedana mensup kadınlar Türk devlet geleneğine uygun olarak hak, yetki ve sorumlulukları çerçevesinde devletin gelişmesinde ve güçlenmesinde etkili olmuşlardır.

Selçuklu kadını, zamanının çoğunu ev içerisinde ev işleri ile ilgilenerak geçirmekteydi. Çünkü evin sorumluluğu, tertip ve düzeni kadına aitti. Bu nedenle kadın, her gün temizlik işleri ile ilgilenerak, yemek yaparak ve evin düzenini

sağlayarak hayatını sürdürüyordu (Bıçak 2007: 48). Tüm bu işlerine, çocuklarına bakımı ve Türk geleneğinin bir özelliği olan misafirperverlik de ekleniyordu. Eve gelen misafirle kadın ilgileniyor, hizmet ediyordu.

Selçuklu kadını, savaşlarda her ne kadar cephede savaşmasa da geri planda kalenin savunması için elinden geleni yapmaktaydı. Örneğin; Sultan Mesud döneminde Bizans İmparatoru, başkent Konya'yı kuşattığında(1146) Sultan'ın eşi olan Hatun, şehrin savunmasında büyük faydalar sağlamış, aktif olarak görev almıştır (Khoniates 1995: 36'dan akt. Bıçak 2007: 44). Her ne kadar Eski Türk toplumlarındaki gibi olmasa da kadın, eşinin yanında ve ona destek olmakta, gerektiğinde askeri ve siyasi olaylarda ise arka planda da olsa yardım sağlamaktadır.

İlk Müslüman devletlerinde kadınlar, mevcut ağırlıklarını korumuş ve gerektiği zaman gerektiği şekilde görevlerini ifa etmişlerdir. Selçuklularda hatunlar saraylarda kalmakta ve hatunun emrinde görevliler bulunmakta idi. Ve hatunlar gerektiğinde saraylarından ayrılarak eşlerinin yanına yardıma gidebilirlerdi (Gündüz 2012: 140). Fakat bu durum, Anadolu'ya gelindikten sonra bir takım değişikliklere uğramıştır. Çünkü devlet sisteminde değişiklikler meydana gelmiş, büyük toprak parçaları iktidar olarak verilmemeye başlanmıştır. Kadının rolü idari konularda azaltılmış ve devletin resmi dili Farsça olmuştur. Selçuklu döneminde evlilikler siyasi amaçla yapılır olmuş ve kadınlar, yapılan bu evliliklerde başrolü oynamaya başlamıştır (Gündüz 2012: 141).

Sonuç olarak; İslamiyet'ten önce 'hatun' unvanı ile yönetimde söz sahibi olan Türk kadını, Selçuklular devrinde ve daha sonraları da, eşleri ve erkek çocuklarının yokluğunda ya da erkek çocuğunun yaşça ufak olması durumunda 'naibe' olarak kendisi devletin başına geçmiştir. Türk tarihi içinde önemli bir dönem olan Selçuklularda kadın, İslamiyet'in kabulüyle birtakım değişikliklere uğramasına rağmen, askeri, siyasi, hukuki, sosyal, ekonomik, kültürel ve dini hayatta aktif rol oynayarak İslamiyet öncesinde sahip olduğu haklarını kullanmış ve aktif rol almaya devam etmiştir (Can 2011: 19). Eski Türk topluluklarındaki hâkimiyetini kaybeden kadın, gerektiği takdirde ekonomik ve siyasi hayatta vücut bulabilmiştir. Önceliği ev ve çocuk bakımı olmak kaydıyla sosyal ve ekonomik alanlarda rol alabilmişlerdir. Ayrıca hanedanlar arası yapılan siyasi evliliklerde de kadın başrol olmuştur.

4.3. Osmanlılarda Kadının Konumu

İslamiyet kabul edilmeden önce Türk kadını eşinin yanında yer alarak daima saygı görmüştür. Erkeklerden ayrı tutulmaksızın mülk edinme ve miras haklarını elde etmiş, ailenin yapıtaşı olarak görülmüştür. Yalnızca ev işleriyle değil, tarım ve hayvancılıkla da uğraşmış ve hatta ticaret yapmış savaflara katılmıştır. Devleti bizzat yöneten kadınların dahi olduğu söylenmektedir (Kaplan 1988: 1'den akt. Avcı 2016: 229). İslamiyet'in kabulünden önceki dönemde kadın, hem siyasi hem hukuki hem askeri tüm alanlarda söz sahibi idiler.

10. yüzyıldan itibaren Türkler Müslümanlığı kabul etmişler ve İslami hukuka göre bir hayat tarzı yaşamaya başlamışlardır. Bir Türk-İslam Devleti olan Selçuklularda ise kadının sosyal ve kültürel hayattaki rolü git gide azalarak varlığını sürmüştür (Kaplan 1988'den akt. Avcı 2016: 230-231). Selçuklularda küçük adımlarını gördüğümüz kadının eve kapanması ve sosyal rolünün sınırlandırılması olayı, Osmanlılarda İslamiyet'in kabulü ile birlikte devam etmiştir.

1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı'nda kadınlara yönelik bir yenilik bulunmamaktadır. Fakat yine de kadınların önündeki engellerin aşılması adına atılmış önemli bir adımdır. Bu sebepten kadının toplumsal rolünü, Osmanlı'da Tanzimat öncesi ve sonrası şeklinde ele almak doğru olacaktır (Dulum 2006: 14). Çünkü Tanzimat Fermanı maddelerinde yer alan 'herkes kanun önünde eşittir, herkesin can ve mal güvenliği sağlanacaktır' gibi ibareler kadınları da kapsadığından önem arz etmektedir.

Osmanlı'daki kadın figürü yerleşim yerine ve yüzyıla göre farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklara bireysel özellikler de neden olmaktadır. Kadının sosyal statüsü, üretime sağladığı katkıya göre değişmektedir. Kadının statüsü sultan, hanım, kadın, avrat şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu tabirler aynı zamanda hayat şeklini de yansıtmaktadır. Aslında bakıldığında; Osmanlı kadını toplumun ne tamamen dışında ne de içindeydi. Kırsal yerleşim yerlerinde eşi ile aynı ortamda bulunabiliyorken; kentlerde kadının ve erkeğin bulunduğu mekânlar farklılık gösteriyordu (Dingeç 2010: 24). Bu farklılıklar kadını toplumdan tamamen soyutluyor, ev içine hapsediyordu.

Görüldüğü üzere kentli kadın, Tanzimat'ın ilanına kadar evin içindedir. Kadınların dış dünya ile bağlantıları yok denecek kadar azdır. Sosyal hayatla ilişkileri kendi çevreleri içinde gerçekleşmektedir. Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki gelişmelerden etkilenmesi ile Tanzimat Fermanı ilan edilmiş, kadınların toplumsallaşmasına yönelik süreç başlamıştır (Dulum 2006: 18).

Osmanlı'da kadının sosyal aktivitelerde bulunması hoş karşılanmıyor ve ekonomik hayata katılmasına engel olunuyordu. Fakat Tanzimat'la birlikte artık kadın mal-mülk sahibi olabilmekte, ticari faaliyetlerde bulunarak ekonomik hayata katılabilmektedir. Hatta mülk sahibi olan kadınların sayısı da bir haylidir. Fakat bu mülkü işleten kadın sayısı çok azdır. Kadının mülkü, kadının isteği dışında kocası ya da oğlu satarsa bu satış işlemi sayılmaz ve iptal edilir (Jennings 1975: 65'ten akt. Dulum 2006: 16). Osmanlı Devleti'nde kadın, ekonomik faaliyetlerde bulunabilir, tüccarlık yapabilir. Örneğin, Kanuni döneminde kadınlar çamaşırhane işleterek köle ticareti yapmışlardır (Dulum 2006: 16). Hatta eşleri ile ortak ticari faaliyetler için eşlerine kefil dahi olabilmektedirler (Abacı 2001:148). Tanzimat Fermanı kadınların yok sayılmasına, ikinci plana atılmasına engel olmuş, eşleri gibi onların da bir birey gibi yaşama hakları olduğunu hatırlatmıştır.

Mülk sahibi olan kadınlar için hal böyle iken; babasından ve ya kocasından para kalmayan kadın için seçenekler yok denecek kadar azdır. Ticari hayata atılmak için yeterli sermayesi olmayan kadın zanaata yönelmekte, tekstil imalatı yapmaktadır. Ya da tarımsal faaliyetlerde bulunarak geçimini sağlamaktadır (Dulum 2006: 16). Böylelikle girişimcilik ruhunun Osmanlı döneminde de kadınlar üzerinde hâkim olduğunu görmekteyiz.

Osmanlı Devleti'nin Batılılaşma Hareketinin resmileşmesi açısından Abdülmecit tarafından Tanzimat Fermanı ilan edilmiştir. Kadınlara yönelik direkt bir hüküm yer almamıştır. Fakat kadınların kamusal alanda yer alması bu ferman ile başlamaktadır. Bu dönemde kadına ortaöğrenim ve yükseköğrenim görme hakkı tanındı. Kadı önünde evlenme ve kız çocuklarının da erkek çocuklar gibi miras hakkına sahip olması gibi yenilikler getirildi. Aynı zamanda kadınların cariye ya da köle olarak alınıp satılması yasaklandı (Dulum 2006: 18).

Osmanlı kadını artık ticari mekânlarda boy göstermeye başlamıştır. Ürettikleri ürünler pazarlarda satmaya başlayarak ekonomiye katkı sağlamışlardır. Kadınlar bu pazarlarda hem alıcı hem satıcı olmuşlardır. Bu pazarlarda kadınlar, süt, yoğurt vb. ürünler satmakta ve karşılığında koku ve esanslar satın almaktadırlar. Bu ticaret noktaları yalnızca şehirlerde değil, kırsal kesimler de de bulunuyordu. Bu durum, Osmanlı toplumunda kadınların ekonomik yaşamda ne denli önemli olduklarını ortaya koymaktadır (Dingeç 2010: 13-14). Günümüzde de kız çocuklarının eğitime katılımı için programlar hazırlanmakta, eğitimden eşit şekilde yararlanmalarına olanak verilmektedir.

II. Meşrutiyet döneminden itibaren kadınlar her alanda daha çok hak talep etmeye başlamışlardır ve kadın-erkek eşitliğini savunmuşlardır. Bu dönem aydınlarının en önemli isteği, kız çocuklarının da eğitim hakkından yararlanması olmuştur. Böylelikle II. Meşrutiyet'ten sonra kadınlara tanınan eğitim hakkının sınırları daha da genişletilmiştir. Eğitimde amaçlanan değişiklikler, eğitimin yaygınlaştırılması, ilköğretimin parasız ve zorunlu hale getirilmesi ve eğitim birliğinin sağlanmasıdır. Ders programlarında yapılan yeniliklerle de eğitimin geleneksel ve dinsel yüzü değiştirilmeye başlanmıştır (Çakır 1994: 223).

Tanzimat ve II. Meşrutiyet'in ilanı Osmanlı'da kadının statüsünün farklılaşmasına ve gelişmesine yol açmıştır. Tüm bu gelişmeler ışığında kültürel bağlamda belirli bir seviyeye ulaşan kadınlar, hem toplumsal hem de ekonomik faaliyetlerde söz söylemeye başlamışlardır. Fakat tüm gelişmelere rağmen iş hayatındaki problemler giderilmiş değildir. Günümüzde dahi bu sorunlar devam etmekte, kadınlar çalışma hayatına girmekten çekinmektedir.

4.4. Cumhuriyet Döneminde Kadının Konumu

Toplumların refah seviyelerini gösteren en önemli gelişmelerden biri, kadının konumudur. Tanzimat'ın ve II. Meşrutiyet'in ilanı kadının toplumsal konumunda önemli değişikliklere yol açmıştır. Cumhuriyetin kuruluşu ile de reform hareketleri başlamış ve birçok olumlu gelişme yaşanmıştır.

Cumhuriyet dönemindeki kadın profilini ortaya koyabilmek için kadınlara dönük yapılan reform hareketlerini değerlendirmek gerekmektedir. Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte kadınlara iki önemli alanda haklar verilmiştir.

Bunlardan ilki sosyal haklar; ikincisi ise, seçme ve seçilme hakkını içeren siyasi haklardır. Sosyal haklar Medeni Kanun ile birlikte kazanılmıştır (Çetin 2003: 25).

Cumhuriyeti'nin ilanından sonraki kadınların artık her alanda söz sahibi olmaları için, erkeklerle eşit eğitim fırsatlarını yaşayabilmek için yeni adımlar atılmaya başlanmıştır. Üniversiteler ve meslek okullarında kızların da eğitim görmesine izin verilmiş ve mezun olan kadınların toplumsal hayatlarında mesleklerini icra etmeye başlamaları ile birlikte kadının sosyal statüsü bir bambaşka boyut kazanmıştır (Bakacak, 2009: 631).

Eğitim, kültür, siyaset gibi birçok alanda kadının da olması laik devletin bir özelliğidir. Bu nedenle 1924'te Halifelik kaldırılarak aynı gün Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılarak eğitim ve öğretim de birlik sağlanmış, okullar devlet denetimine alınmıştır. 1925 yılında da Tekke ve Zaviyeler kapatılmıştır. Fakat sosyal hayatın düzenlenmesinde en etkili düzenleme Medeni Kanun olmuştur. Çünkü Medeni Kanun ile birlikte çok eşliliğe son verilerek, kadına ve erkeğe eşit boşanma hakkı tanınmıştır. Devam eden yıllarda kadınlara oy kullanma hakkı da verilerek artık kadınlar, erkeklerle eşit yurttaşlar olarak görülmeye başlanmıştır (İçli 1998). Artık kadınlar da seçimlerde oy kullanarak siyasi alanda söz sahibi olmuşlar ve kendilerini bir birey olarak kabul ettirdiklerini hissetmişlerdir. Kadın olmanın değerinden çok insan olmanın getirdiği haklara geç de olsa kavuşmuşlardır.

Atatürk'ün yeni Türk kadını tasviri şu şekildedir (Kocatürk 1984: 98): “Türk kadını dünyanın en aydın, en faziletli ve en ağır kadını olmalıdır. Ağır sıklıkta değil, ahlakta ve fazilette ağır, vakarlı bir kadın olmalıdır. Türk kadınının vazifesi Türk'ü zihniyeti ile pazusu ile azmi ile muhafaza ve müdafaaya kudretli nesiller yetiştirmektir”.

Atatürk Türk kadınına çok güvenmekte ve çok yetenekli olduğunu düşünmekte idi. Fakat yüzyıllardır yaşadığı ezikliğin bu potansiyeli gizlediğini belirterek, bu potansiyeli çıkarmak için uygulamalar, yasalar, hizmetler oluşturuyordu. Ki yaşanan gelişmeler doğrultusunda kadınlar, kısa zamanda ticari hayatta erkekleri aratmaz hale gelmişlerdi. Hapsedildiği kafesten kurtulan Türk kadını, batıdaki kadınlarla yarışır hale gelmiş ve aydınlık bir Türkiye'nin temellerini atmaya katkı sağlamıştır. Atatürk bu konu ile ilgili şu sözleri söylemiştir (Kalıpcı

1997'den akt. Özdemir 2009: 10): "Biz batılı ülkelerden geri kalmamak için hemen her alanda çaba gösteriyor, yok bütçemizle, kendi yağımızla kavrulurken ayağa kalkmaya, kimseye boyun eğmeden yaşamaya yepyeni bir ulus olmaya çalışıyoruz. Bunu yaparken de milletimizin erdemlik, bağlılık ve yardım duygularından yararlanmaya gayret ediyoruz. Dağ başlarında, köşe bucak mağaralarda kadınlı erkekli çalışıp mermi ve silah yapan bu millet, dünya durdukça hür yaşamaya hak kazanmıştır. Sırtlarında mermi taşıyan erkekleri kadar kahraman kadınlara da sahip olan bu millet için artık boyunduruk altında yaşamak mevzu bahis olamaz". Görülmektedir ki Atatürk'ün kadınlara yönelik gerçekleştirdiği tüm yenilikler, Türk kadınına verdiği değerin, inancın bir kanıtıdır. Türk kadını da Atatürk'ün bu inancı ve değerine layık olarak kısa zamanda kabuğundan çıkmış ve ülkesine büyük katkılar sağlamıştır.

Tüm gelişmelere rağmen Türkiye'de kadının sosyal hayatta etkin konumlara gelmesi oldukça hızlı bir artış göstermişse de bu durum çoğunlukla üst seviyede sosyoekonomik konuma sahip kadınlarla sınırlı kalmıştır. Tüm ülke kadınlarını kapsayacak şekilde yaygınlaşmamıştır. Üst düzey meslek sahibi kadınların sayısı giderek artmış, Batı ile kıyaslanır seviyeye gelmiştir. Fakat ülke geneline bakıldığında bu gelişmeler eşit bir dağılım göstermemektedir (İlal 1995'den akt. İlhan 2004).

Türkiye çok yönlü bir toplumdur. Dolayısıyla kadınların sosyal statü ve rolleri de ülke genelinde farklılıklar göstermektedir. Doğudaki eğitim, iş ve aile yaşamı ile batısındaki koşullar bir değildir. Bir yanda gelişmiş şartlar ve rahat koşullarda hayatını sürdüren bir kesim var iken; diğer tarafta düşük sosyoekonomik yapısı ve geleneksel değerlerin ağır bastığı bir yaşam şekli mevcuttur. Dolayısıyla bu durum kadının konumu ve statüsüne de yansımaktadır.

Tüketim kültürü, sosyal statü, daha fazla bolluk ve rahat yaşam gibi farklı bir takım yönelimlerle öne çıkan kadının modern yaşamındaki en önemli sorunu, sosyal rolleri ve ekonomik bağımsızlığı konularında yoğunluk göstermektedir. İyi bir eş, iyi bir anne olma zorunluluğu yaşayan modern kadın, bir taraftan evine çeki düzen vermekte, iyi bir ev hanımı olmak için çabalarken; diğer taraftan da çalışan kadın, iyi bir iş kadını olma sorumluluğunu taşıyarak işlerini özenle yürütmek

durumundadır. Bütün bu rollerden geriye kalan vakitte ise zaman kalırsa kendi ihtiyaçlarını gidermekte ve kendine vakit ayırabilmektedir.

Sonuç itibariyle modern kadın, kendisine yüklenen roller noktasında önemli birtakım sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Ve bu sorunlar çoğu kadında kimlik bunalımına yol açmakta ve rol karmaşası yaşamasına neden olmaktadır.

5. TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNİN ÖĞRENİLMESİNDE AİLE

Toplumun temeli olarak kabul edilen aile, geleneksel sosyolojide çoğunlukla kurumların en basiti, daha ayrıntılı yapıların yapı taşı olarak görülür. Aile, toplumun temeli olmasının ötesinde, aynı zamanda toplumun en karmaşık ürünlerinden biridir. Aileye dair basit hiçbir şey yoktur. Ailenin içi, jeolojik katmanlar gibi birbiri üzerine yığılmış çok katmanlı bir ilişkiler sahnesidir. Toplumsal cinsiyet rollerine ailenin etkisini anlamak istiyorsak ailenin içinin açılması ve derinlemesine araştırılması gerekmektedir (Connell 1998: 167-168).

Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin belirlenmesine ailenin etkisini araştırmaya başlarken ilk önce anne ve bebek arasındaki ilişkinin ve etkileşimin özelliklerini incelemek gerekmektedir. Anne-çocuk arasındaki ilişki üzerine birçok araştırma yapılmaktadır. Bu araştırma sonuçlarına göre; ebeveynlerin erkek ve kız çocuklarına yönelik davranışları arasında bir fark olmamasına rağmen, erkek ve kızlara yönelik davranışları arasında farklılıklar olduğu görülmüştür. Kendilerinden bir bebeğin kişiliğini değerlendirmeleri istenen yetişkinler, çocuğun erkek mi yoksa kız mı olduğunu öğrenmelerine bağlı olarak farklı cevaplar vermektedirler (Giddens 2000: 100).

Evde bebeklikten başlayarak giydirilen renklerle, alınan oyuncaklarla(kızlara bebek, erkeklere araba, silah vb.) başlayan süreç, önerilen iş bölümleri, davranışa dönük beklentilerle bazı davranışları pekiştirip, bazılarını söndürerek devam ederken, televizyonda çeşitli programlarda geleneksel toplumsal cinsiyet kalıp yargıları tekrarlanarak, eğitim sisteminde de kitap içerikleri ve belirli davranış kalıpları ile var olan ön yargılar pekiştirilmektedir. Bu kalıp yargılar, önyargılar, cinsiyetçilik ve ayrımcılık bazen bilerek bazen farkında olmayarak, bazen bir atasözünün ya da deyimmin içine gizleyerek, bazen çocukların önlerindeki seçenekleri sınırlandırarak, bazen mekâna sınır getirerek çocukların meraklarını törpüleyerek, bazen ayıplayarak, bazen şiddet göstererek çocuklara aktarılmaktadır (Gürkaynak 2003: 73-78).

Bebekler, doğduğu andan itibaren cinsiyetlerine uygun davranış kalıpları ile yetiştirilmeye başlanır. Erkek, dışa dönük, para kazanmaya, evine bakmaya odaklı, yükselmek, başarı sağlamak üzere yetiştirilirken; kız çocuğu ev işi, çocuk bakımı, içe

dönük olarak yetiştirilmektedir. Daha en başta kişilikleri sınırlandırılmakta, yönlendirilmektedir.

Erkeğin temel rolü ailenin ekmeğini kazanmak iken, yetişkin kadınlar bugün öncelikli rollerinin eş ve anne olmak olduğu bir dünyada yetiştirilmektedirler. Tipik olarak, genç kadın yaşamda ona eşlik edecek, kendisi eve ve çocuklara bakarken ona ekonomik olarak bakmaya çalışacak bir erkekle tanışacağını bilerek yetişir. Kadının toplumsal rolünün bu özellikleri, geniş kapsamlı toplumsal bir hazırlanma içerir. Bunlar kadın biyolojisinin kaçınılmaz sonuçları değildir (Eichenbaum, Orbach çev. Altınok, Kara 1997: 13-14).

Eş olma sürecinde kadından ev kurması, ev eşyalarını olabildiğince etkili ve düzgün kullanması ile günlük yaşamında kocasının gereksinim duyduğu her şeyin gerçekleşmesini sağlayarak yardımcı olması istenir. Eş olmak, bir iş sahibi olmak gibidir ama bu işin eğitimi açık değildir. Ve bu işe herhangi bir değer de biçilmez. Bu iş için hazırlanma, bir kızın bütün yaşamı boyunca yavaş yavaş dokunduğu için gerçekten de doğal görünebilir. Bir kızın dünyada kendisine bir birey olarak ulaşma şekli, önce genç kız ve daha sonra kadın olmaktan geçer. Genç kız ve kadın olmanın anlamı da, bir eş ve anne olmak için gerekli becerilere sahip olmak demektir (Eichenbaum, Orbach çev. Altınok, Kara 1997: 14-15).

Cinsiyet ayrımcılığı yapmadan çocuk yetiştirmenin güçlüğü gözle görülür bir gerçektir. Çünkü anne-baba ne kadar dikkat ederse etsin kendileri de cinsiyetçi bir tutumla yetiştirilmişlerdir. Gerek kitle iletişim araçları gerekse toplum çocuğa bazen açık bazen de gizli birçok sinyaller göndererek cinsel kimliğinin oluşmasını etkilemektedir (Uçar 2005: 7).

June Statham, geleneksel roller ve cinsiyet ayrımcılığı üzerine bir deney yapmıştır. Araştırmaya altı aylıktan 12 yaşa kadar çocukları olan on sekiz aileden otuz ebeveyni dâhil etmiştir. Aileler orta sınıftan gelmektedir. Birçoğu öğretmen ya da akademisyendir. Statham, ebeveynlerin çoğunluğunun bir tek kızların, erkek çocuklara benzemesine çalışma yoluyla geleneksel seks rollerini değiştirmeye kalkmadıklarını, ancak erkeklik ve dişilik arasındaki yeni birleşimleri güçlendirmeye çalıştıklarını bulmuştur. Bu ebeveynler, erkek çocukların başkalarının duygularına karşı daha duyarlı olmalarını ve samimiyetlerini dile getirmelerini istemişler, buna

karşılık kızlar da öğrenme ve kendilerini geliştirme fırsatları aramaya yöneltilmişlerdir. Bütün anne babalar, mevcut cinsiyet kalıplarıyla savaşmanın zor olduğunu anlamışlardır. Onlar, çocukları toplumsal cinsiyete göre sınıflanmayan oyuncaklarla oynamaya ikna etmekte başarılı olmuşlarsa da, bu dahi pek çoğunun beklediğinden daha zor olmuştur (Giddens 2000: 102).

Görüldüğü gibi aile, toplumdaki bireyler arasındaki ilişkilerin biçimlenmesinde temel rol oynayan ve bu değerleri kuşaktan kuşağa aktaran ana kurumdur. Aile, toplumdaki bireyler arasındaki ilişkileri biçimlendirirken, dolayısıyla toplumun kendisini de biçimlendirmektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ortadan kaldırabilmek hatta yok edebilmek için ebeveynlere düşen görev bir haylidir. Her ne kadar kendileri de kız-erkek olarak farklı şekillerde yetiştirilseler de; kadın ve erkeğin biyolojik farklar dışında eşit olduğu içselleştirilmeli ve çocukları cinsiyet farkı gözetmeksizin yetiştirmeleri gerekmektedir.

6. KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ

6.1.Kadın Girişimciliği Kavramı

Girişim, bir işi yapmak üzere eyleme geçmedir. Girişimci ise, bir şeyi yapmaya başlayan kişi anlamına gelmektedir. Bir diğer ifadeyle girişimci, kar sağlamak suretiyle riski göze alan kişi olarak tanımlanmaktadır.

Girişimcinin sözlük anlamı, üretim için bir işe girişen, kalkışan kimse, ticaret, endüstri vb. alanlarda sermaye koyarak girişimde bulunan kimse olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr).

Girişimcilik konusu sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş ile birlikte ulusal ve uluslararası boyutta, gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler düzeyinde dikkat çekici bir hale gelmiştir. Konu ekonomik ve toplumsal boyutta, pek çok sektör için önem arz etmeye başlamıştır (Mungan 2013: 4). Böylelikle girişimcilik, ticari ve ekonomik alanda karşılık bularak üretim faaliyetleri arasında yerini almıştır.

Sosyoloji alanında ise girişimcilik, yalnızca ekonomik olarak faaliyette bulunmak değildir. Aynı zamanda başarıya ihtiyacına bağımlı kişilik yapısı olarak da tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda modernleşme kuramları, batının bu kadar gelişme göstermiş olmasını insanların atılgı ve girişimci ruhlarına bağlamış; doğu ise kaderci kişiliği ile geri kalmıştır (Gökalp 2008: 16). Sonuç olarak toplumsal anlamda girişimcilik, paraya dönüşebilen faaliyetlerin bütünüdür.

Bir ülkede girişimciliğin destekleniyor ise kalkınma da gerçekleşiyor demektir. Buna bir de kadınların ekonomik hayata katılmaları eklenirse, o ülke çağdaş refah seviyesine ulaşacaktır denilebilir.

Kadın girişimciliği son yıllarda üzerinde çokça durulan bir konu olmuştur. Kadınsız bir kalkınma tasavvuf edilemez. Kadınların ekonomik hayatta daha etkin ve etkili rol almaları ülkemizin kalkınması ve gerçek anlamda çağdaşlaşması bakımından oldukça önemlidir (Güleç 2011: 19).

Kadın girişimci; yeni bir işe girişen, işteki riskleri, mali yönetimi ve sosyal sorumluluklarını üzerine alan, işletmenin idaresinden birebir sorumlu bayan kişidir (Köşker 2004: 48).

Kadın girişimci kavramı oldukça genel bir kavramdır. Bu kavramın içine değişik iş kollarında, birbirinden farklı statü ve örgütlerde çalışan kadınları sokmak mümkündür. Bu kavram aynı zamanda, “Bağımsız İşyeri Sahibi Kadın” ya da “İş Kadını” olarak da isimlendirilebilmektedir (Altınel 1993: 35’ten akt. Şekerler 2006: 88).

Bedük (2005: 111)’e göre, eğitimini gördüğü mesleğini icra eden kadınlar, kadın girişimci olarak kabul edilmemektedir(doktor, avukat, eczacı gibi). Bunun nedeni olarak, girişimcilik üretim faktörlerini risk olarak bir araya getirmek, kar-zarar hesabı yapmak ve tüm riskleri göze almaktır diyebiliriz (Akt. Eryılmaz 2014: 17). Dolayısıyla eğitim gördükleri alanlarda çalışan kadınlar kariyer girişimcileri olarak kabul edilmektedir (Eryılmaz 2014: 17).

Devlet İstatistik Enstitüsü’nün yaptığı sınıflandırmada iş kadınları, işteki durumuna göre işveren ya da kendi hesabına çalışan kişi şeklinde belirlenmektedir. İşinin hukuki ve idari tüm sorumluluğunu üstlenen, işinin başında duran, verdiği hizmetin karşılığını alan, arz-talep dengesi oluşturan kadınlar girişimci kadınlardır (Çelebi 1993:1).

Kadın girişimci, ekonomi piyasası içerisinde olan, bizzat işinin başında duran, tek başına çalışan veya yanında işçi çalıştıran, hizmet ya da mal üretip alıcıya sunan, acil durumların üstesinden gelebilen, yeni koşullara çabucak adaptasyon sağlayan, çalıştığı sektörde tecrübe edinmeye çalışan kadın olarak tanımlanmaktadır (Çelebi 1993:2).

Bir başka tanıma göre kadın girişimci; işletmeyi kuran, işleten kadın olarak tanımlanmaktadır. Kadın girişimciler yenilikçi, kendine güvenen ve yaratıcı kişilik özellikleri ile tek başına veya işbirliği içinde ekonomik açıdan bağımsız olabilmek adına, sosyal ve aile hayatını beraber yürüterek bir kuruluşu başlatıp, devam ettirerek başkaları için hizmet ve mal, aynı zamanda iş imkânları üretebilen kişilerdir (Keskin 2014: 73).

Ülkemizde yapılan araştırmalara göre kadın girişimciler; çoğunlukla evli, birçoğu çocuksuz ya da az çocukludur. Kadın girişimcilerin çoğu genellikle girişimci veya yönetici ailelerden gelmekte ve iyi eğitim görmüş kişiler olmaktadır. Girişimci kadınlar, aileleri tarafından destek gören ve iş hayatında kendine güvenen hatta

erkeklerden daha yüksek girişimcilik performansı gösterebileceğini düşünen kişilerdir (Kutanis 2009:1). Girişimcilik konusunda, cinsiyet kavramına yüklenen farklı anlamlar dışında, kadın ve erkekler aslında benzer yaklaşımlara sahiptirler.

Girişimci kadın ile yönetici kadın, ikisi de aynı işi yapar durumda olsalar da girişimci kadın kar ve zararı kendine olmak üzere riske girer. Her girişimci kadın aynı zamanda yönetici iken, her kadın yönetici, aynı zamanda girişimci olmayabilir (Akıncı 2000: 35'den akt. Köşker 2004: 50).

Girişimcilik literatüründe kadın girişimciliği; “ev dışı bir mekânda, kendi adına kurduğu bir işletmesi olan, bir işletmede tek başına veya çalıştırdığı diğer kişilerle birlikte çalışan veya sahibi olması sıfatıyla ortaklık kuran, iş ile ilgili olarak çeşitli kamu ve özel kuruluşlarla temasa geçen, işletmenin geleceği ile ilgili planlar yapan, işletmeden elde ettiği kazancın, yatırım ve kullanım alanları üzerinde söz sahibi olan, işletmesi adına tüm riski üstlenen kadın (Ecevit 1993: 17)” olarak tanımlanmaktadır (Akt. Mutlu 2015: 20).

Kadın girişimcilerin, işletmelerini kurma aşamalarında ve işe başladıktan sonrasında işle ilgili çok yüksek beklenti içinde olmadıkları ve bu nedenle de hayal kırıklığı yaşamadıkları belirlenmiştir. Dolayısıyla da tatmin seviyesi en üstlerdedir (Soysal 2010: 74). Erkek girişimciler, beklentilerini çok yüksek tuttuklarından, kadınlara oranla hayal kırıklığına uğrama durumları oldukça yüksektir. Çünkü hedefleri, para kazanma odaklıdır.

Girişimcilik sadece ekonomik açıdan değil politik, toplumsal ve sosyo-kültürel gelişim açısından da önemlidir. Özellikle son 30 yıldır tüm dünyada ve Türkiye’de serbest meslek ve girişimcilik yoluyla yoksulluğun azaltılması ve işsizlik probleminin çözülmesi hükümetlerin başlıca odak noktası olmuştur. Politika üreticiler, girişimciliği desteklemek ve teşvik etmek için çeşitli uygulamaları hayata geçirmişlerdir. Özellikle de az sayıda olan kadın girişimciliği pozitif ayrımcılık yapılarak daha da çok desteklenmiştir (Mutlu 2015: 19). Çünkü kadın girişimci, ülke ekonomisine katkı sağlamakta, işsizlik sorununa çözüm üretmekte, vergisini ödemekte, ailesinin rahatlık ve huzur içinde yaşamasına yardımcı olmaktadır.

Girişimci olmak kadına, diğer işlere nazaran daha çok bağımsızlık ve özerklik sunmaktadır. Aynı zamanda girişimci kadın hedeflerine ulaşabilme konusunda daha

avantajlıdır. Günümüzde kadınlar, tüm alanlarda faaliyet göstermektedirler. Bilim, sanat, ekonomi, siyaset, hukuk, sosyal hayat vb. her alanda büyük bir çoğunluğu oluşturmaktadırlar. Hatta iş hayatının en tepe noktalarına kadar çıkararak kendini ispatlayan, profesyonel iş hayatı yaşayan kadınların sayısında ciddi bir artış görülmektedir (Onay 2013: 31). Kendi güç ve imkânları ile profesyonel başarı sağlamış tüm girişimci kadınlar, diğer kadınlara büyük örnek teşkil etmektedirler.

Girişimci kadınlar yalnızca bir iş kurarak, o işi çekip çeviren değil, aynı zamanda kendi kariyerini de çekip çeviren kadınlardır. Kadın girişimcilerin kişilik özelliklerine baktığımızda; zeki, bağımsız ve hedefleri olan, kalabalıklar arasından sıyrılabilen, karşılaştıkları sorunlarla başa çıkabilen kişiler olduklarını söyleyebiliriz. Ve girişimci olarak, risk almak ve vizyon sahibi olmak durumundadırlar. Aynı zamanda toplumsal bilince sahip, işinde gayreti elden bırakmayan bireylerdir (Keskin 2014: 73).

Kadın girişimciler, erkek girişimcilerle karşılaştırıldığında daha çok sosyal itibara önem vermekte, risk almada ise erkeklere oranla daha temkinli hareket etmekte ve daha az özgüvenli bulunmaktadır (Yetim 2008: 82).

Önemli bir diğer ayrım olarak ise, geleneksel rollerden kaynaklı “erkek eve bakmakla yükümlüdür” anlayışından hareketle, erkek 20-25 yaşlarında çalışma hayatına atılırken; kadın ise 30-35 yaşlarında girişimci olabilmektedir.

Literatürde, kadın girişimci tipleri şu şekilde sınıflandırılmaktadır (Kutunis 2006 ‘dan akt. Mutlu 2015: 20-21):

- **Geleneksel Girişimci**, bir yandan girişimcilik faaliyetlerini gerçekleştirirken bir yandan da geleneksel cinsiyet rollerini yerine getirmeye çalışan girişimcidir. Bu girişimci türüne örnek olarak; sekreterlik, kuaför salonu, bakım merkezi, konukevi işletmeciliği ve yemek fabrikası verilebilir.
- **Yenilikçi Girişimci**, girişimci olma statüsünü geleneksel rollerinden üstün tutan girişimcidir. Ve en önemli hedefi işini büyütmektir. Halka ilişkiler, Pazar araştırmaları, basın-yayın vb. örnek olarak verilebilir.
- **Evcimen Girişimci**, yenilikçi girişimcinin tam tersidir. Yani geleneksel rollerini girişimcilik rolünden üstün tutmakta, girişimciliği

ek bir iş gibi görmektedir. Küçük ölçekli işletmeler kurarlar ve daha çok evde üretilen, el becerisine dayalı ürünlerin ticaretiyle uğraşırlar.

- **Radikal Girişimci**, kadınların ikinci plana atılmasına karşı çıkan, bu algının önüne geçmeye çalışan ve işini bu amaca hizmet eden bir araç olarak gören girişimcidir. Örnek olarak, küçük ölçekli imalat işleri, satış, perakende, eğitim vb. verilebilir.

Geleneksel girişimci kendi yağında kavrulan, işletmesini büyütme gibi bir çabası olmayan girişimci tipi iken; yenilikçi girişimci daima işletmesini büyütmeyi hedefleyen, yenilikleri takip eden bir girişimci tipidir. Evcimen girişimci ise, en asgari düzeyde risk alarak para kazanırken, radikal girişimci kadınları ön plana çıkarmayı hedefleyerek işini ikinci planda tutan girişimcidir. Hepsinin ortak noktası, bir işletme kurarak kar ve zararın sadece kendilerine ait olması konusunda riske girmesidir.

Yapılan araştırmalar, iş hayatında patron olarak kadınların erkeklere oranla daha çok tercih edildiklerini göstermektedir. Peki, kadınların tercih edilmesinin nedenleri nelerdir?

Çalışanların, kadınları patron olarak istemelerinin nedenleri şöyle sıralanmaktadır (Tamer 2013: 654):

- Erkeklere göre daha dikkatli, bir iş için daha fazla çaba harcarlar.
- İş için gereken eğitimleri daha iyi veriyorlar.
- Öğreticilik yanları yüksektir.
- Yeni durumlara daha çabuk adapte olurlar.
- İş konusunda motivasyon sağlama ve teşvik etme konularında daha iyidirler.
- Yaratıcıdır, aynı zamanda yeni fikirlere açıktır.
- Gözlem yetenekleri daha yüksektir.
- İletişim becerileri erkeklere göre daha başarılıdır.
- Problem çözme yetenekleri kuvvetlidir.

Son yıllarda kadınlar, iş yaşamındaki ağırlıklarını gittikçe artan bir oranda hissettirmeye başlamışlardır. Kadınlar bağımsız olma, esnek çalışma saatleri, yeteneklerini kullanarak bir şeyler başarma duygusu gibi pek çok nedenlerden ötürü kendi işlerini kurmayı tercih etmişlerdir. Düşük ücretle, daha fazla yorulularak başka bir işte çalışmaktansa kişisel birikimlerini kullanarak girişimci olmayı seçmişlerdir. 1900'lü yıllardan sonra kadınların iş hayatında büyük başarılar elde ettiğini, deneyim kazandıklarını, erkek egemenliğindeki sektörlerde dahi yüksek konumlara ulaşabildiklerini söylemek mümkündür (Liman 1993: 14 den akt. Şahin 2006: 32).

Bir ülkede girişimci sayısı ne kadar fazla ise, o ülke o denli gelişmiş bir ülke olarak görülmektedir. Özellikle de kadınların iş hayatına atılmaları, bu gelişmişliğin en temel göstergesidir. Kadının hayatını ev ile sınırlandırmak, cinsiyet ve fırsat eşitsizliğinin en elim sonucudur. Oysaki kadınlar arasında girişimcilik faaliyetlerinin düzeyinin artması ve kadınların ekonomik ve sosyal güç haline gelmesi ülkenin ekonomik gelişimi ve sosyal sistemin güçlendirilmesi açısından önemlidir. Kadın ve erkek girişimciler arasında farklılıkların olması da kadın girişimciliğini ayrı olarak ele almayı gerektiren bir unsurdur. Tüm bu sebeplerden ötürü, kadınlara yönelik çalışmalar ve kadın istihdamı artırılmalı, kadınlar girişimci olmaya teşvik edilmeli, mevcut girişimcilerin güçlenmesi için de, toplumsal ve bireysel boyutta etkin politikalar izlenmelidir.

6.2. Kadınları Girişimci Olmaya Yönlendiren Faktörler

Günümüzde kadınların çalışma hayatında günden güne etkinliklerinin artması, hem kendi açısından hem de toplumsal açıdan önem arz etmektedir. Özellikle girişimci kadınların varlığı, hem ülkemizde hem de dünyada gün geçtikçe artış göstermektedir. Peki, nedir kadınları girişimciliğe yönlendiren faktörler?

Girişimciliğe yönlendiren faktörler literatürde girişimci olmaya 'çeken' ve girişimci olmaya 'iten' faktörler olarak iki başlık altında incelenmektedir.

Girişimci kadınların neden girişimci oldukları araştırıldığında 'iten ve çeken' faktörlerin olduğu söylenebilir. Kadınları iş kurmayan iten faktörler; işsizlik, uygun olmayan iş koşulları, cinsiyetleri nedeniyle maruz kaldıkları ayrımcılıktır. Kadınları iş kurmaya yönelten, yani çeken faktörler ise; kendini gerçekleştirme arzusu,

bağımsız olma, kendi işinin patronu olma, toplumsal rolleri arasındaki dengeyi kurma isteğidir (Soysal 2010: 90).

İten sebepler içinde yoğun olarak görülenler iş tatminsizliği, kadınların iş yerlerinde uğradıkları mobbing, hak ettikleri değeri görememeleri, memnuniyetsizlik, kötü ekonomik koşullar, eşin ölmesi ve boşanma, ne kadar çalışırlarsa da alamadıkları terfiler sayılabilir. En önemli itici güç ise gelir elde etme isteğidir (Yılmaz, Kurşun 2017: 238).

Negatif faktörler kadınları girişimciliğe itmekte iken,, pozitif faktörler kadınları girişimciliğe çekmektedir. İten faktörler; kadın ile erkek çalışanlar arasındaki ücret farklılıkları, cam tavan sendromu, terfilerin verilmemesi, yetersiz aile geliri, ağır çalışma şartları, ek gelir sağlama ihtiyacı ve boşanma gibi nedenlerdir (Yılmaz, Kurşun 2017: 239). Cam tavan sendromu; kadınların iş hayatını kısıtlayan, üste çıkmalarını etkileyen görünmez engellerdir.

Kadın girişimciliği ile ilgili yapılan çalışmaların ortak noktası, kadınları girişimci olmaya iten faktörlerin ekonomik temelli olduğudur. Ek gelir elde etme ihtiyacı, ekonomik bağımsızlık kazanma isteği, aileye ve çevresine kendini ispat etme çabası kadınları girişimci olmaları için tetikleyen unsurlardır (Eryılmaz 2014: 30).

Kadınları girişimci olmaya iten bir diğer neden ise; devlet tarafından kadının, ekonomiyi kalkındırmada önemli bir güç olarak görülmesidir. Girişimcilikle ilgili politikaların temelini, mevcut kadın girişimcilerin güçlendirilmesi, kadınların girişimciliğe teşvik edilmesi ve yönlendirilmesi düşüncesi oluşturmaktadır (Soysal 2010: 91). Ve buna binaen son yıllarda, medyada başarılı girişimci kadınlarla ilgili haberlere yer verilerek özendirilmekte, kadın girişimcilerin güçlenmesi açısından birçok politika uygulanmaktadır.

İten faktörlerden sonra kadınları girişimciliğe çeken faktörlerden bahsetmek gerekirse; bağımsızlık kazanma, kendi işinin patronu olma, başarı elde etme isteği, esnek çalışma saatleri, deneyim, bir alana duyulan ilgi, yaşam kalitesini artırmak, hayallerini gerçekleştirme isteği, kişisel gelişim sağlama, kendi hayatını kontrol etme isteği, hırs, ailesi ve kendi için daha fazla gelir elde etme isteği ve tatmin olma arzusu gibi nedenlerdir (Keskin 2014: 74).

Kadınları girişimciliğe çeken faktörler arasında en önemli olanının kadının toplumsal rolleri ve geçmişten bu yana gösterilen saygının az olmasından ötürü yüksek başarı ihtiyacı olmuştur. Kadınların ekonomiye katılımının öneminin anlaşılmasıyla birlikte, kadına verilen girişimcilik destekleri artık onları girişimci olmaya çeken faktörlerden olmuştur. Burada en önemli faktörlerden biri yine kadınların kendine rol model olarak aldıkları örnek kadın girişimcilerin varlığıdır, buda girişimci olacak kadınlar için motivasyon kaynağı ve cesaretlendirici bir faktördür. Girişimci olmaya çeken faktörler girişimcileri, harekete geçiren ve girişimcilerde görülen temel güdülerdir. Hırs, kendi ilgi alanı, bağımsızlık isteği, kendini gerçekleştirme arzusu gibi güdüler de girişimci olmaya çeken faktörlerdir (Yılmaz, Kurşun 2017: 239).

Yapılan bir araştırmada kadınları girişimciliğe iten faktörlerin daha çok ilkokul mezunlarını etkilediği görülürken; üniversite mezunu kadınlar ise çeken faktörler nedeniyle iş hayatına atılmaktadırlar.

Kadınların girişimci olma nedenleri ülkelere göre farklılık göstermektedir. Örneğin, ABD’de kadın girişimcilerin iş kurma nedenleri arasında; kararları kontrol etmek istemesi ve bağımsızlık isteği yer almaktadır. Yani daha çok çeken faktörlerin etkili olduğu görülmektedir. Türkiye’de ise kadınlar, ailesine maddi destek sağlamak, kendini gerçekleştirmek, sosyalleşmek, mesai gerektiren işlere eşlerinin izin vermemesi, iş bulamama gibi nedenlerden dolayı girişimci oldukları ortaya çıkmaktadır. Tüm dünyada mobbing ve cam tavan sendromuna maruz bırakılan kadınların da kendi iş yerlerini açmaya karar verdikleri görülmektedir (Onay 2013: 40-41).

Kadınları girişimci olmaya yönlendiren başlıca faktörler şu şekilde sıralanmaktadır (Onay 2013: 41):

- Hayallerini gerçekleştirme arzusu,
- Başarma ihtiyacı,
- Bağımsız çalışma isteği,
- Aileden miras kalan bir işyerinin olması,
- Eğitimini gördükleri alanda hizmet vermek istemeleri,
- Maddi geçim zorluğu,

- Kadınlar için çalışma imkânlarının kısıtlı olması,
- İstihdamda erkeklere öncelik verilmesi,
- Geleneksel rollerin kadınları evde yapılan girişimciliğe yönlendirmesi,
- Esnek çalışma saatlerinin olması,
- Ek gelir sağlama isteği,
- Kaliteli bir hayat sürme isteği ve yüksek sosyal statü isteğidir.

Kadınların iş kurma nedenleri ile ilgili Çakıcı (2003: 87-88)'nin Mersin'de 160 girişimci kadın üzerinde yapmış olduğu araştırmada; bağımsız çalışma isteği, kazanç elde etme, sosyal açıdan aktif bir hayat sürme istekleri gibi faktörlerin ön plana çıktığı belirlenmiştir (Akt. Soysal 2010: 91). Bu araştırmaya göre iten nedenler değil, büyük oranda girişimciliğe çeken nedenler aktif rol oynamaktadır.

Çelik ve Öz Devecioğlu(2001)'in Nevşehir'de yaptıkları bir diğer araştırmada ise, kadınların girişimci olmalarında daha çok aileye ek gelir sağlamak, eşin vefatı ve geçmiş mesleki tecrübelerin ticari hayata aktarılmak istenmesi gibi nedenlerin etkili olduğu tespit edilmiştir (Akt. Soysal 2010: 91). Bahsedilen nedenler itici güçlerdir. Nevşehir'deki kadınların büyük çoğunluğu ekonomik yetersizliklerden ötürü iş hayatına atılarak girişimci olmuşlardır. Tan (2006: 529)'un Kastamonu'da yapmış olduğu araştırmada ise; üretken olma, başarı tutkusu ve bilgi birikimi(%42), bağımsız çalışma arzusu (%25), kazanç elde etme isteği (%14), aile işini devam ettirme isteği(%14) ve başka seçeneğin olmaması (%5) gibi faktörler kadınların iş kurma nedenleri olarak belirlenmiştir (Akt. Soysal 2010: 91-92). Samsun'da yapılan araştırma sonuçlarına göre ise kadınların girişimcilik faaliyetlerine; %43,7'si öğrenimi ve mesleği gereği, %27,7'si maddi kazanç ve ekonomik özgürlük kazanmak nedeniyle başladıklarını ifade etmektedirler.

Kadınlar girişimci olmak için, tek bir nedene bağlı kalmamaktadırlar. Başta aile ihtiyaçlarını karşılamak için işe girişen kadın, sonraları çeken faktörlerden başarıma isteği ile işine sarılabilmekte, bazen ise toplumsal rollerinden dolayı tüm işlerini yapabilmek açısından, esnek çalışma koşulları nedeni ile de girişimci olabilmektedir.

Tüm bu çalışmalardan hareketle aslında baktığımızda; kadınları girişimciliğe iten nedenler ihtiyaç ve zorunluluktan doğmaktadır. İşsizlik, iş hayatında yaşanan

zorluklar ve haksızlıklar kadınları girişimci olmaya iten en önemli sebepler arasında görülmektedir. Birçok kurumda kadın daha düşük ücretle çalışmakta, pek çok haksızlık ve eşitsizliğe maruz bırakılmaktadır. Ataerkil toplumun bir uzantısı olan bu durum, kadınları iş hayatından soğutmakta ve kendi işini kurmaya yönlendirmektedir.

Kadınları girişimci olmaya çeken faktörler ise aslında ekonomik ve sosyal tatminsizlikten doğmaktadır. Bilgisi ve becerisini başkası için kullanan kadın, karşılığını alamadığından tatminsizlik hissi duymakta, üst kademelere çıkması sürekli engellenmektedir. Bu sebepten girişimciliğe yönelen kadın, toplumda daha iyi seviyeye çıkmayı amaçlamaktadır.

6.3. Girişimci Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar

Türkiye’de girişimcilik sektörü hızla büyürken, kadınların bu alana olan ilgileri de git gide artmaktadır. Kendi işini kurmak isteyen ve kuran kadın girişimciler, her girişimcinin karşılaştığı zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Fakat bunlarla birlikte kadının, erkeklere kıyasla yüzleşmek zorunda olduğu başka sorunlar da bulunmaktadır. İşte bu başlık altında, kadınların iş hayatında karşılaştıkları sorunları irdeleyeceğiz.

Türkiye ikili bir sosyokültürel yapıya sahiptir. İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde çok modern Avrupa görünümünde olan bir topluluk varken, doğu illerinde ise küçük kasabalarda geleneksel topluluklar görülmektedir. Bu ikili yapı kadın girişimciler için değişik alternatifler sunsa da, kısıtlamaları da beraberinde getirmektedir. Modern şehirlerde ekonomi ileride iken bile küçük işletmeler kurarak girişimde bulunan kadınlar toplumsal ve kültürel sorunlarla karşılaşmaktadırlar (Şekerler 2006: 121).

Toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel yapısındaki bozukluklar, kadınların iş hayatında karşı karşıya kaldığı sorunların temelini oluşturmaktadır. Toplumsal ve kültürel ortamda kadın rollerinin kalıplaşmış olması, iş yükü fazlalığı, mali destek bulma zorluğu, eğitim seviyelerinin yetersiz oluşu, kişisel özgürlüklerini kullanma istemeleri, ailelerin verdiği tepkiler, iş hayatındaki güvensizlik gibi etmenler Türkiye’de kadın girişimcilerle ilgili ortaya çıkan tüm sorunların başında gelmektedir (Eryılmaz 2014: 55). Erkekleri iş kurma açısından, girişimcilik için destekleyen

sosyal çevre kadınlar için caydırıcı olmaktadır. Çalışma hayatında aktif olarak rol alan ve çevresi tarafından onay göremeyen kadın, ev dışında ücretli çalışma ya da kendi işini kurma girişiminde toplumsal ve mali destek de bulamayarak birçok sorunla baş etmek zorunda kalmaktadır.

Toplumun erkek egemen yapısı içinde kadınlar iş hayatlarında eşlerinin engellemeleriyle baş etmekte ve bu engelleri ortadan kaldırmak için daha fazla çalışmak durumunda kalmaktadır. Çünkü erkekler, kadınların iş hayatına atılmalarını ataerkil toplum yapısında saygınlık ve statü kaybı olarak görmektedir. Kadın girişimci sayısının az oluşu, Türk toplumunun erkek egemen yapısı ile ilgisi vardır. Bu yapı kadınların girişimci olmasını destekler görünmemekte, aynı zamanda kadınların kalıplaşmış rollerinden ötürü de girişimcilik gelişme gösterememektedir (Keskin 2014: 88).

Türkiye’de kadınlar 1950’lerde çalışma hayatına adım atmaya başlamışlardır. Toplumdaki yeniliklerle beraber eğitim seviyelerini artırmaya, bilinçlenmeye ve farklı sektörlerde çalışma hayatına yönelmişlerdir. Fakat toplumda yerleşmiş olan geleneksel değerler, kadınların ev dışında çalışmalarına sınırlandırmalar getirmektedir. Kadının yeri evidir anlayışı, kadınları ev ile iş hayatı arasında sıkıştırmakta, çalışma hayatına atılan kadın tüm bu sorunlarla birlikte şiddete, tacize ve ayrımcılığa da maruz bırakılmaktadır (Kocacık, Gökkaya 2005: 196). Özellikle “cam tavan sendromu” ve “mobbing” iş hayatında son yıllarda çokça bahsedilen kavramlar arasındadır.

Kadın girişimcilerin karşılaştıkları mikro sorunlar; rol çatışması, cinsiyet ayrımcılığı, iş hayatında yaşanan güvensizlik ve tecrübe eksikliğidir. Makro sorunlar ise; sermaye temin etme, kredi olanakları, mesleki eğitim seviyesi ve örgütlenmedir (Keskin 2014: 88).

Türkiye geneline bakıldığında, kadın girişimciliği konusunda bütüncül bir bakış açısı sağlanamamıştır. Kurumsal çeşitlilik sağlama, örgütlenememe, politika geliştirip uygulayamama konuları da kadın girişimciliğinin sorunlarıdır (İş ve Meslek Sahibi Kadınlar Derneği 2010: 10). Kadınlar iş hayatında örnek alabilecekleri rol modellerinin azlığından da yakınmakta, karşılaştıkları zorluklarla baş edebilmeleri

için kadın girişimcilerin belli platformlarda bir araya gelmeleri gerektiğini savunmaktadırlar.

Şekerler (2006: 122)'e göre ise; kadınların girişimcilik aşamasında karşılaştıkları en büyük sorun sermaye teminidir. Taşınmaz mallar genellikle erkeklerin üzerindedir. Bu nedenle kadınlar, iş kurabilmek için bankaların istediği teminatı bulmakta zorlanmaktadırlar. Ve kadınların finansal kurumlarla ilgili bilgileri yetersiz olduğundan, başvuru işlemlerini tamamlamakta zorlanmaktadırlar. Kadınlar küçük çaplı işletmeler kurmak istemeleri, bankaların verdiği kredi maliyetini artırmakta ve bu nedenle de kadın girişimciler sorun yaşamaktadırlar. Bu sorunların ortadan kalkabilmesi için kredi koşullarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Faizler düşük tutulmalı, teminat koşulları hafifletilmeli ve kredi verilen alanlar daraltılmalıdır.

Türkiye'de 1980 sonrası, kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunları belirlemek adına birçok araştırma yapılmıştır. Konu ile ilgili olarak, Çelik ve Özdevecioğlu (2001)'in Nevşehir'de yaptıkları araştırmada, kadın girişimcilerin genel olarak yaşadıkları sorunlar; tecrübe eksikliği, rol çatışması yaşamaları, geleneksel baskılar, güvensizlik, ortak bulmada güçlük çeşme ve başarısızlık beklentisi olarak belirlenmiştir.

Yine bu konu ile ilgili olarak, Kalaycıoğlu ve Toprak (2004) tarafından yapılan bir araştırmada da; araştırmaya katılanların % 25'i, kadınların üst düzey işlerde görev almalarının önünde bir engel teşkil etmediğini belirtirken, %35'i, ev işi ve çocuk bakımı gibi rollerin kadınların girişimci olmalarında büyük engel teşkil ettiğini belirtmişlerdir (Akt. Soysal 2010: 97). Yapılan araştırmaların ortak yanı olarak girişimci kadınların, kadın olmaktan kaynaklı birçok sorunlar yaşamaları, buna ek olarak bir de girişimci olmanın verdiği zorlukları yaşamaları gösterilebilir.

Tan (2006: 530) ise yapmış olduğu araştırmada, kadınların girişimcilik faaliyetlerinde karşılarına çıkan engelleri şu şekilde sıralamıştır; toplumun kadınlar hakkında oluşmuş olan geleneksel roller (%30), bilgi eksikliği yaşamaları (%23), erkeklerin iş hayatındaki baskısı (%20), sermaye temin etme (%16) ve yasal ve bürokratik engeller(%11). Yine ilk sırayı kadın olmaktan kaynaklı roller almaktadır.

Kadınlar her ne kadar girişimci olmak isteseler de, karşılaştıkları zorluklar onları bazen yüreklendirmekte bazen de çekingen davranmaya itmektedir. Bu koşulların birçoğunun sosyal ve kültürel kaynaklı ortaya çıktığı görülmektedir (Narin, Marşap, Gürol 2006):

- İlk olarak kadınların mevcut ev içi rolleri, kadının yükünü artırmakta; tüm enerjisini işine verememektedir. Bu durum başarının önünde büyük engel teşkil etmektedir.
- Kadınların, kendilerine ait birikimleri bulunmadığından eşlerinin veya ailesinin desteği şart olmakta, yalnızca bu şekilde mali destek sağlayabilmektedirler. Çünkü banka kredisi için teminat ve ya kefil göstermeleri gerekmektedir.
- Erkeklerin egemen olduğu iş dünyasında kadınlar kısıtlanmakta, çoğu zaman umutsuzluğa itilmektedir.
- Kadınların azmi ve başarıma isteği hırs olarak algılanmakta ve erkek meslektaşları tarafından dışlanmaktadır.
- Kız çocuklarının eğitime önem verilmediğinden ve üzerinde baskı kurarak yetiştirildiğinden ötürü kadınlar, çoğunlukla risk seviyesi düşük, çalışma saatleri çok olmayan işlere yönelmektedirler.

Ülkemizde mevcut olan eğitim-öğretim programları, kadınların girişimcilik yönünün geliştirmeye yatkın olmadığından; girişimci kadınlara yönelik eğitim programları hazırlanmalıdır. Bu eğitim programları, girişimcilik için altyapı oluşturacak şekilde düzenlenmeli ve kadınların mesleki açıdan eksikliklerini tamamlamaya yönelik olmalıdır. Böylelikle mesleklerinde gerekli olan araç ve gereçleri de nasıl kullanacaklarını öğrenmiş olacaklardır.

Geleneksel rollerle kadınların bağımsızlığı, yeni fikirler üretme ve yeni fikirlere açık olması, inisiyatif kullanabilmesi gibi özellikleri kısıtlanmıştır. Bu kısıtlamalardan ötürü iş hayatına atılan kadın, işyeri kiralama, bürokratik engellerle baş etme ve kalifiye eleman bulma konularında zorluk yaşamaktadır (Şekerler 2006: 123). Yaşadığı bu zorlukları mevcut danışmanlık firmalarından ve derneklerden destek alarak aşabilmekte, kalifiye eleman temin edebilmektedir.

Kadının girişimci olmasını ve bu alanda başarı sağlamasını sınırlandıran ailevi nedenler, kadına ait bir sınırlamadır. Kadınlar, yine bir şekilde hem rollerini yerine getirmekte hem de toplumun beklentilerine cevap vermek durumundadır. Aile, kadını girişimci olarak kabul etmediğinde kadının evi ve işi arasında yaşadığı sorunlar ikiye katlanmakta ve bu durum başarısını sınırlamaktadır. Ve eğer aile içerisinde oynadığı rolleri aksatırsa, aile fertleri yakınmakta; bu durum da kadını vicdanen rahatsız etmektedir (Arslan, Toksoy 2017: 135). Özellikle çocuk sahibi olan kadın girişimciler bu sorunla daha fazla karşı karşıya kalmaktadır. Bir yandan çocuklarla ilgilenmekte bir yandan da iş hayatını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Bu durum onları yoğun strese sokmakta, yaşamdan aldıkları doyumunu düşürmektedir. Fakat bu durum kadın girişimciler için engel oluşturmamakta; birçok kadın girişimci, hem sosyal hem iş hayatını beraber devam ettirmekte ve başarılı sonuçlar almaktadır. Burada yapılması gereken, aile hayatınızı kendi girişiminizle uyumlu bir hale getirmek olacaktır.

Tüm bu sorunların ardından Aktaş (2015)'in sunduğu çözüm önerileri yerinde olacaktır: “Girişimcilik tüm eğitim müfredatına dâhil edilmelidir. Kadınlar için geleneksel olan meslek alanlarının dışında da faaliyette bulunabilmelerinin için belediyeler tarafından mesleki eğitimler verilmelidir. Eğitim sadece kadınların işlerini kurmaya yönelik olarak kalmamalı, kadınların işlerini sürdürebilmeleri ve büyütebilmeleri için gerekli olan desteği de sunan bir içeriğe sahip olmalıdır. Kadın girişimciler için iş kurma aşamasından itibaren sigorta ve vergi teşvikleri getirilmelidir. Farklı alanlarda iş kurmayı kolaylaştıran programlar geliştirilmelidir. Kredi almakta güçlük çeken kadınlar için pozitif ayrımcılık sağlanmalıdır”.

İş hayatında başarılı olmak kadar, başarısız olmak da büyük bir önem teşkil etmektedir. Hataların analizini yaparak başarısızlıklardan ders çıkartmak da kadın girişimcilerin gelişimine katkı sağlayacaktır.

7. TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ

Toplumsal cinsiyet kavramı, toplumun erkeğe ve kadına yüklediği rol ve davranışlardır. Toplumsal cinsiyet olgusu, sosyokültürel olarak belirlenen bir olgudur. Toplumda kadınlık ve erkeklik, toplumun bireylere yüklediği roller ve sorumluluklara göre anlam kazanmaktadır. Bu kavram adı altında aslında kadın, toplum tarafından pasif hale getirilmekte, fırsatlardan eşit şekilde faydalanamamaktadır.

Girişimcilik literatüründe iki kavram vardır: “Girişimci” ve “Kadın Girişimci”. Literatürde, “Kadın Girişimci” kavramının yer almasına rağmen, “Erkek Girişimci” diye bir kavramın olmaması toplumsal cinsiyet bağlamında önemli bir veri niteliğindedir. Girişimcilik, yaygın anlamıyla erkek işi olarak görüldüğünden, sonradan girişimci olma çabasında olan kadınlar için “Kadın Girişimci” kavramı ortaya çıkmıştır. Örneğin, “Kayseri’de Bulunan Girişimcilerin Liderlik Özellikleri” üzerine yapılan bir anket çalışmasında, 150 girişimciden bir tanesinin bile kadın olmaması bu anlamda dikkat çekicidir (Mutlu 2015: 38).

Tarih içinde cinsiyet rolleri farklılaşsa da, temelindeki anlayış değişmemektedir. Bu anlayış, kadının ikincil dönemde olduğu anlayışıdır. Colwill, cinsiyet rolleri kalıp yargılarının, cinsiyet ayrımcılığı ve cinsiyetlere özgü önyargı kavramları ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Bu stereo tip, kadın ve erkeğe yönelik bir inançtan doğar. Bunu yaratan ise, kadının duygusal,, nazik; erkeğin ise fiziki açıdan güçlü ve saldırgan olduğu inancıdır. Stereo tipler, kolayca tutumlara dönüşebilmektedir. Cinsiyet rolleri, aynı zamanda cinsiyet önyargıcılığına yol açmaktadır. Ve ön yargılar stereotiplerden daha tehlikedir. Çünkü olgular ve olaylar karşısında direnen bir yapı göstermektedir. Bu sebepten cinsiyetlere dair önyargılar, cinsiyet ayrımcılığına yol açmaktadır (Köşker 2004: 53).

Cinsiyet rolleri her ne kadar başlangıçta toplum tarafından tanımlanmış ve bireylerden beklenen roller olarak kavramsallaştırılmış ise de bu roller sosyalizasyon süreci içinde kadınlara küçük yaşlardan itibaren aktarıldığı için; ister istemez kadınlar tarafından da benimsenmiş ve oynanır olmuştur. Daha açık bir deyişle aslında sosyal olan bu roller kadınlar tarafından, kendi kimliklerini tanımladıkları ve

bu nedenle de vazgeçemeyeceklerini sandıkları yerleşik tutumlar halinde benimsenir olmuştur. Tutumlar geçmiş yaşantılarımızın birikimli bir tortusu olup herhangi bir grup, kişi ve obje veya konuyla ilgili süreklilik arzeden duygu, inanç ve davranış eğilimlerinin bütünüdür (Akt. Köşker 2004: 54). Bu tutumlar sonucunda kadınlara yeteneklerine ya da tercihlerine göre değil de, toplumsal cinsiyet rollerine göre görevler ve sorumluluklar yüklenmektedir.

Günümüzde halen geleneksel rollerden ötür ‘kadının yeri evidir’ ve asli görevi ‘kocasının eşi, çocuklarının annesi’ olmaktır. Kadının bu rollerine, kentleşme ve sanayileşme sonucunda yeni toplumsal roller eklenmektedir. Yaşanan değişimler sonucu kadın maddi zorunluluklar nedeniyle ister istemez çalışma hayatına girerek ekonomik özgürlüğünü kazanmaktadır. Böylelikle daha özgür, daha güçlü ve bilinçli olma yolunda ilerlemektedir (Kocacık, Gökkaya 2005: 206). Fakat yine de; aile içi iş bölümü ve bu iş bölümünden kaynaklı kadının ev içi işlerini aksatmaması bakımından çalışmasına çok sıcak bakılmamaktadır. Japonya’da yapılan bir araştırmada, kadınların ev içi sorumluluklarının önemli olduğu ve bu düşüncesiyle kadınların ekonomik alanda istihdam etmeleri ve terfileri ile ilgili olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür (Soysal 2010: 99). Kadınların girişim faaliyetlerine atılarak işlerini kurmaları, hatta işletmelerini büyütmeleri ve ülke ekonomisine katkıda bulunmaları ataerkil kültürde olağan karşılanmamaktadır. Bu durumun aile reisi konumundaki erkeklerin statüsünü zedelediği düşünülerek, kadınlar onay görememekte ve yalnızlaştırılmaktadır.

Kadın girişimciliği konusunda literatür taramasını içeren bir araştırma, toplumsal cinsiyet bağlamında şu gerçekleri sunmuştur (Akt. Mutlu 2015: 42-43):

1. Kadın ve erkeklerin girişimciliğe girme eğilimi eşit değildir. Girişimcilik aktivitesinin çeşitli alanlarında kadınlar erkeklerden daha az dahil olmaktadır. Bu da dünya çapında geçerliliği olan bir gerçekliktir.
2. Kadın ve erkeklerin mali ve kaynaklara ulaşımı da iki açıdan farklılık göstermektedir. Birincisi, işe başlama aşamasında kadınlar erkeklere oranla, borç ve öz kaynak düzeyi düşük olan faaliyet ve finansman düzeyi düşük olan firmalar kurma eğilimindedir. İkincisi, kadın girişimcilerin, erkek girişimcilere göre başlangıç aşamasında resmi ve dışsal kaynakları

kullanma eğilimi daha sınırlıdır ve işine devam etmek için finansman ve borç kullanma olasılığı daha azdır.

3. Kadın liderliğindeki işletmeler erkek liderliğindeki işletmelerden daha fazla ev tabanlıdır ve daha az ihracat yapmaktadırlar.
4. Kadın liderliğindeki işletmelerle erkek liderliğindeki işletmelerin performansları eşit değildir;
 - a. Kadın liderliğindeki işletmeler, istihdam, gelir ve boyut açısından, erkekler tarafından yönetilen işletmelerden daha küçük olma eğilimindedir.
 - b. Kadın liderliğindeki işletmeler erkek liderliğindeki işletmelere kıyasla daha düşük seviyelerde kar üretmek eğilimindedir.
 - c. Deliller, kadın liderliğindeki işletmelerin, erkeklerin liderliğindeki işletmelerden daha az büyüdüğünü göstermektedir.

Kadınların cinsiyet rol tutumları, bir başka deyişle, toplumun kendilerine öğrettiği ve benimsettiği tutumlar geleneksel yapıdan, eşitlikçiliğe doğru kaymaktadır. Sanayileşme, kentleşme, kitle iletişim araçlarının gelişimi, demokratikleşme, modernleşme, okullaşma, kadının çalışma yaşamına girmesi gibi sosyal süreçler temelde toplum yaşamının pek çok alanında olduğu gibi aile içindeki yerleşik ilişkilerin ve aile bireylerinin davranış şekillerinin değişmesine yol açmaktadır (Köşker 2004: 54).

Mevcut cinsiyet rolleri, hangi mesleğin veya pozisyonun kadın işi, hangilerinin erkek işi olduğunu belirlemektedir (Örücü, Kılıç, Kılıç 2007: 120). Bu nedenle öğretmenlik, sekreterlik, hemşirelik gibi meslekler kadınların çalıştığı meslekler olmuştur. Çünkü bu meslekler, toplumsal cinsiyet rollerinden ötürü anneliğin ve eşliğin bir uzantısı olarak görülmektedir(Narin, Marşap, Gürol 2006: 71-72). Bu nedenle kadınlar sanayi sektöründe erkeklere kıyasla daha az faaliyet göstermektedirler. Dolayısıyla meslekler de toplumsal cinsiyet rolleri etkisinde kalarak ‘kadın meslekleri, erkek meslekleri’ şeklinde ayrışmaktadır. Bu da yıkılmak istenen cinsiyet kalıplarını pekiştirmektedir.

Günümüzde kadın-erkek eşitliği geçmişe kıyasla önem kazanmaktadır. Ülkeler bir yandan kadınları iş hayatına hazırlamakta, maaş politikaları, çalışma

koşulları, terfi olanakları vb. durumlarda fırsat eşitliği sağlanmaya çalışılırken; öte yandan da çalışan kadının geleneksel rolleri az da olsa üzerlerinden alınarak iş hayatlarıyla uyumlaştırılmasına çalışılmaktadır (Kocacık, Gökkaya 2005: 206). Bahsedilen tüm çalışmalar, iş uygulamaya geldiğinde halen istenen sonuçlar alınamamaktadır. Çünkü değişim ve gelişim güçtür, süreklilik ve zaman gerektiren bir olgudur. Ve her ülke farklı gelişim seviyesi göstermektedir. Dolayısıyla bu konuda da yaşanan gelişmeler ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir.

Cinsiyete bağlı olarak kadınların iş hayatında karşılaştıkları sorunları beş grupta toplamak mümkündür. Bunlar sırasıyla (www.tisk.org.tr ‘dan akt. Kocacık, Gökkaya 2005: 206-207):

1. Hem mesleki hem örgün eğitimde ki mevcut eşitsizlikler,
2. İş bulma ve terfide eşitsizlik,
3. Denk olmayan maaş politikaları,
4. Eşit sunulmayan sosyal haklar,
5. Cinsel tacizdir.

Tüm bu bağlamlarda, bir paradoks ile karşı karşıya olduğumuzu söyleyebiliriz. Kadınların girişimciliği pek çok geleneksel değer ve toplumsal cinsiyet anlayışı tarafından engellenmekle ve kısıtlanmakla birlikte aynı zamanda da girişimcilik, kadınların özgürleşmesi ve toplumda kendi çabaları ile yer edinebilmelerinin önemli bir yoludur. Girişimci kadınlar bu yapıyı, yapının önlerine koyduğu engelleri aşarak, kırma çabasındadırlar. Bu da değişimin en önemli göstergesidir (Mutlu, 2015: 47).

Kadınlar, kendilerine yöneltilen tüm engellere rağmen, ekonomik hayattaki varlıklarını her geçen gün artarak hissettirmektedirler. Bu nedenle, kadınların başarısını önlemek yerine iş hayatında huzur içinde beraber çalışmanın yollarını aramak daha yerinde olacaktır.

8. TÜRKİYE’DE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ

Girişimcilik kavramı, ülkemizde son yıllarda adından çokça bahsettirmeye başlamıştır. İşsizliğin giderek artış göstermesiyle birlikte devlet tarafından da desteklenen bir konu haline gelmiştir.

Kadın girişimciliği, ülkemizde ilk kez 1992 yılında kapsamlı olarak gündeme gelmiştir. İstanbul’da gerçekleşen sempozyumda bu konu derinlemesine konuşulmuştur. Akabinde 1993 yılında bir kararname çıkarılarak kadın girişimciliği artık resmi olarak devletin desteklediği ve teşvik ettiği bir konu haline gelmiştir. Çünkü kadının güçlenmesinde, ülke ekonomisine katkı sağlamasında girişimciliğin payı büyüktür (Gülçubuk, Savcı 2011). Kadınların güçlenmesi demek ise, ülkenin güçlenmesi demektir.

Ülkemizde mevcut olan ataerkil aile yapısı ve cinsiyet ayrımı, kadının toplum içindeki rolleri ve sorumluluklarını belirlemektedir. Sosyal, siyasal ve kültürel açıdan ülkemizde birçok değişim yaşanırken; kadın olma gerçeği değişmeyen tek şeydir. Bu toplumsal yapı içinde evlilik ve aile kurumları kadın için vazgeçilmez olarak görülmektedir (Şahin 2006: 53).

Türkiye’de geleneksel alt yapı çok yavaş değişim gösterdiği için kadınlar ekonomik, toplumsal ve siyasal alanlarda çok fazla sıkıntı ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durum ancak eğitim ile hızlı bir gelişme kaydedebilir. Eğitim seviyesini artıran kadın, daha çok kendini gösterme fırsatı yakalar. Ve kadının, toplum içinde ikincil bir konumdan sıyrılarak bireysel özgürlüğünü kazanmasına eğitim aracı olmuştur (Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü 1995: 83’ten akt. Şekerler 2006: 98). Eğitim her konuda olduğu gibi bu konuda da temeli oluşturan, büyük önem arz eden bir durum olmuştur.

Kadınların siyaset, çalışma yaşamı, eğitim hayatı gibi pek çok alana açılmasında laik düzene geçilmesinin payı büyüktür. Devlet yaptığı uyguladığı birçok politika ile kadınların çalışma hayatına katılımını desteklemiş ve onları özendirmiştir. Tüm bunların sonucunda 1940’lı yıllarda kadınlar açısından ülkemizde, benzeri çok az görülmüş bir dönüşüm kaydetmiştir (Şahin 2006: 53).

Türkiye’de kadın girişimcilerin hizmet ve ticaret alanlarının yanı sıra, daha çok endüstri alanında faaliyet gösterdikleri görülmektedir (Şahin 2006: 288). 1995-2009 yılları arasında kırsal kesimde kadınların işgücüne katılım oranı %49,3’ten %37,7’ye düşmüştür. Şehirlerde ise %17,1’den %21,3’e yükselmiştir (Eryılmaz 2014: 53). Şehirlerde işgücüne katılım oranında yıl geçtikçe bir artış olduğu görülmüştür. Kadınlar artık daha bilinçli bir şekilde çalışarak, tarımsal alandan ticari faaliyetlere yönelmişlerdir.

Türkiye genelinde birçok kadın sosyal güvenceden yoksun, sigortasız bir şekilde ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Özellikle sanayi sektöründe bu durum daha fazladır. Kırsal kesimlerde, kentlere oranla ücretsiz aile işçisi olarak faaliyet gösteren kadın sayısı bir haylidir. Ve bu durum karşısında kadının elde ettiği tek şey, yaşamını idame ettiriyor olması ve evlenirken babasına sağladığı başlık parasıdır. Şehirlerde ise kadınlar çoğunlukla belirli bir ücret karşılığında çalışmaktadırlar (Gökalp 2008: 13).

Türkiye’de kırsal kesimde tarımda çalışan birçok kadın bulunmaktadır. Fakat kayıt dışı ve sosyal güvencesiz çalıştıkları için fayda sağlayıcı görünmemekte ve istatistiklere yansımamaktadır. Bu durum kadının emeğini görmezden gelen, kadını yoksunlaştıran bir durumdur. Hâlbuki kadının üretime ve tüketime katkısı göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir.

Kadın girişimciler Türkiye’de birçok farklı alana yatırım yapmaktadırlar. Girişimci kadınların bazıları hayallerini gerçekleştirmek için bazıları ise mecburiyetten dolayı girişimci olmuşlardır. Ve günümüzde buldukları nokta, başarılı olduklarını göstermek açısından önemlidir. Türkiye’deki pek çok başarılı kadın girişimci, şuan dünya devleri ile yarışacak konumdadır (Şahin 2006: 51).

Ülkemizde son yıllarda kadınların çalışma hayatına yönelik birçok düzenleme mevcuttur. Kadın istihdamını arttırmaya yönelik söz konusu bu politikaların hayata geçirilmesi ve kısa vadede etkili olabilmesi için, kapsamlı ve somut hedefli bu çalışmaların ilgili kurumlarla ortak şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Ancak böylelikle kadınlar için hem iş yaşamında hem de sosyal alanda eşitlik sağlamak ve mevcut ayrımcılığı ortadan kaldırmak mümkün olacaktır.

Türk toplumunda kadınlar büyük çoğunlukla aileleriyle beraber yaşamaktadırlar. Bu nedenle güçlerini de enerjilerini de aileleri için kullanmaktadırlar. Yani kadının güçlenmesi demek ailenin güçlenmesi demektir. ‘Güçlü bir aile için güçlenen kadın’ anlayışı toplumsal tüm sorunların çözümünde etkili olacak bir anlayıştır(Güleç 2011: 21).

Cinsiyete göre işveren olarak çalışanların dağılımı, 2014-2016
[15+ yaş]

	Toplam	Erkek	Kadın
2014	100,0	92,0	8,0
2015	100,0	91,9	8,1
2016	100,0	91,0	9,0

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi

Hane halkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre, Türkiye genelinde işveren olarak çalışanlar içinde kadınların oranı bir önceki yıla göre 0,9 puan artış ile %9,0 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK 2018).

Türk kadın girişimcisinin profili aşağıda sıralanmaktadır (Akt. Morçin 2013: 185-186):

- Kolektif davranışlarda bulunan bir ülkede yetiştiği için girişimcilik düzeyinin bireyci toplumda yetişmiş bir kadına göre girişimcilik seviyesi daha düşüktür. Çünkü kolektif bir bilinçle yetiştirilmiştir.
- Dünya genelindeki kadın girişimcilere göre daha az risk almakta ve girişimleri çevresi tarafından az destek görmektedir.
- Eşitsizliklerin daha çok hoşgörüsü ile karşılandığı bir bakış açısı ile de ayrıca mücadele etmek zorunda kalmaktadır.
- Yatırımlarının karşılığını kısa dönemde almak isteyen bir toplumda yetiştiği için aceleci ve sabırsız davranmakta, bu nedenle hata yapmaktadır.

Erkil toplumlar rekabetin, hırsların yüksek olduğu, dişil toplumlar ise merhamet ve sevginin baskın olduğu toplumlardır. Yapılan araştırmalara göre Türk toplumu dişil özellikler gösterir. Dişil toplumlarda insanlar arasındaki ilişkiler sıcaktır, samimidir. Erkil toplumlarda kadın ve erkeğin yapacağı işler keskin çizgilerle birbirinden

ayrılmışken; dişil toplumlarda kadınlar ve erkekler aynı işleri ortaklaşa yapabilmektedirler. Tüm bu özellikler, kadın girişimcilere avantaj sağlar durumdadır.

Ülkemizde girişimci kadınlar üçe ayrılmaktadır (Keskin 2014: 84);

- İşini miras şeklinde devralan,
- Kocasını ile ortak olan,
- Kendi imkânları dahilinde işini kuran.

Türkiye’de kadın girişimci sayısında son yıllarda büyük patlama yaşanmaktadır. 2014 yılı Ağustos ayında kadın girişimci sayısı ilk kez 100 bin sınırını aşarak 109 bine ulaşmıştır. Son beş yılda ise erkek girişimci sayısı 19 bin azalırken, kadın girişimci sayısı ise 32 bin artmıştır. Bu rakamlar, 2009-2014 Ağustos arası yaklaşık beş yıllık dönemde erkek girişimci sayısında yüzde 1,7 düşüşü, kadın girişimci sayısında ise yüzde 42’lik artışını ifade etmektedir. DÜNYA’nın TÜİK verilerinden yaptığı hesaplamalara göre, kadın girişimci sayısındaki artış son 10 yıldan bu yana hızlanarak devam ediyor (<https://www.dunya.com>).

Yapılan araştırmalara göre dünyada kendi işyerini kuran ve girişimcilik faaliyetlerinde bulunan kadın oranını %25 ile %33 oranlarındayken Türkiye’de işveren kadın girişimci oranını %7 oranında bulunmaktadır.

Türkiye’de kadınları girişimciliğe yönlendirmek amacıyla pek çok çalışmanın olduğu söylenebilir. Kadınları girişimci olmaya özendirme ve teşvik etme kapsamında; Türkiye İş Kurumu(İŞKUR), Kadın Girişimciler Derneği(KAGİDER), KOSGEB İş Geliştirme Merkezleri, Devlet Planlama Teşkilatı(DPT), Başbakanlık, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Bankalar (Vakıfbank, Ziraat Bankası, Halk Bankası), Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP), Girişimci Destekleme Merkezleri (GİDEM), Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV), Kadın Dayanışma Vakfı (KADAV), Kadın Merkezi (KA-MER), Türkiye Kalkınma Vakfı (TKV) gibi oluşum ve projeler sıralanabilir (Akt. Soysal 2010: 95).

Kadınlar yıllardır birçok zorlukla yüzleşmişler ve hem anne hem de çalışan kadın olma misyonlarını başarıyla sürdürmüşlerdir. Geleneksel rollerinden dışarı çıkmadan iş hayatına atılan kadın girişimciler başarılarını iş dünyasına da

kanıtlamakla kalmamış aynı zamanda artan bir başarı oranları ile devamlılıklarını kanıtlamışlardır. Aslında Türkiye’de kadın girişimciler ile ilgili yapılan çalışmaları özetleyecek olursak; kadınların büyük bir kısmının ticaret sektöründe girişimcilik yapmakta olduğunu, yaş ortalamasının genellikle 30- 35 aralığında olduğunu, eğitim düzeylerinin yarısından fazlasının lise olduğunu ve girişimci kadınların büyük bir kısmının şehirlerde yaşamakta olduğunu görmekteyiz.

9. ROL ÇATIŞMASI TEORİSİ VE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ

Rol kavramı ile ilgili pek çok tanım bulunmaktadır. Kılınç (1991)'e göre rol, bireylerden beklenen davranışlar olarak tanımlanmakta; Erdoğan (1996)'ya göre ise rol, kişinin bulunduğu statüye göre yapmak durumunda olduğu, kendisinden beklenen davranışlar bütünüdür (Akt. Yörükoğlu 2008: 14).

Morgan (1967) ise rolü, belirli bir görev ya da konuma göre bireyden beklenen davranışlar dizisi olarak tanımlamaktadır.

Kişinin bulunduğu yere göre gerçekleştirmek durumunda olduğu, görev yerine göre kendisinden beklenen davranışlar bütünü örgütsel rol kavramını oluşturmaktadır. Fakat bu davranışlar her zaman gerçekleşmemektedir. Birtakım nedenlerden ötürü kişi birden fazla rolün etkisi altındadır. Bazen ne yapacağına, hangi rolü oynayacağına karar verememektedir. Bu durumda ortaya rol çatışması çıkmaktadır (Yörükoğlu 2008: 16).

Birey, aynı anda birden fazla rolü üstlenip gerçekleştirmeye çalıştığı zaman birine, diğer rolüne oranla daha fazla uyum gösterir. Bu durumda da belirli roller yapılırken, diğerleri ya eksik kalır ya da yapılamaz ve rol çatışması ortaya çıkar.

Girişimci kadınların, bir taraftan ev içerisinde olup, çocuklarıyla ilgilenip ev işlerini yerine getirmek zorunda olmaları; öte yandan da ev dışında işletmelerinin başında olup, işlerini takip etmek zorunda olmaları, rol çatışması yaşamalarına neden olmaktadır (Mutlu, 2015: 54).

Kadınların iş hayatına girmiş olmalarının, onların ev içindeki sorumluluklarına bir etkisi olmamıştır. Bu durum birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Kadınlar, aile ve iş hayatı arasında çatışmalar yaşamaya başlamışlardır. Girişimci olmalarının dışında hem anne hem eş hem de ev kadını olduklarından sorumlulukları katlanmıştır. Kadının ev içindeki statüsü, girişimci statüsüne göre daha kıymet görmüştür. Fakat her ne kadar toplum tarafından ev kadınlığı ya da anne olmak değer görse de bu durum kadına bir statü kazandırmamıştır. Bu nedenle kadının girişimci olması bağımsızlık kazanmasının bir göstergesidir (Koray, Demirbilek, Demirbilek 1999: 10'dan akt. Dursun, İştari 2014: 128). Kadınlar her ne kadar bağımsızlıklarını kazanmış, ekonomik olarak özgürleşmiş ve kendi işlerinin

sahibi olmuşlarsa da, ev ve çocuklarla ilgili tüm sorumluluklar yine onların üzerindedir.

Rol çatışması kavramı örgütsel anlamda ilk kez Robert Kahn ve arkadaşları (1964) tarafından detaylı ve sistematik bir biçimde ele alınarak iki ve daha fazla rolün birbirleriyle çatışması durumu olarak tanımlanmıştır. Bu çalışma sonrasında, rol çatışması kavramı birçok araştırmanın konusu olmuş ve farklı şekillerde açıklanmaya çalışılmıştır. Detaylı bir ifadeyle rol çatışması “aynı anda birden fazla rolü gerçekleştirmek durumunda olan bireyin, rol gereklerinden birisine diğerine oranla daha fazla uyması” ve buna ek olarak “bireyin yüklendiği rollerin ya da farklı bireylerin rollerinin çatışması” şeklinde tanımlanabilir (Arslan, Üngüren 2016: 46).

Kuzey İrlandalı girişimci kadınların biri hariç hepsinin en önemli rolünün çocuklarla ilgili olduğu tespit edilmiştir. Girişimci kadınların ev içinde eşit rol paylaşımı için savaşılmışsa, birçok kadının toplayabildiği tüm enerjisi ile ev kadını ve iş sahibi rollerinin her ikisini de benimsedikleri ortaya konmuştur. Bir başka araştırmada ise; Ankara’daki girişimci kadınların anne kimliğini yoğunlukla ön planda tuttukları, sosyal kimlik tanımlamalarında, ilk sırada % 63,4 ile “anne” kimliği yer alırken, ikinci sırada % 41,46 ile “iş kadını” kimliğinin yer aldığı tespit edilmiştir (Akt. Mutlu 2015: 56). Görüldüğü üzere, Türk kadını ilk vasıf olarak anneliği sunmakta, çalışma hayatı ikinci sırada yer almaktadır. Çünkü toplumun da ona yüklediği ilk rol anneliktir.

Toplumsal yaşamda kadının oynadığı temel yedi rol şunlardır (Oppong, Abu 1988: 6’dan akt. Ak, Çakıcı, Yılmaz 2017: 73).

- a) Mesleki
- b) Annelik
- c) Eşlik
- d) Ev kadınlığı
- e) Akrabalık
- f) Vatandaşlık,
- g) Kendini gerçekleştirme, bireylik.

Farklı sosyo-ekonomik kesimler ile mesleki gruplarda kadınların oynadıkları bazı rollere diğerlerinden daha fazla değer verilmekte ya da bazı rollerinde kadınlar daha ön planda olmaktadır. Bu roller aile içi rollerdir. Erkekler çalışma yaşamında daha aktif rol oynarken, kadının aile içinde daha aktif olması beklenmektedir. Dolayısıyla kadın, hem iş hayatına vakit ayırmaya çalışmakta hem de aile içi rollerini yerine getirmek istemektedir. Her ikisine de yetişmeye çalışan kadın bocalamakta, zorlanmakta ve çatışma yaşamaktadır. Herhangi bir alana daha fazla yöneldiğinde, diğer rolü aksayacak ve sorunlar oluşacaktır. Tüm bu sorunların üstesinden gelmeye çalışan kadın, en nihayetinde ailevi rollerini öne çıkararak çalışma hayatını sekteğe uğratmaktadır.

Çatışma yaşayan kadın aslında, rollerden yalnızca birini üstlenerek diğerini bırakmak yerine; roller arasında bir uzlaşma sağlayarak iş hayatında da güzel gelişmeler yaşama fırsatını kendine tanımalıdır. Peki, bu uzlaşmayı sağlamanın yolları nelerdir?

Girişimci kadınlar, erkek ve kadın girişimcilerin deneyimlerinden yardım ve koçluk alabilseler bu durum sağlanabilir. Eğer kendi ev sorumluluklarını aile üyeleri arasında paylaşabilselerdi ve onların çevrelerinin zihniyetleri gelişseydi ve projelerini daha destekleyici konumda olsalardı bu durum değişebilirdi. Pek çok girişimci kadın, kendi yaşam kalitelerini korumak, çalışanları ve müşterileri ile yakın temasta olabilmek için şirketlerini küçük tuttıklarını ve bunu koruduklarını dile getirmişlerdir (Gosselin, Grisd 1990: 432 'den akt. Mutlu 2015: 61). Girişimci kadınların yaşadıkları rol çatışmasının üstesinden gelebilmeleri için; aile içi rollerini diğer aile üyeleri ile paylaşarak yükünü hafifletme yoluna gitmeleri, danışmanlık hizmetlerine başvurarak sorunları asgari düzeye indirmeleri gerekmektedir. Ayrıca devlet tarafından verilen desteklerin de artırılması ve yeni projelerle kadınların iş hayatına sevginin önünün açılması gerekmektedir.

II. BÖLÜM

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

Kadın girişimciliği kavramı, son yıllarda adından sıkça söz ettiren bir kavramdır. Gerek devlet politikaları ile gerekse sivil toplum kuruluşları aracılığı ile kadınların çalışma hayatına teşvik edilmesi, kendi işinin patronu olması sağlanmaktadır. Bu durum hem dünya çapında hem de ülkemizde girişimcilik sektörünün ciddi ilerlemeler kaydetmesine sebep olmaktadır. Bu ilerlemeler akademik çalışmalara da yansımaktadır.

Çalışmanın konusu, Samsun ilinin kadın girişimcilere dönük tutumlarının toplumsal cinsiyet bağlamında analiz ederek değerlendirilmesini sağlamaktır.

Çalışmada Samsun ilinde faaliyet gösteren girişimci kadınların, işletmelerini kurarken ve işletme faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunların tespit edilmesi, girişimci olmanın ailevi ve toplumsal boyuttaki sorunlarına etkisi, kadın girişimciliğinde yaşanan sorunların ortaya konulması ve böylelikle girişimci olmak isteyen kadınların soru işaretlerinin giderilip cesaretlendirilerek girişimciliğe teşvik edilmesi amaçlanmaktadır.

Kadın girişimciliği dünya genelinde ve Türkiye’de önemli bir istihdam alanıdır. Kadın girişimcilerin sayısının artması, kadın girişimcilerin daha güçlü olması ülkemizin hem sosyal hem ekonomik gelişimine katkı sağlayacaktır.

Çalışma kadın girişimciliği konusunun toplumsal cinsiyet ağırlıklı ele alınması, Samsun ilindeki kadın girişimcilerin iş kurma ve sürdürme evrelerinde yaşadıkları sorunları ortaya koyması açısından önemlidir. Bu anlamda literatüre katkı sağlayacaktır.

2. ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER

2.1. Araştırmanın Evreni

Araştırma evrenini, Samsun ili içerisinde faaliyet gösteren kadın girişimciler oluşturmaktadır. Araştırma bölgesi içinde faaliyet gösteren bütün kadın girişimcilere ulaşmanın zorluğu dikkate alınarak örneklem 300 kadın girişimci ile sınırlı tutulmuştur.

Samsun, Karadeniz Bölgesi'nin en önemli kentidir. Karadeniz'in önemli ticaret limanlarından biridir. Başta Ukrayna ve Rusya olmak üzere bölgedeki tüm ülkelerle doğrudan ticaret yapmaktadır. 100 farklı ülke ile de dış ticaret gerçekleştirmektedir. Narenciye domates, üzüm, buğday unu ve elektrik malzemesi gibi ürünler başlıca ihracat ürünleridir. Kara, hava, liman ve demiryolu alt yapısı oldukça güçlüdür. Samsun sanayi sektörü ağırlıklı olarak imalat sanayinden oluşmaktadır. İmalat sanayinin yoğunlaştığı başlıca sektörler ise; tıbbi aletler, mobilya ile ana metaller, bakır, makine, tütün, kâğıt ve kâğıt ürünleri, kimya sanayi ve oto yedek parça sanayi olarak sıralanmaktadır. Şehrin yüzölçümünün % 47'sini tarım alanları oluşturmaktadır. Bölgede yetişen başlıca tarım ürünleri; tahıllar, baklagiller, yağlı tohumlar ve yumru bitkilerdir. Ayrıca buğday, mısır ve tütün de yetiştirilmektedir. Son dönemlerde artan yatırımlarla birlikte Samsun ili organik tarımda da uzmanlaşan bir kent haline gelmiştir. Özellikle organik karpuz ve yumurta gibi ürünler Samsun'dan yurtiçi ve yurtdışına gönderilmektedir (www.samsunkulturturizm.gov.tr). Girişimci olmak isteyen ve hâlihazırda girişimci olan kadınlara sağladığı tüm bu avantajlardan dolayı Samsun ticari ve ekonomik anlamda önemli bir merkez konumundadır.

Araştırmaya katılan girişimci kadınların %39,6'sı KOSGEB üyesi, %17,7'si TSO Kadın Girişimciler Kurulu üyesi ve %15'i SAMİKAD(Samsun İş Kadınları Derneği) üyesidir. Araştırmaya katılan 65 kadın girişimci ise herhangi bir kuruluşa üye değildir.

2.2. Araştırmada Kullanılan Örneklem Seçim Teknikleri

Çalışmanın odak noktası olan toplumsal cinsiyet ve kadın girişimciliği çok geniş konulardır. Bu konular, araştırmanın amacı çerçevesinde ele alınarak

işlenmiştir. Bu araştırma, yerel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Bu sebepten araştırmanın verileri Samsun ili ile sınırlı olacaktır.

Araştırmada Tesadüfi Örneklem tekniği kullanılmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında Ek-1 deki anket formu kullanılmıştır. Anket formu katılımcılar tarafında anlaşılabilir şekilde, konu ile ilgili kaynaklar ve daha önce yapılmış bazı araştırmalardan(Köşker 2004; Özyılmaz 2016) yararlanarak düzenlenmiştir. Teknolojinin hâkim olduğu günümüzde, girişimcilere daha kolay ulaşmak, ayrıca zaman tasarrufu sağlamak adına Google-form üzerinden anket formu hazırlanarak link halinde katılımcılara gönderilmiş ve daha kolay geri dönüş sağlanmıştır. Elektronik ortamda hazırlanan anket formu 150 kadın girişimciye gönderilmiş, 4 kişi anket formunu doldurmayı kabul etmemiş, değerlendirmeye uygun 138 anket formu elde edilmiştir. Eş zamanlı olarak da il merkezindeki kadın girişimcilerin iş yerleri ziyaret edilmiş, anket formu bırakılmış, karşılaştırılan sürenin sonunda ise tekrar gidilerek yanıtlar alınmıştır.

2.3. Kullanılan Analiz Teknikleri

Araştırmanın yöntemi sırasıyla; literatür incelemesi, kuramsal kısmın oluşturulması, araştırmanın amaç ve hipotezlerinin belirlenmesi, anket sorularının hazırlanması, anket formlarının düzenlenmesi, araştırma kapsamında belirlenen girişimcilere uygulanması, cevaplanan anketlerin kodlanması, verilerin analiz edilmesi ve sonuçların yorumlanması şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Veriler IBM SPSS V23 ile analiz edildi. Kategorik verilerin karşılaştırılmasında ise Kikare ve Varyans testi kullanıldı. Kategorik veriler ise frekans (yüzde) olarak sunuldu. Anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak alındı.

3.ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir:

H₁: Kadın girişimcilerin yaşları ile faaliyet alanları arasında ilişki bulunmaktadır.

H₂: Girişimcinin eğitim durumu ve girişimci olmasını etkileyen neden arasında ilişki bulunmaktadır.

H₃: Girişimcinin medeni durumu ve girişimci olmasını etkileyen nedenler arasında ilişki vardır.

H₄: Girişimcinin eğitim durumu ile ailede erkek kardeşleri ile aynı fırsatları elde etmesi arasında ilişki bulunmaktadır.

H₅: Girişimcinin eğitim durumuyla kadınların kariyer gelişimi önündeki engeller arasında ilişki bulunmaktadır.

H₆: Girişimcinin eğitim durumu ve girişimci olmak isteyen kadınlara verdikleri öneriler arasında ilişki vardır.

H₇: Girişimci olmalarının yaşamlarındaki diğer sorumlulukları etkileme durumu ile ev işleri, çocuk bakımı vb. için dışarıdan destek almaları arasında ilişki vardır.

H₈: Kadının ailesinde kendi işinde çalışanların olması ile işletme kurduktan sonra yaşadığı problemler arasında ilişki vardır.

H₉: Girişimci kadınların işleri ile ilgili gelecek planları ile başarılı bir kadın girişimcide bulunması gereken özellikler arasında ilişki vardır.

H₁₀: Kadın girişimcinin faaliyet süresi ile girişimciliğin gelişmesi için devletten beklentileri arasında ilişki vardır.

4. SAMSUN İLİNİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI

Örnekleme evreni olarak samsun ilinin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısının araştırma konumuz olan kadın girişimcilik üzerine önemli etkileri olacağı açıktır. Çünkü sonuçta her parçanın gelişimi, içinde yer aldığı toplumsal bütünden bağımsız olamaz. O nedenle Samsun ilinin ekolojik ve toplumsal sistem olarak kadın girişimciliğin ortaya çıkışı ve gelişimi konusunda ne türden etkilerinin olabileceğini anlayabilmek için Samsun ilinin en coğrafi ve hem de sosyoekonomik özellikleri konusunda fikir sahibi olmak, yararlı olacaktır.

Karadeniz'in önemli kenti olan Samsun'un yüzölçümü 9,364 km²'dir. 40° 50' - 41° 51' kuzey enlemleri ile 37° 08' ve 34° 25' doğu boylamları arasında bulunmaktadır. İlin doğusunda Ordu, batısında Sinop, güneyinde Tokat ve Amasya, Güney batısında ise Çorum illeri bulunmaktadır. Samsun genellikle ılıman bir iklime sahiptir. Ancak sahil şeridi ve iç kesimlerinde iklim iki ayrı özellik gösterir. Aynı gün içerisinde havanın bir kaç kez değiştiği görülmektedir(Samsun TSO İktisadi Rapor 2017:3).

Samsun, hem nüfusu hem ekonomisi ile Karadeniz Bölgesi'nin halen en büyük şehri konumundadır. Şehir deniz, kara, hava ve demiryolu ulaşım imkânları ile büyük potansiyele sahiptir. Samsun'da kamuya ait sanayi tesislerinin kurulması ile başlayan sanayileşme süreci; 1980 sonrası dönemde de Organize Sanayi Bölgelerinin kurulması ve özel sektör yatırımları ile devam etmiştir. Kentte toplam 6 adet Organize Sanayi Bölgesi mevcuttur. Bafra ve Çarşamba ovalarında yetiştirilen ürünler bölge ihtiyacını gidermekte ve yurdun dört bir yanına da pazarlanmaktadır. Samsun'da hayvancılık, ailelerin kendisini geçindirmesine yönelik olmakla birlikte gelişmeye açık ve yatırım yapılabilecek bir alandır. Turizmin Samsun ekonomisindeki payı azdır. Fakat il merkezinde olduğu gibi ilçe ve köylerde de gezip görülmeye değer çok sayıda tarihi ve turistik yerler bulunmaktadır(Samsun TSO İktisadi Rapor 2017:3).

Samsun coğrafi konumu açısından sanayi yatırımları için bölgenin diğer illerine göre daha avantajlı durumdadır. Kentin bu özelliği başta bakır, gübre ve sigara fabrikaları olmak üzere büyük sanayi işletmelerinin burada kurulmasına zemin hazırlamıştır. 2015 yılında Samsun'da tüketilen elektriğin %42.55'i sanayi

işletmeleri tarafından tüketilmiş, Türkiye’de ise elektriğin %47.64’u sanayi işletmeleri tarafından tüketilmiştir (Samsun TSO İktisadi Rapor 2017: 6).

Samsun ili; kara, deniz, demir ve havayolları şeklinde her türlü ulaşım imknını içinde barındıran önemli bir ulaşım merkezidir. Samsun uluslararası hava alanının tamamlanması ile ulaşım konusunda çok önemli bir merkez haline gelmiştir. İlimiz karayolu ile Ankara, Amasya, Tokat, İstanbul, Trabzon, Rize istikametleri ile yurdun her yönüne ulaşım imknına sahiptir.

2018 yılına göre Samsun nüfusu 1.335.716’dır. Nüfusun 662.086’sı erkek ve 673.630’u kadındır. Yüzdelik olarak ise, %49,57 erkek nüfus, %50,43 kadın nüfustur. Yüzölçümü 9.352 km² olan Samsun ilinde kilometrekareye 143 insan düşmektedir. Samsun’un nüfus yoğunluğu ise 143/km²’dir.

Yıllara Göre Samsun Nüfusu

Yıl	Samsun Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
2018	1.335.716	662.086	673.630
2017	1.312.990	649.524	663.466
2016	1.295.927	640.699	655.228
2015	1.279.884	632.014	647.870
2014	1.269.989	627.296	642.693
2013	1.261.810	623.435	638.375
2012	1.251.722	617.095	634.627
2011	1.251.729	617.701	634.028
2010	1.252.693	620.015	632.678
2009	1.250.076	618.849	631.227
2008	1.233.677	607.501	626.176
2007	1.228.959	606.187	622.772

Kaynak: www.nufusu.com/il/samsun-nufusu

2013 yılı ve sonrasında Samsun'un nüfusunda her geçen yıl artış olduğu gözlenmiştir. Buna rağmen Türkiye geneline göre nüfus artış hızı düşüktür. Araştırmalar sonucu, kadın ve erkek nüfusun yaşlara göre dağılımında önemli farklılıklar bulunmadığı tespit edilmiştir. 0-14 yaş arasındaki bireyler nüfusun yaklaşık olarak yüzde 22'sini, 15-64 yaş arasındaki çalışan ya da çalışma çağındaki nüfus toplam nüfusun yüzde 68'ini ve 65 yaş üzerindeki yaşlı nüfus ise toplam nüfusun yüzde 10'nu oluşturmaktadır. Türkiye'ye oranla genç nüfus oranı düşük iken, yaşlı nüfus oranı yüksektir. Sonuçlara bakarak yaşlı nüfus oranının artarken genç nüfusun giderek azalacağı sonucu çıkarılmaktadır. Bu demografik durum sosyal ve ekonomik hayatı da büyük ölçüde etkilemektedir. İşgücünün azalmasıyla bakmakla yükümlü olunan nüfus artış göstermekte, bu da ekonomik bağımlılığın artmasına neden olmaktadır (Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı Sosyal Analiz Raporu 2015: 14-15).

Yıllara Göre Samsun İlinin Aldığı ve Verdiği Göç

Yıl	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Göç Farkı
2014	41.057	44.519	-3.462
2013	38.644	42.504	-3.860
2012	32.249	41.561	-9.312
2011	35.103	43.408	-8.305
2010	35.418	44.825	-9.407
2009	38.874	39.581	-707
2008	35.404	40.633	-5.229

Kaynak: www.nufusu.com/il/samsun-nufusu

Samsun ilinde yapılan nüfus çalışmaları, 2023 yılında il nüfusunun 1.242.365 olacağını göstermektedir. Nüfusun artış hızını, yapısını ve hareketliliğini belirleyen en önemli unsurlardan biri de göçtür. Samsun'da verilen göç alınan göçten fazladır. Bu ikisi arasındaki fark son yıllarda her ne kadar azalmış olsa da; mevsimlik işçiler ve sığınmacılar ile ilgili; bu kişilerin yaşam şartlarının iyileştirilmesi için de

çalışmalar yapılması gerekmektedir (Orta Doğu Kalkınma Ajansı Sosyal Analiz Raporu 2015: 15).

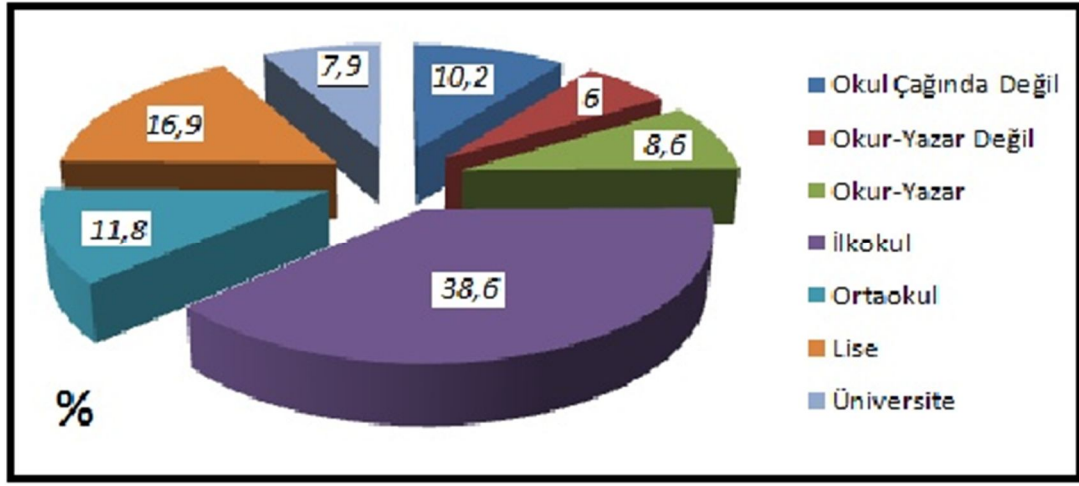
Gelirin eşit bir şekilde dağılım gösteriyor olması, o toplumun kalkınma ve refahı için oldukça önemlidir. Bu dağılımını belirleyen unsurlar arasında istihdam olanakları, üretim araçlarının mülkiyeti, çalışma koşulları, kamu hizmetlerinin dağılımı gibi pek çok faktör bulunmaktadır. Bölge genelindeki gelir dağılımını bakıldığında; %20'lik hane gruplarında, birinci sırada gelen grubun toplam gelirin %40'ını oluşturduğu gözlenmiştir. Bu yüzde son yıllarda azalmış olsa da, halen önemli bir düzeyde olduğu aşikârdır. Son grubun aldığı pay ise %8 civarındadır. Samsun ilinin Gini(bir ülkede milli gelirin dağılımının eşit olup olmadığını ölçmeye yarayan bir katsayıdır) katsayısı incelendiğinde bu sayının diğer bölgelere oranla düşük olduğu, yani daha dengeli bir gelir dağılımına sahip olduğu görülmektedir. Bu durum da Karadeniz bölgesindeki tarım istihdamının büyüklüğü ile doğru orantılıdır (Orta Doğu Kalkınma Ajansı Sosyal Analiz Raporu 2015: 59).

Samsun ilçeleri arasında ekonomik açıdan büyük farklılıklar olduğu görülmektedir. Her birinin sosyal ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri farklıdır. Atakum ve İlkadım ilçelerinin diğerlerine göre daha gelişmiş olduğu ve bu ilçelerde bulunan işletme sayısının diğer ilçelere göre daha fazla olduğu görülmüştür. Bunun nedeni; ulaşım kolaylığı, coğrafi konum ve insan kaynaklarının mevcut durumudur

Samsun ilinde tarımsal üretim ve değeri artırılır ise, kırsal alandaki gelir de artış gösterecektir. Gelir getirici faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ile ücret ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi, gelir dağılımını da etkileyen unsurlardır. Bu nedenle oldukça önemlidir (Orta Doğu Kalkınma Ajansı Sosyal Analiz Raporu 2015: 59).

Son 20 yılda Türkiye genelinde eğitim düzeyi artış göstermiştir. Fakat buna rağmen toplumsal cinsiyet eşitsizliği devam etmekte ve kız çocukları erkeklere oranla eğitim olanaklarından daha az faydalanmaktadırlar. Oysaki kadınların kültürel, sosyal ve siyasal alanlardaki statülerini güçlendirmek, karar alma mekanizmalarına katılımını sağlamak, haklardan eşit biçimde faydalanmalarını sağlamak yalnızca eğitimle mümkündür. 2011 yılı için, TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne göre, Türkiye'nin 15 yaş üstü toplam nüfusunun %5,9'u okuma-yazma bilmemektedir. Toplam kadın nüfusu içerisinde ise okuma-yazma bilmeyen

kadınların oranı hala %9,7 seviyelerindedir. Samsun'da yapılan çalışmalarda da benzer bir orana ulaşılmıştır. Görüşme yapılan kadınların yaklaşık % 8,9'u okuma-yazma bilmemektedir. İlkokul mezunları %39,2'lik bir oranla ilk sırada bulunmakta; ortaokul ve ilköğretim mezunları ise %14 civarındadır. İlköğretimi, %17,3 ile lise mezunları takip etmekte ve üniversite(yüksek lisans ve doktora dâhil) mezunları ise anket yapılan kadınların %11'lik bir kısmını oluşturmaktadır (Şener, Demirbilek, Çakın 2013: 43).

10 yılında Samsun'da eğitim durumuna göre nüfus (Samsun Valiliği 2011).

Samsun il nüfusu içinde okur-yazarlık oranı erkeklerde % 97,1; kadınlarda ise %89'dur(1935 yılında bu oranlar erkekler için % 29, kadınlar için ise % 7,8'di). Okur-yazar olmayan nüfusa bakıldığında erkeklerde bu oran % 2,9; kadınlarda ise % 11'dir. TÜİK 2010 yılı verilerine göre Samsun'da okur-yazarlık oranı % 93, 2011 yılsonu verilerine göre ise % 94,85'tir. Bu oranla Samsun ili Türkiye'de 38. sırada olup, geri kalan % 5 civarındaki okur- yazar olmayan nüfus oranının daha da aşağılara çekilmesi ve % 100'lük okur-yazar oranına ulaşmak için çabalar devam Yukarıdaki grafikte Samsun il nüfusunun bitirilen son eğitim kurumuna göre % olarak dağılımları gösterilmiştir (Samsun Valiliği 2011).

Yıllar		Toplam	Hiç evlenmedi	Evli	Boşandı	Eşi öldü
	Toplam	955.566	246.801	626.275	21.811	60.679
2010	Erkek	467.842	135.751	312.181	9.326	10.584
	Kadın	487.724	111.050	314.094	12.485	50.095
	Toplam	960.317	243.800	631.255	23.272	61.990
2011	Erkek	468.534	132.851	314.888	10.015	10.780
	Kadın	491.783	110.949	316.367	13.257	51.210

2010 TÜİK verilerine göre Samsun’da medenî durum ve 15 yaş üzeri nüfus

2010 yılı TÜİK verilerine göre Samsun il nüfusunun % 25,8’i hiç evlenmemiş, %65,5’i evli, % 2,3 boşanmış ve % 6,5’inin de eşi vefat etmiştir.

“Kadın girişimciler açısından” SAMSUN ilinde öne çıkan faktörleri içeren güçlü/zayıf yönler ve ilin sosyoekonomik açıdan gelişebilmesi için gelişmesi fırsat oluşturan unsurlar ve gelişmenin önünde engel teşkil eden faktörlerden oluşan tehdit unsurları aşağıdaki gibidir (Samsun İli 2018-2023 Sektörel Eylem Planları).

“Kadın Girişimciler açısından” Samsun özelinde ön plana çıkan güçlü yönler şu şekildedir (Samsun İli 2018-2023 Sektörel Eylem Planları):

- Karadeniz’in önemli bir ticaret merkezi olması,
- Doğusunda Ordu, batısında Sinop, güneyinde Tokat ve Amasya, Güney batısında ise Çorum illeri ile ticari ilişki içerisinde olması,
- Deniz, kara, hava ve demiryolu ulaşım imkânlarına sahip olması,
- Ülke ekonomisi ve ticaretine yön veren limanlardan birinin ilde bulunması,
- Lojistik Köy Projesinin sürdürülüyor olması,
- Jeotermal enerji kaynaklarının bulunuyor olması,
- Toplam nüfusun önemli bir bölümünü çalışma çağındaki nüfusun oluşturması,
- Devlet üniversitesine sahip olması,
- İldeki mevcut sanayi kültürü,
- İnovasyon, Ar Ge gibi konularda farkındalık adına verimli çalışmaların yapılıyor olması,
- Teknoloji Geliştirme Bölgesi ve Teknoloji Geliştirme Merkezi varlığı,

- Üniversite-sanayi işbirliğinin kuvvetli olması,
- Çok yönlü turizm potansiyeline sahip olması,
- Ticarete konu olan tarımsal ürünlerde ürün çeşitliliğinin çok olması,
- Ticaretin iyi organize olmuş olması,
- Tarıma elverişli arazilerin bulunması,
- Zengin su kaynaklarının varlığı,
- Gıda sanayiinin yapıyor olması,
- Hayvancılıkta üretim potansiyelinin fazla olması,
- Bankalaşma oranının yüksek olması,
- Modern kent yapılanmasının bulunmasıdır.

“Kadın Girişimciler açısından” Samsun özelinde ön plana çıkan zayıf yönler şu şekildedir(Samsun İli 2018-2023 Sektörel Eylem Planları):

- Turizm potansiyelinin yüksek olması fakat bunun değerlendirilememesi,
- Deniz turizmine yönelik yeterli miktarda konaklama tesisinin bulunmaması,
- Deniz sezonunun kısa sürmesi(Karadeniz ikliminden dolayı),
- Çeşitli tarım olanaklarının yeterince değerlendirilememesi,
- Şehirleşmenin getirdiği sorunlarla baş edememe,
- Mesleki eğitimin yeterince gerçekleştirilmiyor olması,
- Girişimciliğin gelişmemiş olması,
- Tarımsal uygulamaların düşük verim sağlaması, dolayısıyla düşük gelir elde edilmesi,
- Kalifiye eleman bulamama,
- Yeterli sayıda marka ürünün bulunmamasıdır.

İlin sosyoekonomik açıdan gelişme gösterebilmesi için “Kadın Girişimciler açısından” fırsat oluşturan faktörler aşağıdaki gibidir (Samsun İli 2018-2023 Sektörel Eylem Planları):

- İlin teknik ve sosyal alt yapısının ekonomik gelişmelere uygunluk göstermesi,
- Hem kış hem de deniz turizmi için doğal yapısının uygun olması,

- Kültürel ve tarihi zenginlikleri ile turizme elverişli olması,
- Gelişme dinamikleri açısından gelecek vadeden bir kent olması,
- İş dünyası ile eğitim dünyası arasında güçlü bağların olması,
- Karadeniz'e kıyısı bulunan ülkelerle ticari ilişkilerinin olması,
- Üniversitesinin eğitim ve bilimsellik açısından gelişmeleri teşvik etmesi, bunun da kültürel, ekonomik ve sosyal yönlerden olumlu sonuçlar doğurması,
- Organik tarım ve sera uygulamaları açısından uygun tarım şartlarını bünyesinde barındırması,
- Tarım üretiminin giderek modernleşmesi,
- Marka bilincinin varlığıdır.

İlin gelişimi açısından tehdit olarak görülen faktörler aşağıda belirtilmiştir (Samsun İli 2018-2023 Sektörel Eylem Planları):

- İklim ve bitki örtüsü,
- Çevre kirliliği,
- Tarım alanlarının yapılaşma baskısı altında olması,
- Tarım yapılan arazilerin parçalı yapısı,
- Yurtdışından canlı hayvan ithalatı yapılıyor olmasının yerel hayvancılık ticareti üzerindeki olumsuz etkisi,
- Bir türlü kurumsallaşamayan aile şirketleri,
- Markalaşma maliyetinin yüksek olması,
- Şehre göç edenlerin niteliksiz bireylerden oluşması,
- Nitelikli nüfusun başka şehirlere göç etmesi,
- Ülkedeki yatırımlardan faydalanamamadır.

5. ÖRNEKLEME GİREN KADIN GİRİŞİMCİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE DAĞILIMI

5.1. Yaşlarına Göre Dağılımları

Araştırma kapsamında elde edilen veriler IBM SPSS V23 ile analiz edildi. Kategorik verilerin karşılaştırılmasında ise Kikare testi ve Varyans analizi kullanıldı. Kategorik veriler ise frekans (yüzde) olarak sunuldu. Anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak alındı.

Tablo 1.Katılımcıların Yaş Durumu

YAŞ	Sayı	%
18-24	2	0,7
25-34	31	10,3
35-44	156	52,0
45 yaş ve üstü	111	37,0
TOPLAM	300	100,0

25 yaşından itibaren erkeklerde işgücüne katılım oranı artarken kadınlarda azalmaktadır. Kadınların özellikle 30 yaş ve sonrası için, evlenmeleri ve ardından çocuk sahibi olmaları işgücüne katılımına engel olan en önemli faktörlerden biri olarak görülmektedir. Tablo1’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan girişimci kadınların %52’si 35-44 yaş aralığında iken, %37’si 45 yaş ve üzeri, yalnızca %10,3’ü 25-34 yaş aralığındadır. Görüldüğü üzere Samsun İlinde araştırmaya katılan kadın girişimcilerin yaşları, genel kanının aksine 35-44 yaş aralığında bulunmaktadır. Bu durumun nedeni olarak; aile bireylerinin taleplerinin artması ile birlikte ihtiyaçların karşılanamaz duruma gelmesi, devlet tarafından finansal destek ve teşvik verilmesi ile birlikte girişimciliğin özendirilmesi gösterilebilir.

5.2. Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları

Eğitilmiş kadın, eğitilmiş aile ve gelişmiş toplum demektir. Kadınların eğitilmesi, ülke ekonomisine katkı sağlayan bir durumdur. Ve aynı zamanda çocukların da gelişimi açısından önemlidir. Çünkü aile, çocukların eğitim gördüğü ilk yuvadır. Tablo2’de araştırmaya katılan girişimci kadınların eğitim durumları gösterilmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Eğitim Durumu

EĞİTİM DURUMU	Sayı	%
Okur-yazar	1	0,4
İlköğrenim	94	31,3
Ortaöğrenim	22	7,3
Yükseköğrenim	176	58,7
Yüksek Lisans	7	2,3
TOPLAM	300	100,0

Türkiye’de kadın girişimcilerin %61’i lisans veya yüksek lisans diplomasına sahiptir. Girişimci kadınların eğitime büyük önem veriyor olması önemli bir detaydır. Tüm bu bilgiler ışığında Samsun İlinde yapılan araştırmaya katılan kadın girişimcilerin %58,7’ si yükseköğrenim mezunu, %7,3’ü ortaöğrenim mezunu, geriye kalan %31,3’lük kısmı ise ilköğrenim mezunları oluşturmaktadır.

5.3. Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Türkiye’de erkeklerin iş hayatına atılması, para kazanması mecburiyet olarak görülmekte; kadının girişimci olması ise zaruri görülmemektedir. Fakat son yıllarda geçim sıkıntısı, maddi yetersizlik, ihtiyaçları karşılayamama gibi nedenlerden ötürü kadınlar da iş hayatına zaruri olarak atılmakta, aile bütçesine katkı sağlamaktadır. Her ne kadar çalışma hayatına atılmış olsalar dahi; çocuk bakımı, yemek yapımı, ev içi sorumluluklar kadının üzerindedir. Kadın da erkek de aynı saatlerde eve geliyor olmalarına rağmen beklentiler değişmemekte, bu durum da tartışmalara yol açmaktadır. Uzmanlara göre bu durumla baş edebilmek için çiftler anlayışlı olmalı ve birbirlerine destek olmalıdırlar. Tablo 3 ‘te de görüldüğü üzere araştırmaya katılan girişimci kadınların %80’den fazlasının hem iş hayatını hem evlilik ve aile yaşamını beraber sürdürebildiklerini görmekteyiz.

Tablo 3. Katılımcıların Medeni Durumu

MEDENİ DURUM	Sayı	%
Bekâr	25	8,3
Evli	258	86,0
Boşanmış	17	5,7
TOPLAM	300	100,0

Kadınların %86'sı evli, %8,3'ü bekâr ve %5,7'si boşanmış olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmaya katılanların tamamına yakını evli olmakta, bu kişiler ev ekonomisine katkı sağlamak, aile geçimini sağlamak, ekonomik özgürlük kazanmak amacıyla girişim faaliyetlerini sürdürmektedirler.

5.4. Evli Olanların Çocuk Durumuna Göre Dağılımı

Toplumumuzda mevcut olan yargılardan biri de kadınların ya kariyer ya çocuk bakımını tercih etmeleridir. Çocuk olduğu zaman çalışan kadınlardan kariyerini yarıda bırakmaları veya tamamen kendini çocuğa adanmaları beklenmektedir. Fakat Tablo4'te görüldüğü üzere çocuk sahibi olmak girişimci olmaya da mevcut durumu ilerletmeye de engel teşkil etmemektedir.

Tablo 4. Katılımcılardan Evli Olanların Çocuk Durumu

ÇOCUK SAHİBİ OLMA DURUMU	Sayı	%
Çocuğum yok	19	6,7
1-2 çocuk	175	62,1
3-4 çocuk	87	30,9
5 ve daha fazla	1	0,4
TOPLAM	282	100,0

Türkiye'deki girişimci kadınları büyük çoğunluğu evli ve iki çocuk sahibidir. Evlilik, başka bir işte çalışan kadınlara kıyasla kendi işletmesini sahip kadınlara daha az engel olmaktadır. Araştırma sonucu da gösteriyor ki Samsun'daki girişimci kadınlardan evli olanların %62,1'inin 1-2 çocuğu var iken, %30,9'unun 3-4 çocuğu vardır. Çocuğu olmayanların sayısı 19 iken; 5 ve daha fazla çocuğa sahip olanların sayısı yalnızca 1'dir. Bu durum gösteriyor ki; girişimci kadınlar ne pahasına olursa olsun direnmekte, piyasada varlıklarını sürdürmeye devam etmektedirler.

5.5. Eşlerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Tablo5'te görüldüğü üzere evli kadınların eşlerinin %62,5'inin eğitim durumu yükseköğrenim iken %31,3'ünün ilköğrenim, %3,5'inin ortaöğrenim ve %2,7'sinin yüksek lisanstır.

Tablo 5. Eşlerinin Eğitim Durumu

EŞLERİNİN EĞİTİM DURUMU	Sayı	%
İlköğrenim	81	31,3
Ortaöğrenim	9	3,5
Yükseköğrenim	162	62,5
Yüksek Lisans	7	2,7
TOPLAM	258	100,0

Dikkat etmek gerekirse, kadınların eğitim durumu ile eşlerinin eğitim durumlarının benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılabılır. Her iki grupta da ilk sırayı 'yükseköğrenim mezunu' almaktadır.

5.6. Eşlerinin Mesleklerine Göre Dağılımı

Günümüzde kadın girişimciliğinin ortaya çıkmasında eş mesleği önem arz etmektedir. Çünkü toplumumuz erkek egemen bir toplumdur. Dolayısıyla kadının ilk mesleki bilgilerini eşinden öğrenmesi daha olasıdır. Bu da girişimciliğin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Tablo 6. Evli Kişilerin Eşlerinin Mesleği

EŞLERİNİN MESLEĞİ	Sayı	%
Esnaf veya ticaret erbabı	100	38,9
Sanayici veya büyük tüccar	66	25,7
Memur	35	13,6
Serbest Meslek(avukat, doktor...)	25	9,7
Emekli	16	6,2
İşçi	10	3,9
Diğer	2	2
TOPLAM	254	100,0

Evli kişilerin eşlerinin %38,9'unun mesleği esnaf veya ticaret erbabı iken %25,7'sinin sanayici veya büyük tüccar, %13,6'sının memur, %9,7'sinin serbest meslek (avukat, doktor, muhasebeci), %6,2'sinin emeklidir. Kadın girişimcilerin, girişimci olmalarında en önemli rollerden biri de aile fertlerinden birinin (eş, anne, baba..) ticari faaliyetlerde bulunuyor olmasıdır. Bu durum kadına avantaj sağlamakta ve kadını cesaretlendirmektedir.

5.7. Annelerinin Eğitimi Durumlarına Göre Dağılımı

Tablo7 incelendiğinde; kadınların annelerinin %34,7'sinin eğitim durumu ilköğrenimdir iken %26,7'sinin diplomasız okur-yazar, %21,3'ünün ortaöğrenim, %9,3'ünün yükseköğrenim ve %8'inin okur-yazar değildir.

Tablo 7. Katılımcıların Annelerinin Eğitim Durumu

ANNENİN EĞİTİM DURUMU	Sayı	%
Okur-yazar değil	24	8,0
Diplomasız okur-yazar	80	26,7
İlköğrenim	104	34,7
Ortaöğrenim	64	21,3
Yükseköğrenim	28	9,3
TOPLAM	300	100,0

Araştırmaya katılan kadınların yaşları 35-44 ve 45 yaş üzerinde yoğunlaştığı dikkate alınırsa; 50 yıl önceki eğitim-öğrenim politikaları ile mevcut politikalar arasında çok fark vardır. Ayrıca o dönemlerde toplumsal cinsiyet rolleri günümüze göre daha baskın olduğundan bu sonuç olağandır.

5.8. Annelerinin Mesleki Durumlarına Göre Dağılımı

Girişimci kadınların annelerinin %63,9'u ev hanımı, %32,1'i emekli, %2,7'si işçidir. Eğitim durumuna paralel olarak mesleki durum da ev hanımlığı etrafında yoğunlaşmaktadır.

Tablo 8. Katılımcıların Annelerinin Mesleki Durumu

ANNENİN MESLEKİ DURUMU	Sayı	%
Memur	2	0,7
İşçi	8	2,7
Esnaf veya ticaret erbabı	2	0,7
Emekli	96	32,1
Ev hanımı	191	63,9
TOPLAM	300	100,0

Çünkü kadınlar toplumsal cinsiyet rolleri gereği eve kapatılmakta; yemek, çamaşır, bulaşık, çocuk bakımından sorumlu tutulmakta idi. Fakat yine sonuçlardan görüldüğü üzere; araştırmaya katılan kadınların annelerinin büyük çoğunluğu ilköğretim mezunu ve ev hanımı olmalarına karşın çocukları girişimci olarak yaşamlarını sürdürmektedir. Bu da artık kadının eğitim, iktisat, ticaret vb. hemen her alanda kendini gösterdiğinin kanıtıdır.

5.9. Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Tablo9’da görüldüğü gibi; girişimci kadınların babalarının %58,7’sinin eğitim durumu ilköğrenim iken, %27,7’sinin eğitim durumu yükseköğrenimdir.

Tablo 9. Katılımcıların Babalarının Eğitim Durumu

BABANIN EĞİTİM DURUMU	Sayı	%
İlköğrenim	176	58,7
Ortaöğrenim	25	8,3
Yükseköğrenim	83	27,7
Diplomasız okur-yazar	15	5,0
Okur-yazar değil	1	0,3
TOPLAM	300	100,0

Yalnızca bu sonuca bakarak dahi toplumsal cinsiyet eşitsizliğini apaçık görmekteyiz. Çünkü babaların eğitim düzeyi ile annelerin eğitim düzeyi farklılık göstermektedir.

5.10. Babalarının Mesleğine Göre Dağılımı

Tablo 10. Katılımcıların Babalarının Mesleği

BABANIN MESLEĞİ	Sayı	%
Memur	5	1,9
İşçi	16	6,0
Serbest Meslek(avukat, doktor..)	4	1,5
Esnaf veya ticaret erbabı	63	23,5
Sanayici veya büyük tüccar	3	1,1
Emekli	177	66,0
TOPLAM	300	100,0

Girişimci kadınların babalarının %66'sı emekli, %23,5 esnaf veya ticaret erbabıdır. Araştırmaya katılanların babalarından yalnızca %6'lık bir kesim işçi, geriye kalan ise memur, sanayici veya büyük tüccar ya da serbest meslek sahibidir.

5.11. Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

Girişimci kadınların faaliyet alanları Türkiye yöresel farklılıklar içermektedir. Ülke genelinde 2012 yılı itibariyle 94 bin girişimci kadının; %78,7'si hizmet, %12,8'i sanayi, %8,5'i ise tarım sektöründe faaliyet göstermektedir. Kendi hesabına çalışan 788 bin kadının ise; %30,3'u hizmet, %17,3'u sanayi, %52,4'u tarımsal alanda faaliyet göstermektedir. Hizmet sektörünün bu kadar tercih ediliyor olması, finansal kaynaklara erişimin sınırlı olmasından ve daha az sermaye gerektirmesinden kaynaklandığını söyleyebiliriz (Keskin 2014: 80).

Tablo 11. Katılımcıların Faaliyet Gösterdiği İş Kolu

FAALİYET GÖSTERDİĞİ İŞ KOLU	Sayı	%
Ticaret(tuhafiye, çiçekçi, market vb.)	82	27,3
İmalat(konfeksiyon, Takı, süs eşyaları vb.)	89	29,7
Hizmet	123	41,0
Diğer	6	2
TOPLAM	300	100,0

Araştırma sonuçlarına bakıldığında; Tablo11'de görüldüğü gibi girişimci kadınların %41'i hizmet (Güzellik salonu, kuaför, çocuk yuvası, muhasebe,

muayenehane vb.) sektöründe faaliyet gösteriyor iken, %29,7'si İmalat (Konfeksiyon, takı imalatı, süs eşyaları vb.) sektöründe, %27,3'ü Ticaret (Tuhafiye, çiçekçi, market vb.) sektöründe faaliyet göstermektedir. Diğer girişimcilik faaliyetleri ise; 1 kişi marka bayilikleri ve mobilya demir atölye imalat işi, 1 kişi doğal ürünlerle kişiye özel yaş pasta, kurabiye 1 kişi turizm, 1 kişi usta öğretici el sanatları ve 1 kişi de yiyecek içecek faaliyetlerinde bulunmaktadır.

6. KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ MOTİVE EDEN FAKTÖRLER

6.1. Mesleki Değişkeni ve Kadın Girişimcilik

Hem dünya da hem de ülkemizde bulunan kadın girişimciler aynı özelliklere sahip değildirler. Şehirdeki girişimci kadınlar, daha eğitilmiş, işini geliştirebilecek, iletişim becerileri yüksek bir görüntü çizerken; kırsal kesimde yaşayan kadınlar, eğitimsiz ve ülke kaynaklarına ulaşma noktasında yoksunluk yaşayan bireylerdir. Kentlerdeki kadınlar çoğunlukla girişimciliğe mesleki gelişimlerinin bir parçası olarak bakarken, ikinci gruptakiler için girişimciliği geçim kaynağı olarak görmektedirler (Ecevit 2007: 47).

Tablo 12. Bu İşe Nasıl Başladınız?

BU İŞE NASIL BAŞLADINIZ?	Sayı	%
Aile/Anne/Baba Mesleği	10	3,3
Öğrenimim ve mesleğim gereği	131	43,7
Ekonomik özgürlük, maddi kazanç	83	27,7
Diğer	76	25,3
TOPLAM	300	100,0

*Eşimin işini devam ettiriyorum seçeneği elde edilememiştir.

Araştırmaya katılan girişimci kadınların %43,7'si öğrenim ve mesleği gereği işine başladığını ifade etmiştir. %27,7'si ekonomik özgürlük kazanmak, maddi gelir sağlamak amacıyla girişimciliğe başladığını, %3,3'ü ise aile/anne/baba mesleğini devam ettirdiğini dile getirmiştir.

6.2. Faaliyet Alanı ve İş deneyiminin Kadın Girişimcilik Üzerine Etkileri

Mikro işletmeler üzerine yapılan bir araştırma sonuçlarına göre; girişimci erkeklerin %80'i işyerlerini açmadan önce bir işte çalışıyor olduklarını beyan etmişlerdir. Bu oran kadın girişimciler için %46'dır. Yani işyeri sahibi olan girişimci kadınların yarısına yakın bir kısmı işletmelerini kurmadan önce bir işte çalışmadıklarını bildirmişlerdir (Özar 2005: 18'den akt. Keskin 2014: 86).

Tablo 13. Bu İşe Başlarken Bu Faaliyet Alanında İş Deneyimi

BU FAALİYET ALANINDA ÖNCEKİ İŞ DENEYİMİ	Sayı	%
Evet	148	49,3
Hayır	150	50
Diğer	2	0,7
TOPLAM	300	100,0

Bu araştırma gösteriyor ki; kadınlar maddi yetersizliklerden ötürü iş hayatına atılmaktadırlar. Ve geneli de iş bulamadığından kendi işini kurmaya karar vermektedir. Samsun İli sonuçlarına göre de; girişimci kadınların %49,3'ünün bu işe başlamadan önce bu faaliyet alanında iş deneyimi vardır. Diğer yarısının ise bir deneyimi bulunmamaktadır.

Tablo 14. Bu İş İ Kaç yıldır Yapıyorsunuz?

BU İŞİ KAÇ YILDIR YAPIYORSUNUZ?	Sayı	%
0-1 yıl	9	3,0
2-4 yıl	56	18,7
5-7 yıl	115	38,3
8-10 yıl	92	30,7
11 ve daha fazla	28	9,3
TOPLAM	300	100,0

Kadın girişimcilerin %38,3'ü bu işi 5-7 yıldır yaptığını, %30,7'si 8-10 yıldır yaptığını ifade etmiştir. %18,7'si ise 2-4 yıldır girişimci olduğunu belirtmiştir. Gün geçtikçe kadın girişimci sayısı artış göstermekte, kadının ekonomik alandaki varlığı büyük oranda hissedilmektedir.

6.3. Kadın Girişimciliğin Gelişmesinde Eğitimin Etkisi

Türkiye'de girişimcilik adına yeterli seviyede eğitim verilememektedir. Kişi ya işi bilen birinin yanında ya da çalışan aile üyelerinden öğrendikleri ile bu bilgileri edinmeye çalışmaktadır. Fakat başarılı girişimcilerin hayat hikâyeleri ve tecrübelerini bizzat kendilerinden dinleyerek onlardan fayda sağlamak yerinde olacaktır.

Tablo 15. İşinizle İlgili Bir Eğitim Aldınız mı?

İŞİNİZLE İLGİLİ BİR EĞİTİM ALDINIZ MI?	Sayı	%
Evet	189	63,0
Hayır	111	37,0
TOPLAM	300	100,0

Tablo15'te girişimci kadınların %63'ü işi ile ilgili bir eğitim aldığını ifade ederken, %37'si işi ile ilgili bir eğitim almadığını belirtmiştir.

Tablo 16. Bu Eğitimi Nereden Aldınız?

BU EĞİTİMİ NEREDEDEN ALDINIZ?	Sayı	%
Belediye ve/veya Valilikten	54	27,8
Sivil toplum örgütünden	11	5,7
Yüksekokul-üniversiteden	121	62,4
Özel kurslardan	35	18
Diğer	6	3
TOPLAM	300	100,0

Eğitim alan kadınların %62,4'ü eğitimi yüksekokul-üniversiteden alırken, %27,8'i belediye ve/veya valilikten, %18'i özel kurslardan aldığını belirtmiştir.

6.4. İş Kurma Fikri ve Kadın Girişimcilik

Türkiye genelinde girişimci kadınlar arasında küçük işyeri kurma eğilimi farklı sebeplere dayanmaktadır. İlki, kadınların eve ek gelir sağlamak amacıyla kendi becerilerini kullanarak küçük iş yerleri açmalarıdır (İş ve Meslek Sahibi Kadınlar Derneği 2010: 9). Tek sebep bu olmamakla birlikte Türkiye'de mobbing ve cam tavan sendromuna maruz kalmaları ile uygun olmayan mesai saatleri de kadınları kendi iş yerlerini açmaya yönlendirmiştir (Güney 2006: 30).

Tablo 17. İş Kurma Fikrini İlk Olarak Kim Düşündü?

İŞİ KURMA FİKRİNİ İLK OLARAK KİM DÜŞÜNDÜ?	Sayı	%
Kendim	188	62,7
Kendim ve eşim	81	27,0
Eşim	19	6,3
Ebeveynler	7	2,3
Arkadaşlar	4	1,3
Akrabalar	1	0,3
TOPLAM	300	100,0

Yani girişimci kadınların büyük çoğunluğu girişimcilik fikrini kendisi düşünmüştür. Bu fikri eşinden ve ebeveynlerinden aldığını söyleyen girişimci kadınlar da mevcuttur. Dolayısıyla yapılan araştırma sonucuna göre Tablo17’de de görüldüğü üzere; girişimci kadınların %62,7’si iş kurma fikrini ilk olarak kendisinin düşündüğünü belirtirken, %27’si kendisinin ve eşinin düşündüğünü belirtmiştir.

6.5. Kadın Girişimciliğin Gelişmesinde Çevresel Faktörlerin Etkisi

Kadınların işveren olarak karşılaştıkları önemli sorunlarından birisi de aile ve çevresi tarafından yapılan baskıdır. Bekâr olan girişimci kadınlar çoğunlukla aileleri tarafından destek görürken, akraba ve komşuları ise bu durumun aile kurmalarına engel olacağını belirtmişlerdir. Evli olan girişimci kadınlar ise, genelde eşleri tarafından destek görmekte ve evi ihmal etmemek kaydıyla faaliyetlerine devam edebilmektedirler (Özyılmaz 2016: 57).

Tablo 18. İş Kurma Düşünceni Kimler Destekledi?

İŞ KURMA DÜŞÜNCENİ KİMLER DESTEKLEDİ?	Sayı	%
Eşim /Çocuklarım	243	81,0
Ebeveynlerim	36	12,1
Akrabalar	18	6,0
Arkadaşlar	2	0,6
Hiç kimse	1	0,3
TOPLAM	300	100,0

Tablo18'e bakıldığında ankete katılan kadınların iş kurma düşüncesini %81 oranla birlikte eşleri/çocukları desteklemiş iken, %12,1 oranla birlikte ebeveynlerinden destek almışlardır.

Tablo 19. İş Kurmanıza Karşı Çıkanlar Oldu mu?

BU İŞİ KURMANIZA KARŞI ÇIKANLAR OLDU MU?	Sayı	%
Olmadı	277	92,3
Arkadaşlar/Komşular	18	6,0
Akrabalar	3	1,0
Ebeveynler	2	0,7
TOPLAM	300	100,0

Kadınların işveren olması toplumda halen alışık olunmayan bir durumdur. Bu nedenle kadınlar hem çevrelerinden hem de ailelerinden gelen tepkilerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Çünkü kadınların girişimci olmaları olağan dışı bir durumdur. Kadınlar tüm bu algılara rağmen girişimcilik faaliyetlerini sürdürmekte, çevresel tüm tepkilerle de mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar (Özyılmaz 2016: 58). Tablo 19'da da görüldüğü üzere girişimci kadınların %92,3'ünün iş kurmasına karşı çıkan olmamış iken, %6'sı arkadaşlarının/komşularının karşı çıktığını belirtmiştir.

Tablo 20. Ailenizde Kendi İşinde Çalışan Var mı?

AİLENİZDE KENDİ İŞİNDE ÇALIŞAN VAR MI?	Sayı	%
Evet	218	72,7
Hayır	82	27,3
TOPLAM	300	100,0

Girişimci kadınların %72,7'sinin ailesinde kendi işinde çalışan vardır. Bu durumun kadınların girişimci olması üzerinde etkisi büyüktür. Aile içinde kendi işinde çalışanların olması, kadının ticari hayata atılmaktan daha az çekinmesine, ticari tecrübe eksikliğini daha az yaşamasına aracı olmaktadır.

Tablo 21. Ailesinde Kendi İşinde Çalışanın Girişimciye Yakınlık Derecesi

KENDİ İŞİNDE ÇALIŞANIN YAKINLIK DERECESİ	Sayı	%
Eş	154	67,0
Baba	61	26,5
Kardeş	9	3,9
Diğer	6	2,6
TOPLAM	230	100,0

Girişimci kadınların ailesinde kendi işinde çalışan kişilerin %67'si girişimci kadınların eşleri, %26,5'i ise babalarıdır. Bu sonuçtan anlaşılacağı üzere; araştırmaya katılan kadın girişimcilerin %90'a yakın kısmının ailesinde ya babası ya da eşi girişimcidir. Bu durum elbette kadınları girişimci olmaya teşvik etmektedir.

6.6. Kadın Girişimcilik ve Toplumsal Cinsiyet

Toplum, bireylerden biyolojik cinsiyete uygun davranışlar sergilemesini beklemektedir. Bu davranışlar bellidir ve kalıplaşmıştır. Doğduğu andan itibaren birey, bu kalıplara göre yetiştirilmeye başlanır. Kız çocuklarına bebek, oyuncak mutfak eşyaları alınırken erkek çocuklara araba, tamir araç ve gereçlerin oyuncakları alınmakta ve böylelikle çocukların bilişsel sürecine yön verilmektedir. Çocuklara oyun çağından itibaren kesin kalıplara yerleştirilerek ebeveyn tarafından bir rol atfedilmemesi gerekir. Ailedeki kız ve erkek çocuklara eşit davranılarak yetiştirilmeye özen gösterilmelidir.

Tablo 22. Aileniz Size Erkek Kardeşlerinizle Aynı Fırsatları Tanıdı mı?

AİLENİZ SİZE ERKEK KARDEŞLERİNİZLE AYNI FIRSATLARI TANIDI MI?	Sayı	%
Evet	123	42,6
Hayır	166	57,4
TOPLAM	289	100,0

Tablo22'de de görüldüğü üzere; girişimci kadınların %57,4'ü ailesinin erkek kardeşleriyle aynı fırsatları tanımadığını belirtmiştir. Bu da toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortaya koyan bir örnektir.

Tablo 23. Girişimci Olmanızda Sizi Etkileyen Nedenlerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Girişimci olmanızda sizi etkileyen nedenleri önem derecesine göre numaralandırınız	Ortalama±S.sap ma
Ailemin ihtiyaçlarını karşılamak için	3,56 ± 2,44
Ekonomik bağımsızlığımı kazanmak için	2,17 ± 1,83
Mesleğimi yapmak için	6,07 ± 4,53
Yüksek kazanç elde etmek için	3,59 ± 1,54
İdealimi gerçekleştirmek ve kendimi kanıtlamak için	4,19 ± 2
Zamanımı değerlendirmek için	6,16 ± 2,4
Diğer insanlara faydalı olmak için	6,56 ± 2,03
Sosyal statümü yükseltmek, toplumda prestij ve ün sahibi olmak için	6,5 ± 2,12
İş bulamadığım için	6,82 ± 2,87
Finansal destek ve teşvik verildiği için	5,56 ± 3,64
Ailemin işini devam ettirmek zorunda kaldığım için	9,18 ± 3,29

Kadınları işveren olmaya yönelten unsurlar yalnızca pozitif unsurlardan ibaret değildir. Negatif etkenlerden dolayı da kadınlar girişimci olmaktadır. Hem bireysel hem de dış faktörlerin etkisi ile oluşan bu nedenleri itici-çekici nedenler olarak ayırmak mümkündür. Negatif unsurlar kadınları girişimciliğe iterken, pozitif etmenler ise kadınları girişimciliğe çeken nedenlerdir. İtici güçler; maddi yetersizlik, aileye ek gelir sağlama ihtiyacı, eşin ölümü ya da boşanma, ağır çalışma şartları, cinsiyetler arası maaş farklılığı, gelir adaletsizliği, maruz kaldıkları cam tavan sendromu ve mobbing gibi sebeplerden oluşmaktadır. Tüm ülkelerde kadınlar erkeklere oranla ekonomik yönden dezavantajlı durumdadırlar. İşsizlik ve diğer maddi olanakların yokluğu da kadınları girişimciliğe iten faktörlerden biridir. Kadınları girişimciliğe çeken faktörler ise; bağımsızlık kazanma, başarı sağlayarak kendini gerçekleştirme arzusu, hayat kalitesini artırma, kendi işinin patronu olma, deneyim, hedeflerine ulaşma duygusu, ailesi için daha çok gelir elde etme isteği, esnek çalışma saatlerine ihtiyaç duyuluyor olması, bireysel olarak gelişme arzusu gibi nedenlerdir. Birçok ülkede kadınların başarı ve yeteneklerine gösterilen saygı az olduğu için kadınların kendini gerçekleştirme arzusu çok kuvvetlidir ve kendi öz saygılarını oluşturmak için girişimciliği bir fırsat olarak görürler. Bu nedenle yüksek

başarı ihtiyacı da kadınları girişimciliğe çeken faktörler arasında gösterilebilir (Keskin 2014: 74).

Tablo23'te maddelerin öncelik sıraları incelendiğinde ekonomik bağımsızlığı kazanmak için ifadesi; ortalaması ile standart sapması arasındaki fark en az olduğundan ilk sırada tercih edilmiştir. Mesleğimi yapmak ve aile ihtiyaçlarını karşılamak, yüksek kazanç elde etmek maddeleri ise kadınları girişimci olmaya iten çeken diğer önemli nedenlerdir.

Tablo 24. İşletme Kurarken Karşılaşılan Sorunların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İşletmenizi kurarken karşılaştığınız sorunları önem derecesine göre numaralandırınız	Ortalama±S.sapma
Toplumda kadına atfedilen değer	2,98 ± 0,94
Finansal düzensizlik	1,71 ± 1,24
Rekabet ortamındaki adaletsizlik	3,73 ± 1,27
Kalifiye eleman bulma	4,27 ± 1,26
Bilgi eksikliği	5,19 ± 1,44
Teknolojiye ayak uydurma	6,2 ± 1,65
Bürokratik ve yasal engeller	2,24 ± 1,52

Türkiye’de yapılan bir araştırma sonuçlarına göre kadınların iş hayatında karşılaştıkları zorlukları üç kategoride incelemek mümkündür (Tunçsiper, Karaköy ve Kafa 2008: 58-59): “İlki işi kurma aşamasında karşılaştıkları zorluklar; sermaye temin etme, işyeri bulma ve kiralama, mal temin etme, donanımı sağlama, araç-gereç temin etme, resmi kurumlarla ilişki akışı, acemilik çekme, yalnız kalma ve işleri organize edememe ile toplumun çalışan kadına alışık olmamasıdır. İşyeri kurulduktan sonra yaşanan sorunlar; ticari tecrübe eksikliği, müşteri ile iyi iletişim kuramama, mesleki bilgi eksikliği, eksik müşteri portföyü, finansal sorunlar, kadın olmak, kendini kabul ettirmeye çalışma, kalifiye eleman bulma, ödemeler ve senet işleridir. Son olarak mevcut engeller ise; müşteri azlığı, resmi kurum ve kuruluşlar, kalifiye eleman temin edememe, ucuz mal temini sağlayamama, kaliteli hammadde mal temin edememe ve enflasyondur”.

Tablo24'te finansal düzensizlik ifadesi farkın en az olduğu madde olarak ilk sırada belirtilmiştir. Bürokratik ve yasal engeller ifadesi ise ikinci sırada yer almaktadır.

Tablo 25. İşletme Kurduktan Sonra Karşılaşılan Sorunların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İşletmenizi kurduktan sonra karşılaştığınız sorunları önem derecesine göre numaralandırınız	Ortalama±S.sapma
Güvensizlik	1,74 ± 1,11
Toplumun geleneksel baskısı	2,89 ± 1,21
Ticari tecrübe eksikliği	2,95 ± 1,25
Başarısızlık beklentisi	3,79 ± 1,34
Farklı davranma isteği	4,95 ± 1,45
Rol çatışması	3,87 ± 2,12
Ortak bulmada güçlük çekme	6,07 ± 2

Girişimci kadınların yaşadığı genel sorunlar; tecrübe eksikliği, başarısızlık beklentisi, toplumun geleneksel baskısı, ortak bulamama, rol çatışması ve güvensizliktir (Soysal 2010: 91). Güvensizlik farkın en az olduğu seçenek olduğundan ilk sırada yer almaktadır. Toplumun geleneksel baskısı ve ticari tecrübe eksikliği yaşama durumu ise takip eden sorunlardır.

Tablo 26.Samsun İlinin Kadın Girişimcilere Çok İyi Fırsatlar Sunduğu Görüşü Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?

Samsun ilinin kadın girişimcilere iyi fırsatlar sunduğu görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?	Sayı	%
Katılıyorum	213	71,0
Kısmen katılıyorum	80	26,7
Hiç katılmıyorum	7	2,3
TOPLAM	300	100,0

Kadınların %71'i Samsun İlinin kadın girişimcilere çok iyi fırsatlar sunduğu düşüncesine katılmakta iken, %26,7'si kısmen katıldığını ve %2,3'ü hiç katılmadığını ifade etmiştir. Karadeniz Bölgesi içinde önemli bir ticaret merkezi olması, komşu illerle ticari ilişki içerisinde bulunması, okuryazarlık ve eğitim düzeyi

göstergelerinin yüksek olması, Türkiye ulaşım ve ticaretine yön veren önemli limanlardan birinin ilde olması ve daha birçok nedenle Samsun ili girişimcilere avantaj sağlamaktadır.

Samsun İlinin kadın girişimcilere çok iyi fırsatlar sunduğu görüşüne katılmayan kadınların, bu görüşe katılmama sebepleri; “sözde destek söyleniyor, fakat orta da icraat yok, kimseden para istemiyoruz sadece fırsatlar verilsin, üretmek istiyoruz, hep önyargı var, ayrıca emeğe saygı olsun. El emeği yapanların satış yapabileceği bir çarşı bile kurulamıyor. Kadınlara kendilerini tanıtmaya fırsatı verilmiyor. Sadece belli bir çevreden insanlara destek olduğunu, açılan çarşılara herkesin dâhil edilmediğini gözlemliyorum” şeklinde ifade etmişlerdir.

Tablo 27. Kendi İşinizde Çalışmanız Yaşamınızdaki Diğer Sorumlulukları Nasıl Etkiliyor?

Kendi işinizde çalışmanız; yaşamınızdaki diğer sorumlulukları nasıl etkiliyor?	Sayı	%
Sorumluluklarım açısından bir engel teşkil etmiyor.	123	41,3
Kendime vakit ayıramıyorum.	85	28,3
Evdeki işlerimi aksatıyorum.	61	20,3
Eşime, aileme, çocuklarıma vakit ayıramıyorum.	29	9,8
Diğer	1	0,3
TOPLAM	300	100,0

Girişimci kadınlar özel hayatlarıyla iş hayatları arasında yaşadıkları bir rol ikileminden bahsetmektedirler. Girişimci olmanın ekonomik, bireysel ve toplumsal alanlarda kendilerini daha iyi bir seviyeye taşıdığını, fakat aile hayatlarını olumsuz etkilediğini bildirmişlerdir. Kadın girişimciler, sosyal çevreleri ile çalışma hayatları arasındaki dengeyi kurmada sıkıntı yaşamaktadırlar. Fakat esnek çalışma saatleri ve bağımsız olma duygusunun kendilerine avantaj sağladığı belirtmektedirler. Bu durum yaşadıkları ikilemde denge kurmak açısından bir fırsat olarak değerlendirilebilir (Akt. Keskin 2014: 88).

Tablo27'ye bakacak olursak; kadınların %41,3'ü işinin sorumlulukları açısından bir engel teşkil etmediğini ifade etmiştir. %28,3'ü kendine vakit ayıramadığını söylerken, %20'si evdeki işlerimi aksatıyorum demiştir.

Sorumluluklarım açısından engel teşkil etmiyor diyen girişimci kadınların çoğu ya aile desteği almakta ya da devamlı temizlikçi desteği ile işlerini hafifletmektedir.

Tablo 28.Ev İşlerini Yürütmek ve Çocuk Bakımı İçin Kimlerden Destek Alıyorsunuz?

Devamlı Temizlikçi Desteği	Sayı	%
Destek var	76	51,7
Destek yok	71	48,3
AİLEDEN DESTEK	Sayı	%
Destek var	222	84,1
Destek yok	42	15,4
BAŞKA DESTEK	Sayı	%
Destek var	4	15,4
Destek yok	22	84,6
TOPLAM	300	100,0

Girişimci kadınların %51,7'sinin devamlı temizlik destekçisi, %84,1'inin aile desteği var iken %84,6'sının başka desteği yoktur. Herhangi bir destek almayan kadınlara ya evdeki işlerini aksatmakta, ya çocuklarını ihmal etmekte ya da kendilerine vakit ayıramayarak tükenmişlik sendromuna girmektedirler.

Tablo 29. Girişimci Olmanın Avantajlı Yanları Nelerdir?(En avantajlı Gördüğünüz 3 seçeneği işaretleyiniz).

Girişimci Olmanın Avantajları*	Sayı	%
Bir işle meşgul olma		
Evet	113	37,7
Hayır	187	62,3
Evin bütçesine katkıda bulunma	Sayı	%
Evet	212	70,7
Hayır	88	29,3
Maddi özgürlük, bağımsızlık	Sayı	%
Evet	285	95,0
Hayır	15	5,0
Tutkuların gerçekleşiyor olması	Sayı	%
Evet	92	30,7
Hayır	208	69,3
Rahat yaşama standardına ulaşma	Sayı	%
Evet	122	40,7
Hayır	178	59,3
Çok para kazanma	Sayı	%
Evet	53	17,7
Hayır	247	82,3
Kendine güven	Sayı	%
Evet	60	20,0
Hayır	240	80,0
Yaratıcılık	Sayı	%
Evet	34	11,3
Hayır	266	88,7
Sosyal statü	Sayı	%
Evet	58	19,3
Hayır	242	80,7
Başkalarına istihdam olanağı sunabilmek	Sayı	%
Evet	32	10,7
Hayır	268	89,3
Başarılı olma duygusu	Sayı	%
Evet	80	26,7
Hayır	220	73,3
Herhangi bir iyi yanı yok	Sayı	%
Evet	23	7,7
Hayır	277	92,3

*Birden fazla seçenek işaretlenebildiği için toplamda %100;’ü aşmaktadır.

Girişimciliğin avantajlı yanları, aynı zamanda kadınları girişimciliğe çeken faktörlerdir. Kadınları girişimciliğe çeken faktörler; esnek çalışma saatleri, maddi bağımsızlık elde etme duygusu, başarı sağlama arzusu, kişisel gelişim sağlama ihtiyacı, kendini gerçekleştirme isteği ve kendi işinin patronu olmak gibi nedenlerdir.

Tablo29'a bakıldığında; girişimci kadınların girişimci olma avantajları seçimleri arasında en yüksek seçim %95 oranla maddi özgürlük, bağımsızlık olmuştur. Girişimci kadınların diğer avantaj seçimleri sırasıyla %70,7 oranla evin bütçesine katkıda bulunma, %40,7 oranla rahat yaşama standardına ulaşma, %37,7 oranla bir işle meşgul olma, %30,7 oranla tutkuların gerçekleşiyor olması, %26,7 oranla başarılı olma duygusu, %20 oranla kendine güven, %17,7 oranla çok para kazanmadır.

Tablo 30. Sizce Başarılı Bir Girişimci Olabilmek İçin Sahip Olunması Gereken Özellikler Nelerdir?(Önemli gördüğünüz 3 seçeneği işaretleyiniz).

Başarılı Bir Girişimci Olabilmek İçin Sahip Olunması Gereken Özellikler*	Sayı	%
Kendine güven ve cesaret		
Evet	167	55,7
Hayır	133	44,3
İletişim becerisi	Sayı	%
Evet	41	13,7
Hayır	259	86,3
Eğitim	Sayı	%
Evet	62	20,7
Hayır	238	79,3
Deneyim	Sayı	%
Evet	29	9,7
Hayır	271	90,3
Sabır ve hoşgörü	Sayı	%
Evet	173	57,7
Hayır	127	42,3
Risk üstlenebilme	Sayı	%
Evet	219	73,0
Hayır	81	27,0
Çalışkanlık	Sayı	%
Evet	102	34,0
Hayır	198	66,0
Hırs ve kararlılık	Sayı	%
Evet	182	60,7
Hayır	118	39,3
Dürüstlük	Sayı	%
Evet	54	18,0
Hayır	246	82,0
Yönetim becerisi	Sayı	%
Evet	47	15,7
Hayır	253	84,3

*Birden fazla seçenek işaretlenebildiği için toplamda %100;’ü aşmaktadır.

Başarılı bir kadın girişimci; cesur, kendine güvenen, sabırlı, hırslı, çalışkan ve risk almaktan çekinmeyendir. Girişimci kadınların %55,7’si başarılı bir girişimci

olabilmek için kendine güven ve cesaretin önemli olduğunu belirtirken, %13,7'si iletişim becerisinin, %20,7'si eğitimin, %9,7'si deneyimin, %57,7'si sabır ve hoşgörünün, %73'ü risk üstlenebilmenin, %34'ü çalışkanlığın, %60,7'si hırsın, %18'i dürüstlüğün, %15,7'si yönetim becerisinin önemli olduğunu düşünmektedir.

Tablo 31.Size Göre Kadın Yönetici ve Girişimciler Erkek Emsallerine Göre Hangi Konularda Daha Başarılıdır?

Kadın Girişimciler Erkek Emsallerine Göre Hangi Konularda Başarılıdır?*	Sayı	%
Planlama ve Organizasyon	283	94,3
Yeni Fikir Üretme	170	56,7
Personel İlişkileri	161	53,7
Satış	84	28,0
Yeni Fikirlerle Açık Olma	83	27,7
Kaynak Sağlama	56	18,7
Takım Çalışması	49	16,3

*Birden fazla seçenek işaretlenebildiği için toplamda %100;’ü aşmaktadır.

Girişimci kadınlara yönelik Türkiye’de yapılan bir araştırma sonuçlarına göre, girişimci kadınların %8,2’sinin bir risk almadıkları, %91,8’inin ise sosyal, ekonomik, zihinsel ve fiziksel açıdan pek çok risk üstlendikleri belirtilmiştir. Risk aldıklarını söyleyen kadın girişimcilerin %47’si ekonomik, %22,3’ü ailevi, %19,3’ü zihinsel ve fiziki, %5,5’i sosyal, %5,9’u ise her türlü riski üstlendiklerini belirtmişlerdir (Akt. Keskin 2014: 83). Yani kadın girişimciler başarmak, gelişmek, öğrenmek, fayda sağlamak ve kazanmak adına pek çok riski göze almakta ve erkek emsallerine göre daha çok konuda başarıyı yakalamaktadırlar. Bu nedenle Tablo31’de görüldüğü gibi; girişimci kadınların %94,3’ü kadın yönetici ve girişimcilerin erkek emsallerine göre planlama ve organizasyon konusunda daha başarılı olduğunu ifade ederken, %56,7’si yeni fikir üretmede, %53,7’si personel ilişkilerinde, %28’i satışta daha başarılı olduğunu düşünmektedir.

Tablo 32.İş Hayatında Kadınları Erkeklerden Ayıran En Önemli Özellik

Size Göre İş Hayatında Kadınları Erkeklerden Ayıran En Önemli Özellik	Sayı	%
Sezgi Gücü	210	70,0
Duygusallık	71	23,7
Fedakârlık	17	5,7
Dinleyicilik	1	0,3
Sevecenlik	1	0,3
TOPLAM	300	100,0

Girişimci kadınların %70'i iş hayatında kadınları erkeklerden ayıran en önemli özelliğin sezgi gücü olduğunu düşünmekte iken %23,7'si duygusallık olduğunu düşünmektedir. Kadınlar daha planlı çalıştıkları için tehlikeyi önceden sezebilmekte ve önlemi erken alabilmektedir.

Tablo 33. Kadın Girişimci Olarak Duygusallığınız İşinizi Nasıl Etkiliyor?

Duygusallığınız İşinizi Nasıl Etkiliyor?	Sayı	%
Etkilemiyor	174	58,0
İşimi zorlaştırıyor	94	31,3
İşimi kolaylaştırıyor	30	10,0
Bazen olumlu bazen olumsuz	1	0,3
Değişken	1	0,3
TOPLAM	300	100,0

Tablo33'te girişimci kadınların %58'i duygusallığının işini etkilemediğini belirtirken, %31,3'ü işini zorlaştırdığını ifade etmiştir.

Kadın girişimcilerin duygusallığın işlerini etkilemediği hissetmelerine neden olan şey, ataerkil bir toplumda erkeklerin hâkim olduğu bir alanda kendilerini kabul ettirmek istemeleri ve duygusallığı devre dışı bırakarak başarılı olacaklarını düşünmeleri, daha çok çalışarak ve daha rekabetçi olarak başarı sağlayacaklarına inanmalarıdır (Özyılmaz 2016: 35).

Tablo 34. Kadın İşveren Oluşunuz, Çalışanlarınızla İlişkilerinizi Nasıl Etkiliyor?

Kadın İşveren Oluşunuz Çalışanlarınızla İlişkilerinizi Nasıl Etkiliyor?	Sayı	%
Olumlu etkiliyor	233	77,7
Herhangi bir etkisi olduğunu düşünmüyorum	66	22,0
Olumsuz etkiliyor	1	0,3
TOPLAM	300	100,0

Girişimci kadınların %77,7'si kadın işveren olmanın çalışanlarıyla ilişkisini olumlu etkilediğini, %22'si herhangi bir etkisi olduğunu düşünmediğini ifade etmiştir. Girişimci kadınların ise erkek emsallerine kıyasla toleranslı ve esnek oldukları, ekonomik ve sosyal çevreyle mücadele etme becerisine sahip bireyler oldukları görülmektedir. Bilmediği konuları sorarak ve başkalarından akıl alarak çözebilirler. Bu özellikleri sebebiyle hem çalışan ilişkileri hem müşteri ilişkileri daha kuvvetlidir.

Tablo 35.Kadın İşveren Oluşunuz, Müşterilerinizle Aranızda Problem Yaratıyor mu?

Kadın İşveren Oluşunuz Müşterilerinizle Aranızda Problem Yaratıyor mu?	Sayı	%
Hayır, asla	290	96,7
Evet, nadiren	8	2,7
Evet, çoğu zaman	2	0,7
TOPLAM	300	100,0

Girişimci kadınların %96,7'si kadın işveren oluşunun müşterileriyle arasında asla problem yaratmadığını belirtirken, %2,7'si nadiren problem yarattığını ifade etmiştir.

Tablo 36.Pazardaki Erkek Hâkimiyetinden Dolayı Sorun Yaşıyor musunuz?

Pazardaki Erkek Hâkimiyetinden Dolayı Sorun Yaşıyor Musunuz?	Sayı	%
Hayır, asla	225	75,0
Evet nadiren	73	24,3
Evet, her zaman	2	0,7
TOPLAM	300	100,0

Tablo36’da erkek hâkimiyetinden dolayı sorun yaşıyor musunuz sorusu yöneltilen girişimci kadınların %75’i işletmesinin faaliyetleri sırasında pazardaki erkek hâkimiyetinden dolayı asla sorun yaşamadığını, %24,3’ü nadiren sorun yaşadığını belirtmiştir.

Kadınların ve erkeklerin girişimci olma sebepleri farklılık göstermektedir. Erkekler daha çok kendi geleceklerini kendi kontrolleri altında tutma ihtiyacı ile hareket ederken; kadınlar bağımsız olma, başarılı olma ihtiyacı ve en önemlisi de becerikli olmalarına karşın mesleki ilerlemede daha üst düzey kademelere gelmeleri engellenerek hayal kırıklıkları yaşadıkları için girişimci olmaktadır (Özyılmaz 2016: 34).

Tablo 37.İşinizle İlgili Gelecek Planınız Nedir?

İşinizle İlgili Gelecek Planınız Nedir?	Sayı	%
Ürün ve/veya hizmet sayısını arttırarak ve çeşitlendirerek büyümeyi hedefliyorum.	186	62,0
İşimde mevcut durumu devam ettireceğim.	114	38,0
TOPLAM	300	100,0

Tablo 37’de girişimci kadınların %62’si ürün ve/veya hizmet sayısını arttırarak ve çeşitlendirerek büyümeyi hedeflediğini belirtirken, %38’i işinde mevcut durumu devam ettireceğini ifade etmiştir. Yaşadığı sorunlara rağmen girişimciliği bırakmak isteyen, memnun olmayan kadın girişimciye ulaşamamıştır. Türkiye’de girişimci kadınların sayılarının ve devlet ekonomisine katkılarının artması için kadınların girişimci olmaya teşvik edilmesi ve güçlendirilmesi gerekmektedir.

Tablo 38.Kızınıza Kendi İşini Kurmasını Tavsiye Eder misiniz?

Kızınıza (Yetişkin Bir Birey Olduğunda) Kendi İşini Kurmasını Tavsiye Eder Misiniz?	Sayı	%
Evet	241	80,3
Hayır	59	19,7
TOPLAM	300	100,0

Tablo 39. Oğlunuza Kendi İşini Kurmasını Tavsiye Eder misiniz?

OĞLUNUZA(YETİŞKİN BİR BİREY OLDUĞUNDA) KENDİ İŞİNİ KURMASINI TAVSİYE EDER MİSİNİZ?	Sayı	%
Evet	24	82,7
Hayır	52	17,3
TOPLAM	300	100,0

Tablo38’de girişimci kadınların %80,3’ü kızlarına (yetişkin bir birey olduğunda) kendi işini kurmasını tavsiye edebileceğini belirtirken, Tablo39’da %82,7 si oğluna (yetişkin bir birey olduğunda) kendi işini kurmasını tavsiye edebileceğini ifade etmiştir. Kadın girişimciler yaşadıkları toplumsal baskıya rağmen, cinsiyet gözetmeksizin kadının da erkeğin de çalışma hayatında işveren olarak yer alması gerektiğini belirtmektedirler.

Tablo 40. Hangi Kuruluşlara Üyesiniz?

Aşağıdaki kuruluşlardan hangisine/hangilerine üyesiniz?*	Sayı	%
KOSGEB	118	39,6
Bir sivil toplum örgütü veya kuruluşa üye değilim.	65	21,7
SAMSUN TSO	53	17,7
KAGİDER	18	6
SAMİKAD	46	15

*Birden fazla seçenek işaretlenebildiği için toplamda %100;’ü aşmaktadır.

Girişimci kadınların %39,6’sı KOSGEB(Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) üyesi, %17,7’si SAMSUN TSO(Ticaret ve Sanayi Odası), %6’sı KAGİDER(Kadın Girişimciler Derneği), %15’i SAMİKAD(Samsun İş Kadınları Derneği) üyesi olduğunu belirtmiş iken %21,7’si bir sivil toplum örgütü veya kuruluşa üye olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 41. Bu Kuruluşların Sosyal ve İş Hayatınıza Olumlu Katkısı Var mı?

Bu kuruluş (lar)un sosyal ve iş hayatınıza olumlu katkısı olduğunu düşünüyor musunuz?	Sayı	%
Evet	239	79,7
Hayır	16	5,3
TOPLAM	255	85,0

Girişimci kadınların %79,7'si bu kurumların iş ve sosyal yaşama katkısı olduğunu düşünmektedir. Bu kuruluşlar belirli aralıklarla eğitimler vererek, toplantılar yaparak, sosyal aktiviteler düzenleyerek girişimcilerin faal kalmasına yardımcı olmaktadır.

Tablo 42. Kadınların Kariyer Gelişimi Önündeki En Büyük Engel Nedir?

Kadınların kariyer gelişimi önündeki aşağıda verilen engellerden size göre en önemlisini belirtiniz.	Sayı	%
Toplumsal ve geleneksel rol	139	46,3
Eğitim ve öğrenim durumu	99	33,0
Kadınlara yönelik önyargılar	45	15,0
Toplumsal ayrımcılık	15	5,0
Örgütsel ayrımcılık	2	0,7
TOPLAM	300	100,0

Ülkemizde girişimci kadınlarla ilgili yapılan araştırmalar sonucunda; kadınların iş hayatlarında en çok karşılaştıkları sorunlar; kalıplaşmış toplumsal roller, mevcut eğitimlerin yetersiz oluşu ve eğitim-öğretimden yeterinde faydalanamama, ailenin destek vermemesi, iş yükü fazlalığı, maddi kaynak bulmada zorluk, devlet teşviklerine ulaşmada yaşanan sıkıntılar, iş hayatında güven sağlama ihtiyacı ve bağımsız olma ihtiyaçlarının artmasıdır (Kutunis, Hancı'dan akt. Keskin 2014: 88). Tablo42'ye bakıldığında girişimci kadınların %46,3'ü kadınların kariyer gelişimi önündeki en önemli engelin toplumsal ve geleneksel rol olduğunu düşünmekte iken, %33'ü eğitim ve öğretim durumu olduğunu belirtmiştir. Kadınlara yönelik önyargılar ise %15'lik kısmı oluşturmaktadır.

Tablo 43. İşiniz Dışında Ev İşlerinden Ne Derecede Sorumlusunuz?

Günlük hayatınızda işiniz dışında çocuk bakımı ve ev işlerinden ne derecede sorumlusunuz?	Sayı	%
Büyük ölçüde ben sorumluyum	132	44,0
Eşimle ortaklaşa sorumluyuz	116	38,7
Tümüyle ben sorumluyum	52	17,3
TOPLAM	300	100,0

Girişimci kadınların %44'ü günlük hayatlarında iş dışında çocuk bakımı ve ev işlerinde büyük ölçüde sorumlu olduğunu, %38,7'si eşiyle ortak sorumluluk aldıklarını belirtmiştir. Kadınlar iş ve özel hayatları arasında rol çatışması yaşamaktadırlar. Bu rol çatışmasını aşabilmeleri ya da en aza indirebilmeleri için eşlerinin desteği oldukça önemlidir. Eşler arası iletişim güçlü olmalı; rol ve sorumluluklar iş bölümü sağlanarak aile üyelerine paylaştırılmalıdır.

Tablo 44. Devletten Beklentileriniz Nelerdir?

Ülkemizde kadın girişimciliğinin gelişmesi için devletten beklentileriniz nelerdir? *	Sayı	%
Vergi kolaylıkları getirilmesi	230	76,7
Kredi olanaklarının iyileştirilmesi	196	65,3
Eğitim olanaklarının sağlanması	160	53,3
Bürokratik işlemlerin azaltılması	134	44,7
Rekabet koşullarının geliştirilmesi	82	27,3
Teknik destek sağlanması	76	25,3

*Birden fazla seçenek işaretlenebildiği için toplamda %100;'ü aşmaktadır.

Girişimci kadınların %76,7'si kadın girişimcilerin gelişmesi için devletten vergi kolaylıkları getirilmesini beklemekte iken, %65,3'ü kredi olanaklarının iyileştirilmesini, %53,3'ü eğitim olanaklarının sağlanmasını beklemektedir. Girişimciliğin gelişmesi için bürokratik koşulların geliştirilmesi gerektiğini söyleyenler ise %27,3'tür. Türkiye genelinde olduğu gibi Samsun ilinde de kadın girişimciler devletten vergi kolaylıkları getirmesini beklemektedir. Bu durum kadın girişimcilerin sermayelerinin kıt olduğunu, işletme sermayelerinin yetersiz olduğunu açıkça gözler önüne sermektedir. Böylelikle devlet girişimciliği özendirmek, kadınları iş hayatına teşvik etmek, mevcut girişimcilerin varlıklarını idame ettirmeleri sağlamak için bir takım kolaylıklar sağlaması faydalı olacaktır.

Tablo 45. Girişimci Olmak İsteyen Kadınlara Vereceğiniz Öneriler Nelerdir?

Girişimci olmak isteyen kadınlara vereceğiniz öneriler nelerdir?*		
	Sayı	%
Deneyim sahibi oldukları işi yapsınlar		
Evet	92	30,7
Hayır	208	69,3
Eğitim aldıkları işi yapsınlar	Sayı	%
Evet	71	23,7
Hayır	229	76,3
İşlerini özenle yapsınlar	Sayı	%
Evet	206	68,7
Hayır	94	31,3
Kendilerine güvensinler ve cesur olsunlar	Sayı	%
Evet	291	97,0
Hayır	9	3,0
İş kurmadan önce yapılabilirlik projelerinden yararlansınlar	Sayı	%
Evet	190	63,3
Hayır	110	36,7
Sevdikleri işi yapsınlar	Sayı	%
Evet	117	39,0
Hayır	183	61,0
Sakın iş yeri açmasınlar	Sayı	%
Evet	20	6,7
Hayır	280	93,3

*Birden fazla seçenek işaretlenebildiği için toplamda %100;’ü aşmaktadır.

Hisrich, Öztürk(1999: 114-115)’in ülkemizde girişimci kadınlar üzerine yaptıkları bir araştırmada kadın girişimcilerin kişisel özellikleri; bağımsız, rekabetçi, sosyal, özgüvenli, hedef odaklı ve mükemmeliyetçi olarak belirtilmiştir (Akt. Keskin 2014: 83). Tablo45’e göre girişimci kadınlar, girişimci olmak isteyen kadınlara en çok %97 oranıyla kendilerine güvensinler ve cesur olsunlar önerisinde bulunmuştur. Bu öneriyi sırasıyla %68,7 oranıyla işlerini özenle yapsınlar, %63,3 oranla iş kurmadan önce yapılabilirlik projelerinden yararlansınlar, %39 oranla sevdikleri işi

yapsınlar, %30,7 oranıyla eğitim aldıkları işi yapsınlar, %23,7 oranla eğitim aldıkları işi yapsınlar ve %6,7 oranla sakın iş yeri açmasınlar önerisinde bulunmuşlardır.

Tablo 46. Ailenizin Erkek Bireylerinden Ev İşlerini Yapmaları ve Yardımda Bulunmaları Beklenir mi?

Ailenizin erkek bireylerinden ev işlerini (yemek, temizlik, evi toparlama vs.) yapmaları ve yardımda bulunmaları beklenir mi?	Sayı	%
Evet	69	23,0
Hayır	231	77,0
TOPLAM	300	100,0

Girişimci kadınların %77'sinin ailesinin erkek bireylerinden ev işlerini (yemek, temizlik, evi toparlama vs.) yapmaları ve yardımda bulunmaları beklenmemektedir. Bu sonuç toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin aile içerisinde başladığına açık bir örnektir.

Tablo 47. Kaç Çalışanınız Var?

Kaç Çalışanınız Var?	Sayı	%
5-9	112	37,3
10-14	79	26,3
15 ve daha fazla	66	22,0
1-4	43	14,3
TOPLAM	300	100,0

Türkiye’de kadın girişimcilerin olduğu işletmelerin çoğu mikro ölçekli işletmelerdir. Bu bize girişimci kadınların finansal kaynak yetersizliği nedeniyle az sermaye gerektiren işlere yöneldiğini açıkça göstermektedir. Bu nedenle Türkiye’de kadın girişimcilik potansiyeli açısından bakıldığında mikro işletmeler ilk sırada yer almaktadır (Keskin 2014: 80-81). Araştırma sonuçlarında; Tablo47’de girişimci kadınların %37,3’ünün 5-9 arası çalışanı var iken, %26,3’ünün 10-14 arası çalışanı vardır. %22’si ise 15 ve daha fazla sayıda çalışana sahiptir.

Tablo 48.Çalışanlarınızdan Kaçı Erkek?

Çalışanlarınızdan Kaçı Erkek?	Sayı	%
1-2	91	30,3
3-4	61	20,3
5-6	31	10,3
7 ve daha fazla	63	21,0
Erkek çalışan yok	54	18,0
TOPLAM	300	100,0

Girişimci kadınların %30,3'ünün erkek çalışan sayısı 1-2 iken %21'inin 7 ve daha fazla , %20,3'ünün 3-4 arası erkek çalışanı vardır. Yaşamın birçok alanında cinsiyet eşitsizliği yaşayan, toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle çalışma hayatının dışında tutulan, ev sınırları içerisinde yıllarca yemek, çocuk bakımı, ev temizliği, yaşlı bakımı, vb. işlerden sorumlu olan kadın; çalışma hayatına girdiğinde maruz kaldığı eşitsizliğe karşı cinsi maruz bırakmamaktadır. İş yerinde erkeklere de yer vererek kadın ve erkeğin beraber çalışarak da başarılı olabileceğini göstermektedir.

7. HİPOTEZLERE İLİŞKİN TESTLER

Tablo 49.Kadın girişimcilerin yaşları ile faaliyet alanlarının karşılaştırılması

Yaş	Hizmet Sayı(%)	İmalat Sayı(%)	Ticaret Sayı(%)	Diğer Sayı(%)	TOPLAM Sayı(%)
18-24	1 (%50)	1 (%50)	0 (0)	0 (0)	2 (100,0%)
25-34	13 (%41,9)	7 (%22,6)	9 (%29)	2 (%6,5)	31(100,0%)
35-44	89 (%57,1)	13 (%8,3)	50 (%32,1)	4 (%2,6)	156 (100,0%)
45 yaş ve üstü	19 (%17,1)	68 (%61,3)	23 (%20,7)	1 (%0,9)	111 (100,0%)

$$\chi^2=94,512$$

$$p<0,001$$

H₁: Kadın girişimcilerin yaşları ile faaliyet alanları arasında ilişki vardır:

Kadınların faaliyet alanları yaşlara göre farklılık göstermektedir (p<0,001). 18-24 yaş aralığındaki girişimci kadınların %50'si (1 kişi) hizmet, %50'si (1 kişi) imalat sektöründedir. 25-34 yaş aralığındaki girişimci kadınların %41,9'u hizmet sektöründedir. 35-44 yaş aralığındaki girişimci kadınların %57,1'i hizmet sektöründe iken %32,1'i ticaret faaliyetinde bulunmaktadır. 45 yaş ve üstündeki girişimci kadınların %61,3'ü imalat faaliyetinde bulunmaktadır. Diğer girişimcilik faaliyetleri ise; 1 kişi marka bayilikleri ve mobilya demir atölye imalat işi, 1 kişi doğal ürünlerle kişiye özel yaş pasta, kurabiye 1 kişi turizm, 1 kişi usta öğretici el sanatları ve 1 kişi de yiyecek içecek faaliyetlerinde bulunmaktadır. Sonuçlara bakıldığında 25-34 yaş aralığındaki kadınlar, eğitim hayatlarını tamamladıklarında kendilerinde girişimci olma cesaretini bularak hizmet sektöründe yerini alırken; 45 yaş ve üstü kadın girişimciler ise, ev ekonomisine katkıda bulunma, ekonomik özgürlük kazanma gibi nedenlerden dolayı üretim, imalat sektöründe yer bulabilmektedirler.

Tablo 50.Kadınların eğitim durumuna göre girişimci olmalarını etkileyen nedenlerin karşılaştırılması

Kadınların girişimci olmalarını etkileyen nedenler	İlköğrenim	Ortaöğrenim	Yükseköğrenim ve üzeri	Test İstatistiği	p
Ailemin ihtiyaçlarını karşılamak için	2,26 ± 1,62a	3,86 ± 3,69ab	4,2 ± 2,36b	F=32,192	<0,001
Ekonomik bağımsızlığı kazanmak için	2,02 ± 0,9	3,14 ± 3,33	2,14 ± 1,92	F=1,362	0,265
Mesleğimi yapmak için	10,4 ± 1,42	8,86 ± 3,41	3,49 ± 3,73	F=242,082	<0,001
Yüksek kazanç elde etmek için	3,6 ± 0,71	4,36 ± 2,98	3,5 ± 1,59	F=1,030	0,364
İdealimi gerçekleştirmek ve kendimi kanıtlamak için	4,66 ± 1,43ab	5,82 ± 2,82a	3,75 ± 2b	F=12,845	<0,001
Zamanımı değerlendirmek için	6,12 ± 1,79	5,68 ± 2,57	6,24 ± 2,65	F=0,483	0,620
Diğer insanlara faydalı olmak için	6,75 ± 1,38	7,18 ± 2,58	6,39 ± 2,23	F=1,900	0,159
Sosyal statümü yükseltmek, toplumda prestij ve ün sahibi olmak için	7,2 ± 1,23a	7,36 ± 2,46ab	6,03 ± 2,32b	F=15,468	<0,001
İş bulamadığım için	6,63 ± 2,74ab	5,18 ± 3,13a	7,12 ± 2,84b	F=4,922	0,008
Finansal destek ve teşvik verildiği için	2,12 ± 1,01a	4,77 ± 3,25b	7,44 ± 3,2c	F=213,287	<0,001
Ailemin işini devam ettirmek zorunda kaldığım için	9,94 ± 1,67a	7,64 ± 4,28ab	8,97 ± 3,68b	F=6,861	0,002

F: Varyans analizi test istatistiği; a, b, c: Aynı harfe sahip gruplar arasında fark yoktur.

H₂: Girişimcinin eğitim durumu ile girişimci olmasını etkileyen neden arasında ilişki bulunmaktadır:

Yapılan Varyans analizine göre; ailenin ihtiyaçlarını karşılamak için girişimci olma ile eğitim durumu arasında ilişki bulunmaktadır ($p<0,001$). Eğitim seviyesi ilköğretim olanlarda ortalama 2,26, ortaöğretim olanlarda ortalama puan 3,86 yükseköğrenim ve üzeri olanlarda ise 4,2 olarak elde edilmiştir. Farklılık yükseköğrenim ve üzeri grubunun ortalama puanının ilköğretim grubuna göre yüksek elde edilmesinden kaynaklanmaktadır. Ekonomik bağımsızlığını kazanmak için girişimci olma ile eğitim durumu arasında ilişki bulunamamıştır ($p=0,265$). Mesleğini yapmak için girişimci olmak ile eğitim durumu arasında ilişki vardır ($p<0,001$). Eğitim seviyesi ilköğretim olanlarda ortalama puan 10,4 ortaöğretim olanlarda ortalama puan 8,86, yükseköğrenim ve üzeri olanlarda ise 3,49 olarak elde edilmiştir. Yüksek kazanç elde etmek için girişimci olmak ile eğitim durumu arasında ilişki bulunamamıştır ($p=0,364$). İdealini gerçekleştirmek ve kendimi kanıtlamak için girişimci olma durumu ile eğitim durumu arasında ilişki bulunmuştur ($p<0,001$). Eğitim seviyesi ilköğretim olanlarda ortalama değer 4,66, ortaöğretimde 5,82 ve yükseköğrenim olanlarda ortalama puan 3,75 olarak elde edilmiştir. Zamanını değerlendirmek için girişimci olma durumu ile eğitim durumu arasında bir ilişki bulunamamıştır ($p=0,620$). Diğer insanlara faydalı olmak için girişimci olma durumunun eğitim durumu ile arasında bir ilişki saptanamamıştır ($p=0,159$). Sosyal statü yükseltmek, toplumda ün ve saygınlık kazanabilmek için girişimci olma durumu eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir ($p<0,001$). İlköğretim mezunlarında ortalama değer 7,2 ortaöğretim mezunlarında 7,36, yükseköğrenim ve üzeri grubunda 6,03 olarak elde edilmiştir. İş bulamadığı için girişimci olma durumu ile eğitim durumu arasında bir ilişki bulunmaktadır ($p=0,008$). İlköğretim grubunda ortalama değer 6,63 ortaöğretim grubunda 5,18, yükseköğrenim ve üzeri grubunda 7,12 olarak elde edilmiştir. Farklılık yükseköğrenim ve üzeri grubunun ortalama puanının ortaöğretim grubuna göre yüksek elde edilmesinden kaynaklanmaktadır. Finansal destek ve teşvik verildiği için girişimci olma durumu ile eğitim durumu arasında ilişki vardır ($p<0,001$). İlköğretim grubunda ortalama değer 2,12, ortaöğretim grubunda 4,77, yükseköğrenim ve üzeri grubunda 7,44 çıkmıştır. Bütün gruplar birbirine göre farklılık göstermektedir. Aile işini devam ettirmek zorunda kaldığı için girişimci ile eğitim seviyesi arasında ilişki bulunmaktadır ($p=0,002$). İlköğretim grubunda ortalama değer 9,94 ortaöğretim grubunda 7,64, yükseköğrenim

ve üzeri grubunda 8,97 olarak elde edilmiştir. Farklılık yükseköğrenim ve üzeri grubunun ortalama puanının ilköğretim grubuna göre düşük elde edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 51.Kadınların medeni durumuna göre girişimci olmalarını etkileyen nedenlerin karşılaştırılması

Kadınların girişimci olmalarını etkileyen nedenler	Evli	Bekar	Boşanmış	Test İstatistiği	p
Ailemin ihtiyaçlarını karşılamak için	3,23 ± 2,11a	5,56 ± 3,39b	5,65 ± 3,18b	F=9,902	0,001
Ekonomik bağımsızlığı kazanmak için	2,12 ± 1,72	2,44 ± 3,04	2,53 ± 0,94	F=1,337	0,277
Mesleğini yapmak için	6,17 ± 4,58a	3,4 ± 3,11b	8,59 ± 3,71a	F=12,720	<0,001
Yüksek kazanç elde etmek için	3,5 ± 1,42	4,52 ± 2,49	3,65 ± 1,06	F=2,085	0,142
İdealimi gerçekleştirmek ve kendimi kanıtlamak için	4,17 ± 1,84a	3,32 ± 2,88a	5,82 ± 2,07b	F=6,269	0,006
Zamanını değerlendirmek için	5,99 ± 2,12a	6,56 ± 4,44ab	8,12 ± 1,17b	F=22,729	<0,001
Diğer insanlara faydalı olmak için	6,52 ± 1,76b	5,52 ± 3,48b	8,76 ± 1,52a	F=18,039	<0,001
Sosyal statüsünü yükseltmek, toplumda prestij ve ün sahibi olmak için	6,74 ± 1,95a	4,08 ± 2,68b	6,35 ± 1,5ba	F=11,755	<0,001
İş bulamadığım için	7,22 ± 2,58b	4,8 ± 3,5a	3,76 ± 3,11a	F=14,687	<0,001
Finansal destek ve teşvik verildiği için	5,87 ± 3,74a	3,48 ± 1,83b	3,94 ± 2,79b	F=16,409	<0,001
Ailemin işini devam ettirmek zorunda kaldığım için	9,39 ± 3,04a	6,4 ± 4,66b	10,06 ± 2,63a	F=5,505	0,009

F: Varyans analizi test istatistiği a, b: Aynı harfe sahip gruplar arasında fark yoktur.

H₃: Girişimcinin medeni durumu ile girişimci olmasını etkileyen nedenler arasında ilişki vardır:

Varyans analizi sonucuna göre; aile ihtiyaçlarını karşılamak için girişimci olma durumu ile girişimcinin medeni durumu arasında ilişki bulunmaktadır ($p=0,001$). Evli kişilerde ortalama 3,23, bekâr kişilerde 5,56 ve boşanmış kişilerde 5,65 olarak elde edilmiştir. Fark evli kişilerin ortalama değerinin diğer gruplara göre düşük elde edilmesinden kaynaklanmaktadır. Ekonomik bağımsızlığını kazanmak için girişimci olmak ile girişimcinin medeni durumu arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır ($p=0,277$). Mesleğini yapmak için girişimci olma durumu ile medeni durum arasında ilişki vardır ($p<0,001$). Evli kişilerde ortalama 6,17, bekâr kişilerde 3,4 ve boşanmış kişilerde 8,59 olarak elde edilmiştir. Yüksek kazanç elde etmek için girişimci olma durumu girişimcinin medeni durumu arasında bir ilişki bulunamamıştır ($p=0,142$). İdealini gerçekleştirmek ve kendini kanıtlamak için girişimci olmak ile medeni durum arasında ilişki vardır ($p=0,006$). Evli kişilerde ortalama 4,17, bekâr kişilerde 3,32 ve boşanmış kişilerde 5,82 olarak elde edilmiştir. Zamanı değerlendirmek için girişimci olma durumuyla girişimcinin medeni durumu arasında ilişki bulunmaktadır ($p<0,001$). Bekâr kişilerde ortalama değer 6,56, boşanmış kişilerde ortalama değer 8,12 ve evli kişilerde ortalama değer 5,99 olarak elde edilmiştir. Diğer insanlara faydalı olmak için girişimci olmak ile medeni durum arasında ilişki vardır ($p<0,001$). Farklılık boşanmış kişilerin ortalama puanının evli ve bekâr kişilere göre daha yüksek elde edilmesinden ortaya çıkmaktadır. Sosyal statü yükseltmek, toplumda saygınlık ve ün sahibi olmak için girişimci olma durumunun medeni durum ile ilişkisi bulunmaktadır ($p<0,001$). Boşanmış grubu diğerlerinden farklı değildir. İş bulunamadığı için girişimci olma durumunun girişimcinin medeni durumu arasında ilişkisi vardır ($p<0,001$). Evli kişilerde ortalama 7,22, bekâr kişilerde 4,8 ve boşanmış kişilerde 3,76 olarak elde edilmiştir. Finansal destek ve teşvik verildiği için girişimci olma ve medeni durum arasında ilişki bulunmaktadır ($p<0,001$). Evli kişilerde ortalama 5,87, bekâr kişilerde 3,48 ve boşanmış kişilerde 3,94 olarak elde edilmiştir. Ailesinin işini devam ettirmek zorunda kaldığı için girişimci olanlar ile medeni durum arasında ilişki vardır ($p=0,009$). Evli kişilerde ortalama 9,39, bekâr kişilerde 6,4 ve boşanmış kişilerde 10,06 olarak elde edilmiştir. Fark bekâr kişilerin ortalamasının evli ve boşanmış kişilere göre daha düşük elde edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 52.Kadınların Eğitim durumu ile Erkek kardeşleri ile aynı fırsatları elde etme durumlarının karşılaştırılması

Ailede erkek kardeşleri ile aynı fırsatları elde ediyor musunuz?	İlköğretim	Ortaöğretim	Yükseköğrenim ve üzeri	TOPLAM
	Sayı(%)	Sayı(%)	Sayı(%)	
Evet	2 (2,1)	8 (36,4)	113 (61,7)	123
Hayır	93 (97,9)	13 (59,1)	60 (32,8)	166

$$\chi^2=107,495$$

$$p < 0,001$$

H₄: Kadının eğitim durumu ile ailede erkek kardeşleri ile aynı fırsatları elde etmesi arasında ilişki vardır:

Ailede erkek kardeşleri ile aynı fırsatları elde etme durumu ile eğitim durumu arasında ilişki bulunmaktadır (p<0,001). Eğitim durumu ilköğretim olan kişilerin %97,9'u, eğitim durumu ortaöğretim olan kişilerin %59,1'i ailede erkek kardeşleri ile aynı fırsatları elde edemediğini belirtirken, yükseköğrenim ve üzeri eğitim durumuna sahip kişilerin %61,7'si ailede erkek kardeşleri ile aynı fırsatları elde ettiğini belirtmiştir. Yani eğitim düzeyi arttıkça toplumsal cinsiyet farkının azaldığını söyleyebiliriz.

Tablo 53.Kadınların Eğitim durumu ile Kariyer gelişimleri önündeki engellerin karşılaştırılması

Kadınların kariyer girişimleri önündeki engeller*	İlköğretim	Ortaöğretim	Yükseköğrenim ve üzeri	TOPLAM
	Sayı(%)	Sayı(%)	Sayı(%)	Sayı(%)
Eğitim ve öğrenim durumu	21 (22,1)	1 (4,5)	77 (42,5)	99(69,1)
Kadınlara yönelik önyargılar	2 (2,1)	3 (13,6)	40 (22,1)	45(37,8)
Toplumsal ayrımcılık	2 (2,1)	2 (9,1)	11 (6,1)	15(17,3)
Toplumsal ve geleneksel rol	70 (73,7)	16 (72,7)	53 (29,3)	139((175,7)

$$\chi^2=62,766$$

$$p < 0,001$$

*Birden fazla seçenek işaretlenebildiği için toplamda %100'ü aşmaktadır.

H₅:Girişimcinin eğitim durumu ile kadınların kariyer gelişimi önündeki en önemli engel arasında ilişki vardır:

Kadınların kariyer girişimleri önünde gördükleri engel ile eğitim seviyesi arasında ilişki bulunmaktadır (p<0,001). Eğitim durumu ilköğrenim olan kişilerin %73,7'si kariyer girişimleri önündeki en önemli engelin toplumsal ve geleneksel rol

olduğunu düşünmektedir. Eğitim durumu ortaöğretim olan kişilerin %72,7'si kariyer girişimleri önündeki en önemli engelin toplumsal ve geleneksel rol olduğunu düşünmektedir. Eğitim durumu yükseköğretim ve üzeri olan kişilerin %42,5'i kariyer girişimleri önündeki en önemli engelin eğitim ve öğrenim durumu olduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla kariyer gelişimindeki en büyük engeller; eğitim öğrenim durumu ile toplumsal ve geleneksel rollerdir.

Tablo 54.Kadın girişimcilerin eğitim durumu ile girişimci olmak isteyen kadınlara verdikleri önerilerin karşılaştırılması

Kadınlara verdikleri öneriler*	İlköğretim	Ortaöğretim	Yükseköğretim ve üzeri	χ^2	p
Deneyim sahibi oldukları işi yapsınlar	Sayı(%)	Sayı(%)	Sayı(%)	3,658	0,161
Evet	24 (25,3)	10 (45,5)	58 (31,7)		
Hayır	71 (74,7)	12 (54,5)	125 (68,3)		
Eğitim aldıkları işi yapsınlar	Sayı(%)	Sayı(%)	Sayı(%)	36,332	<0,001
Evet	2 (2,1)	6 (27,3)	63 (34,4)		
Hayır	93 (97,9)	16 (72,7)	120 (65,6)		
İşlerini özenle yapsınlar	Sayı(%)	Sayı(%)	Sayı(%)	20,532	<0,001
Evet	82 (86,3)	12 (54,5)	112 (61,2)		
Hayır	13 (13,7)	10 (45,5)	71 (38,8)		
Kendilerine güvensinler ve cesur olsunlar	Sayı(%)	Sayı(%)	Sayı(%)	4,092	0,129
Evet	94 (98,9)	20 (90,9)	177 (96,7)		
Hayır	1 (1,1)	2 (9,1)	6 (3,3)		
İş kurmadan önce yapılabilirlik projelerinden yararlı olsunlar	Sayı(%)	Sayı(%)	Sayı(%)	7,607	0,022
Evet	52 (54,7)	11 (50)	127 (69,4)		
Hayır	43 (45,3)	11 (50)	56 (30,6)		
Sevdikleri işi yapsınlar	Sayı(%)	Sayı(%)	Sayı(%)	4,870	0,088
Evet	32 (33,7)	13 (59,1)	72 (39,3)		
Hayır	63 (66,3)	9 (40,9)	111 (60,7)		
Sakın iş yeri açmasınlar	Sayı(%)	Sayı(%)	Sayı(%)	7,043	0,030
Evet	1 (1,1)	2 (9,1)	17 (9,3)		
Hayır	94 (98,9)	20 (90,9)	166 (90,7)		

*Birden fazla seçenek işaretlenebildiği için toplamda %100'ü aşmaktadır.

H₆: Kadın girişimcilerin eğitim durumu ile girişimci olmak isteyen kadınlara verdikleri öneriler arasında ilişki vardır:

Deneyim sahibi oldukları işi yapsınlar önerisinde bulunanlar ile eğitim durumu arasında ilişki bulunmamaktadır (p=0,161). Eğitim aldıkları işi yapsınlar önerisinde bulunanlar ile eğitim durumu arasında ilişki vardır (p<0,001).

Yükseköğrenim grubunun %34,4'ü eğitim aldıkları için yapılmasını önerirken bu oran ortaöğretim grubunda %27,3 ve ilköğrenim grubunda %2,1 olarak elde edilmiştir. İşlerini özenle yapınlar önerisinde bulunanlar ile eğitim durumu arasında ilişki bulunmaktadır ($p<0,001$). İlköğrenim grubunun %86,3'ü, ortaöğrenim grubunun %54,5'i ve yükseköğrenim grubunun %61,2'si işlerin özenle yapılmasını önermiştir. Kendilerine güvensinler ve cesur olsunlar önerisinde bulunan girişimci kadınlar ile eğitim durumu arasında ilişki bulunmamaktadır ($p=0,129$). İş kurmadan önce yapılabilirlik projelerinden yararlısınlar önerisinde bulunanlar ile girişimcinin eğitim durumu arasında ilişki bulunmaktadır ($p=0,022$). İlköğrenim grubunun %54,7'si, ortaöğrenim grubunun %50'si ve yükseköğrenim grubunun %69,4'ü iş kurmadan önce yapılabilirlik projelerinden yararlısınlar önerisinde bulunmuştur. Sevdikleri işi yapınlar önerisinde bulunanlar ile girişimcinin eğitim durumu arasında bir ilişki saptanamamıştır ($p=0,088$). Sakın iş yeri açmasınlar önerisini sunanlar ile girişimcinin eğitim durumu arasında ilişki bulunmaktadır ($p=0,030$). Bu önerinin oranı yükseköğrenimde %9,3, ortaöğretimde %9,1 ve ilköğrenimde 1,1 olarak elde edilmiştir.

Tablo 55.Kadın girişimcilerin, girişimci olmalarının yaşamlarındaki diğer sorumlulukları etkileme durumu ile ev işleri/çocuk bakımı için destek almalarının karşılaştırılması

Ev işleri/çocuk bakımı için destek alma durumları	Eşime, aileme, çocuklarıma vakit ayıramıyorum	Evdeki işlerimi aksatıyorum	Kendime vakit ayıramıyorum	Sorumluluklarım açısından bir engel teşkil etmiyor	X ²	p
Devamlı temizlikçi desteği	Sayı(%)	Sayı(%)	Sayı(%)	Sayı(%)	$\chi^2=126,168$	<0,001
Destek var	1 (16,7)	1 (14,3)	6 (15)	68 (73,1)		
Destek yok	5 (83,3)	6 (85,7)	34 (85)	25 (26,9)		
Aileden destek	Sayı (%)	Sayı (%)	Sayı (%)	Sayı (%)	$\chi^2=26,852$	<0,001
Destek var	25 (86,2)	57 (95)	52 (73,2)	88 (85,4)		
Destek yok	4 (13,8)	3 (5)	19 (26,8)	15 (14,6)		
Başka	Sayı (%)	Sayı (%)	Sayı (%)	Sayı (%)	$\chi^2=3,508$	0,320
Destek var	1 (20)	0 (0)	2 (40)	1 (7,1)		
Destek yok	4 (80)	2 (100)	3 (60)	13 (92,9)		

*Birden fazla seçenek işaretlenebildiği için toplamda %100'ü aşmaktadır.

H₇: Girişimci olmalarının yaşamlarındaki diğer sorumlulukları etkileme durumu ile ev işleri ve çocuk bakımı için destek almaları arasında ilişki vardır:

Eşime, aileme, çocuklarıma vakit ayıramıyorum diyen kişilerin %83,3'ü devamlı temizlikçi desteği almamakta, %86,2'si aile desteği almakta ve %80'i başka bir destek almamaktadır. Evdeki işlerimi aksatıyorum diyen kişilerin %85,7'si devamlı temizlikçi desteği almakta, %95'i aileden destek almakta ve tamamı başka bir destek almamaktadır. Kendime vakit ayıramıyorum diyen kişilerin %85'i devamlı temizlikçi desteği almamakta, %73,2'si aileden destek almakta ve %60'ı başka bir destek almamaktadır. Sorumluluklarım açısından bir engel teşkil etmiyor diyen kişilerin %73,1'i temizlikçi desteği alırken, %85,4'ü aileden destek almaktadır ve %92,9'u başka destek almamaktadır. Sonuçlardan da görüldüğü üzere; girişimciliği yaşamının diğer alanlarındaki sorumlulukları açısından engel olarak görmeyenler ya aile desteği almakta ya da devamlı temizlikçi desteği almaktadırlar. Tek başına tüm sorumlulukların üstesinden gelmek hem yıpratıcı olmakta hem de alınan verimi düşürmektedir.

Tablo 56.Kadının ailesinde kendi işinde çalışanların olması ile işletme kurduktan sonra yaşadığı problemlerin önem derecesine göre karşılaştırılması

İşletme kurduktan sonra yaşanan problemler	Evet	Hayır	T Test İstatistiği	p
Güvensizlik	1,74 ± 0,98	1,73 ± 1,41	t=0,068	0,946
Toplumun geleneksel baskısı	2,98 ± 1,21	2,63 ± 1,18	t=2,225	0,027
Ticari tecrübe eksikliği	3,01 ± 1,29	2,77 ± 1,11	t=1,625	0,106
Başarısızlık beklentisi	3,82 ± 1,39	3,71 ± 1,19	t=0,675	0,501
Farklı davranma isteği	5,13 ± 1,31	4,48 ± 1,69	t=3,186	0,002
Rol çatışması	3,81 ± 2,04	4,04 ± 2,32	t=-0,771	0,442
Ortak bulmada güçlük çekme	6,36 ± 1,73	5,29 ± 2,43	t=3,658	<0,001

t: Bağımsız örnekler t test istatistiği

H₈: Kadının ailesinde kendi işinde çalışanların olması ile işletme kurduktan sonra yaşadığı problemler arasında ilişki vardır:

Güvensizlik ortalama puanı kadının ailesinde kendi işinde çalışanların olması durumuna göre farklılık göstermemektedir (p=0,946). Toplumun geleneksel baskısı ortalama puanı kadının ailesinde kendi işinde çalışanların olması durumuna göre farklılık göstermektedir (p=0,027). Kadının ailesinde kendi işinde çalışanlarda ortalama 2,98, çalışmayanlarda 2,63 olarak elde edilmiştir. Ticari tecrübe eksikliği

ortalama puanı ile kadının ailesinde kendi işinde çalışanların olması durumu arasında ilişki bulunmamaktadır ($p=0,106$). Başarısızlık beklentisi ile kadının ailesinde kendi işinde çalışanların olması arasında ilişki bulunmamaktadır ($p=0,501$). Farklı davranma isteği ile kadının ailesinde kendi işinde çalışanların olması arasında ilişki bulunmamaktadır ($p=0,002$). Kadının ailesinde kendi işinde çalışanlarda ortalama değer 5,13, çalışmayanlarda 4,48 olarak elde edilmiştir. Rol çatışması kadının ailesinde kendi işinde çalışanların olması durumuna göre farklılık göstermemektedir ($p=0,442$). Ortak bulmada güçlük çekme, kadının ailesinde kendi işinde çalışanların olması durumuna göre farklılık göstermektedir ($p<0,001$). Kadının ailesinde kendi işinde çalışanlarda ortalama 6,36 ve çalışmayanlarda 5,29 olarak elde edilmiştir.

Tablo 57.Girişimci kadınların işleri ile ilgili gelecek planları ile başarılı bir girişimci olmak için sahip olunması gereken özelliklerin karşılaştırılması

Başarılı bir girişimcide olması gereken özellikler*	İşimde mevcut durumu devam ettireceğim.	Ürün ve/veya hizmet sayısını arttırarak ve çeşitlendirerek büyümeyi hedefliyorum.	X ²	p
Kendine güven ve cesaret	Sayı(%)	Sayı(%)	$\chi^2=1,709$	0,191
Evet	58 (34,7)	109 (65,3)		
Hayır	56 (42,1)	77 (57,9)		
İletişim becerisi	Sayı(%)	Sayı(%)	$\chi^2=1,537$	0,215
Evet	12 (29,3)	29 (70,7)		
Hayır	102 (39,4)	157 (60,6)		
Eğitim	Sayı(%)	Sayı(%)	$\chi^2=15,867$	<0,001
Evet	10 (16,1)	52 (83,9)		
Hayır	104 (43,7)	134 (56,3)		
Deneyim			$\chi^2=1,478$	0,224
Evet	8 (27,6)	21 (72,4)		
Hayır	106 (39,1)	165 (60,9)		
Sabır ve hoşgörü	Sayı(%)	Sayı(%)	$\chi^2=2,633$	0,105
Evet	59 (34,1)	114 (65,9)		
Hayır	55 (43,3)	72 (56,7)		
Risk üstlenebilme	Sayı(%)	Sayı(%)	$\chi^2=16,628$	<0,001
Evet	68 (31,1)	151 (68,9)		
Hayır	46 (56,8)	35 (43,2)		
Çalışkanlık	Sayı(%)	Sayı(%)	$\chi^2=25,829$	<0,001
Evet	59 (57,8)	43 (42,2)		
Hayır	55 (27,8)	143 (72,2)		
Hırs ve kararlılık	Sayı(%)	Sayı(%)	$\chi^2=8,312$	0,004
Evet	81 (44,5)	101 (55,5)		
Hayır	33 (28)	85 (72)		
Dürüstlük	Sayı(%)	Sayı(%)	$\chi^2=17,418$	<0,001
Evet	34 (63)	20 (37)		
Hayır	80 (32,5)	166 (67,5)		
Yönetim becerisi	Sayı(%)	Sayı(%)	$\chi^2=12,630$	<0,001
Evet	7 (14,9)	40 (85,1)		
Hayır	107 (42,3)	146 (57,7)		

*Birden fazla seçenek işaretlenebildiği için toplamda %100'ü aşmaktadır.

H₉: Girişimci kadınların işleri ile ilgili gelecek planları ile başarılı bir girişimci olmak için sahip olunması gereken özellikler arasında ilişki vardır:

Girişimci olmak için kendine güven ve cesaret özelliğine sahip olunması gerektiği düşüncesi, girişimci kadınların işleri ile ilgili gelecek planlarına göre farklılık göstermemektedir (p=0,191). İletişim becerisi özelliğine sahip olunması

gerektiđi dūřuncesi, giriřimci kadınların iřleri ile ilgili gelecek planlarına göre farklılık göstermemektedir ($p=0,215$). Eđitimin gerekli olduđu dūřuncesi, giriřimci kadınların iřleri ile ilgili gelecek planlarına göre farklılık göstermektedir ($p<0,001$). Eđitimin gerekli olduđunu dūřünen kiřilerin %83,9'u hizmet ve ũrũn sayısını artırmak istemekte, bũyũmeyi hedeflemekte iken, gerekli olmadıđını dūřünen kiřilerin %56,3'ũ de bũyũmeyi hedeflemektedir. Deneyimin gerekli olduđu dūřuncesi giriřimci kadınların iřleri ile ilgili gelecek planlarına göre farklılık göstermemektedir ($p=0,224$). Sabır ve hořgũrũnũn gerekli olduđu dūřuncesi giriřimci kadınların iřleri ile ilgili gelecek planlarına göre farklılık göstermemektedir ($p=0,105$). Risk ũstlenebilmenin gerekli olduđu dūřuncesi, giriřimci kadınların iřleri ile ilgili gelecek planlarına göre farklılık göstermektedir ($p<0,001$). Risk ũstlenmenin gerekli olduđunu dūřünen kiřilerin %68,9'u yine bũyũmeyi hedeflemekte iken, gerekli olmadıđını dūřünen kiřilerin %56,8'i iřinde mevcut durumu devam ettirmek istemektedir. alıřkanlıđın gerekli olduđu dūřuncesi, giriřimci kadınların iřleri ile ilgili gelecek planlarına göre farklılık göstermektedir ($p<0,001$). alıřkanlıđın gerekli olduđunu dūřünen kiřilerin %57,8'i, iřinde mevcut durumu devam ettirmek istemekte iken gerekli olmadıđını dūřünen kiřilerin %72,2'si mevcut durumda kalmayıp bũyũmeyi hedeflemektedir. Hırs ve kararlılıđın gerekli olduđu dūřuncesi, giriřimci kadınların iřleri ile ilgili gelecek planlarına göre farklılık göstermektedir ($p=0,004$). Hırs ve kararlılıđın gerekli olduđunu dūřünen kiřilerin %55,5'i ũrũnũnũ çeřitlendirerek bũyũmeyi hedeflemekte iken, gerekli olmadıđını dūřünen kiřilerin %72'si de hizmet sayısını arttırarak ve çeřitlendirerek bũyũmeyi hedeflemektedir. Dũrũstlũđũn gerekli olduđu dūřuncesi, giriřimci kadınların iřleri ile ilgili gelecek planlarına göre farklılık göstermektedir ($p<0,001$). Dũrũstlũđũn gerekli olduđunu dūřünen kiřilerin %63'ũ, iřinde mevcut durumu devam ettirmek istemekte iken gerekli olmadıđını dūřünen kiřilerin %67,5'i hizmet kalitesini arttırmayı ve bũyũmeyi hedeflemektedir. Yũnetim becerisinin gerekli olduđu dūřuncesi, giriřimci kadınların iřleri ile ilgili gelecek planlarına göre farklılık göstermektedir ($p<0,001$). Yũnetim becerisinin gerekli olduđunu dūřünen kiřilerin %85,1'i ũrũn sayısını arttırarak bũyũmeyi hedeflemekte iken, gerekli olmadıđını dūřünen kiřilerin %57,7'si de bũyũmeyi hedeflemektedir.

Tablo 58.Kadın girişimcilerin faaliyet süreleri ile devlet beklentilerinin karşılaştırılması

Faaliyet Süreleri	0-1 yıl	2-4 yıl	5-7 yıl	8-10 yıl	11 veya üzeri	TOPLAM
Devletten Beklentileri*	Sayı (%)	Sayı (%)	Sayı (%)	Sayı (%)	Sayı (%)	Sayı (%)
Bürokratik işlemlerin azaltılması	1 (4,8)	14 (8,5)	61 (18,2)	52 (19,1)	6 (7,1)	134(57,7)
Eğitim olanaklarının sağlanması	2 (9,5)	17 (10,3)	59 (17,6)	75 (27,6)	7 (8,2)	160(73,2)
Kredi olanaklarının iyileştirilmesi	5 (23,8)	35 (21,2)	103 (30,7)	49 (18)	4 (4,7)	196(98,4)
Rekabet koşullarının geliştirilmesi	2 (9,5)	24 (14,5)	5 (1,5)	30 (11)	21 (24,7)	82(61,2)
Teknik destek sağlanması	5 (23,8)	23 (13,9)	11 (3,3)	18 (6,6)	19 (22,4)	76(70,0)
Vergi kolaylıkları getirilmesi	6 (28,6)	52 (31,5)	96 (28,7)	48 (17,6)	28 (32,9)	230(139,3)

$$\chi^2=166,602$$

$$p <0,001$$

*Birden fazla seçenek işaretlenebildiği için toplamda %100'ü aşmaktadır.

0-1 yıl girişimcilik faaliyeti gösteren kadınların %28,6'sının vergi kolaylıklarının getirilmesi beklentisi vardır. 2-4 yıl girişimcilik faaliyeti gösteren kadınların %31,5'inin vergi kolaylıklarının getirilmesi beklentisi vardır. 5-7 yıl girişimcilik faaliyeti gösteren kadınların %30,7'sinin kredi olanaklarının iyileştirilmesi beklentisi vardır. Girişimcilik faaliyeti 8-10 yıl arası olan kadınların %27,6'sının eğitim olanaklarının sağlanması beklentisi vardır. 11 yıl veya üzeri girişimcilik faaliyeti gösteren kadınların %32,9'unun vergi kolaylıklarının getirilmesi beklentisi vardır. Kadın girişimcilerin sermayelerinin, işletme kazançlarının yetersizliği nedeniyle vergi vermekte zorlandıklarını, dolayısıyla devletten vergi kolaylıkları getirmesi konusunda istekte bulunduğunu görmekteyiz. Kredi olanaklarının iyileştirilmesi ve eğitim olanaklarının sağlanması ise diğer önemli beklentilerdir.

Tablo 59.Kadın girişimcilerin faaliyet süreleri ile devlet beklentilerinin farkları

Devletten Beklentileri	0-1 yıl (A)	2-4 yıl (C)	5-7 yıl (D)	8-10 yıl (E)	11 veya üzeri(B)
Bürokratik işlemlerin azaltılması			B C	B C	
Eğitim olanaklarının sağlanması				A B C D	
Kredi olanaklarının iyileştirilmesi		B	A B C E	B	
Rekabet koşullarının geliştirilmesi		D		D	A D E
Teknik destek sağlanması	D	D E			D E
Vergi kolaylıkları getirilmesi		E	E		

H₁₀: Kadın girişimcilerin faaliyet süreleri ile devletten beklentileri arasında ilişki vardır:

Kadın girişimcilerin devlet beklentileri girişimcilik faaliyet sürelerine göre farklılık göstermektedir ($p < 0,001$). Girişimcilik faaliyetleri 5-7 yıl ve 8-10 yıl olan kadınların bürokratik işlemlerin azaltılması beklentisi 11 yıl ve üzeri ile 2-4 yıl arası faaliyet gösteren kişilere göre daha yüksek elde edilmiştir. Girişimcilik faaliyetleri 8-10 yıl arası olan kadınların eğitim olanaklarının sağlanması beklentisi diğer gruplara göre daha yüksek elde edilmiştir. Girişimcilik faaliyetleri 2-4 yıl ve 8-10 yıl olan kadınların kredi olanaklarının iyileştirilmesi beklentisi 11 yıl ve üzeri yıl faaliyet gösteren kadınlara göre daha yüksek elde edilmiştir. Yine girişimcilik faaliyetleri 5-7 yıl arası olan kadınların eğitim olanaklarının sağlanması beklentisi diğer gruplara göre yüksek elde edilmiştir. Girişimcilik faaliyetleri 2-4 yıl ve 8-10 yıl olan kadınların rekabet koşullarının geliştirilmesi beklentisi 5-7 yıl arası faaliyet gösteren kişilere göre yüksek elde edilmiştir. Girişimcilik faaliyetleri 2-4 yıl ile 11 yıl ve üzeri olan kadınların teknik destek sağlanması beklentisi 5-7 yıl ve 8-10 yıl arası faaliyet gösteren kadınlara göre daha yüksek elde edilmiştir. Girişimcilik faaliyetleri 2-4 yıl ve 5-7 yıl arasında olan kadınların vergi kolaylıkları getirilmesi beklentisi 8-10 yıl arası faaliyet gösteren kadınlara göre yüksek elde edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bir ülkedeki girişimcilik durumu, o ülkenin ekonomik büyüme ve kalkınması için önem arz etmektedir. Günümüzde hızla yükselen girişimcilik, kendi işini kurarak hayallerini gerçekleştirme noktasında kadınların da en büyük hedefleri arasında yer almaktadır. Kadınlar çalışma yaşamlarında gün geçtikçe ağırlıklarını hissettirmektedirler. Maddi açıdan rahat olmak, ekonomik bağımsızlık elde etmek, hayallerini gerçekleştirmek için pek çok kadın iş hayatına atılarak kendilerini göstermektedir.

Çalışmanın konusu, Samsun ilinin kadın girişimcilere dönük tutumlarının toplumsal cinsiyet bağlamında analiz ederek değerlendirilmesini sağlamaktır. Temel amacı ise, cinsiyet eşitsizliğinin kadınlara iş hayatında nasıl yansıdığı konusuna yorum getirmek ve öneriler sunmaktır. Araştırmanın Samsun ilinde toplumsal cinsiyet bağlamında, çalışan kadınlara yönelik tutumların değerlendirilmesi ve buna yönelik çözümler getirilmesi bakımından yararlı olacağı umulmaktadır.

Çalışmanın kuramsal kısmının birinci bölümünde toplumsal cinsiyet kavramı açıklanarak tarihçesinden bahsedilmiş, ikinci bölümünde aile içi rollere yer verilmiştir. Toplumumuzda aile içi roller zaman içinde farklılaşsa da çocuk bakımı ve ev işleri kadının sorumluluğunda olduğu düşüncesi halen yaygındır. Erkeğin ise mesleki rolü, ilk sırada görülmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde geçmişten günümüze kadının konumunu belirleyen tarımsal toplum yapısı ve din üzerinde durulmuştur. Sonraki bölümde eski Türklerde, Selçuklularda, Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde kadının toplumsal ve ekonomik durumu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Akabinde toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde ailenin etkisinden bahsedilerek kadın girişimciliği kavramı derinlemesine işlenmiştir.

Günümüzde Türkiye’de kadın girişimcilerin konumundan da bahsedilerek rol çatışması teorisi ile ilintili olarak girişimci kadınlardan bahsedilmiştir. Yapılan araştırmalara göre Türk kadın girişimcisinin dünya genelindeki girişimci kadınlara göre çevresinden daha az destek gördüğü, daha az risk aldığı ve daha çok toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ile mücadele ettiği sonucuna varılmıştır. Bir taraftan ev içi işleri

yerine getirmek durumunda olan kadın; diğer yandan da işlerini takip etmeye çalışarak bir rol karmaşası yaşamaktadır.

Araştırmanın yöntemi sırasıyla; literatür incelemesi, kuramsal kısmın oluşturulması, araştırmanın amaç ve hipotezlerinin belirlenmesi, anket sorularının hazırlanması, anket formlarının düzenlenmesi, araştırma kapsamında belirlenen girişimcilere uygulanması, cevaplanan anketlerin kodlanması, verilerin analiz edilmesi ve sonuçların yorumlanması şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Yaptığımız araştırma sonuçlarına göre; kadın girişimcilerin %52'si 35-44 yaş aralığında, %37'si ise 45 yaş ve üzerindedir. Eğitim durumu olarak %58,7'si yükseköğrenim sahibi, %31,3 lük kısmı ilköğrenim mezunudur. Ve araştırmaya katılan kadınların %86'sı evli kadınlardan oluşmaktadır. Evli olan girişimcilerin de %62,1'i 1-2 çocuk sahibidir. %30,9'u ise 3-4 çocuğa sahiptir. Çocuk sayısı arttıkça girişimci olmak ya da mevcut durumu ilerletmek güçleşmektedir. Evli kişilerin eşlerinin %62,5'i yükseköğrenim mezunu ve %38,9'u ticaret erbabı ya da esnaf, %25,7'lik kesim ise sanayicidir. Dolayısıyla bu durum kadının iş hayatına atılmasına, iş hayatında yaşanan zorlukları asgari düzeye indirmesinde yardımcı olmaktadır.

Araştırmaya katılan kadın girişimcilerden %34,7'sinin annesi ilköğrenim mezunudur ve annelerin %63,9'u ev hanımıdır. Babalarının ise %58,7'si ilköğrenim mezunu iken; %66'sı emeklidir.

Kadınların faaliyet gösterdiği iş kolu hizmet (%41), imalat (%29,7) ve ticaret (%27,3) şeklinde bir sıra izlemektedir. Ve kadınların girişimcilik faaliyetlerine; %43,7'si öğrenimi ve mesleği gereği, %27,7'si maddi kazanç, ekonomik özgürlük kazanmak nedeniyle başladıklarını ifade etmektedirler. %50 oranında bir girişimci kesim, bu işe başlarken bu alanda bir deneyimi olmadıklarını ifade etmekte; risk üstlendiklerini açıkça dile getirmektedirler. Dolayısıyla iş kurma fikrini de %62,7'lik kısım kendilerinin öne attıklarını ve eşleri ile çocukları tarafından destek gördüklerini dile getirmektedirler. Aynı zamanda %92,3'ü girişimci olma fikirlerine karşı çıkan kimsenin olmadığını ifade etmişlerdir. Bunun sebebi olarak kadınların %72,7'sinin ailesinde kendi işinde çalışanların mevcut olması gösterilebilir. Girişimci kişinin yakınlık derecesi ise büyük oranda ya eş ya da babadır.

İşletme kurma aşamasında yaşanan sorunlara bakıldığında; finansal kaynak bulma ve bürokratik, yasal engeller ilk sırayı almaktadır. İşletme kurduktan sonra ise yaşanan güvensizlik, toplumun geleneksel baskısı ve ticari tecrübe eksikliği sorunları kadınları zorlayan durumlardır.

Toplumsal cinsiyet bağlamında kadın girişimcilerin %57,4'ü aile içinde erkek kardeşleri ile eşit fırsatları yaşamadığını ifade ederken; %42,6'sının ise eşit şartları yaşadığını görmekteyiz.

Başarılı bir kadın girişimci olabilmek için hangi özelliklere sahip olunması gerekmektedir konusunda; sahip olunması gereken özelliklerin başında %73 risk üstlenebilme, %55,7 kendine güven ve cesaret, %60,7 hırs ve kararlılık, %57,7 sabır ve hoşgörü gelmektedir. Ayrıca kadın girişimcilerin erkek emsallerine göre başarı gösterdikleri alanlar %94,3 planlama ve organizasyon ile %56,7 yeni fikir üretme ve %53,7 personel ilişkileridir. Ve kadınları iş hayatında erkeklerden ayıran en önemli özellik %70 oranda sezgi gücü ile %23,7 oranında duygusallıktır. Fakat bu duygusallık kadınların yarıdan fazlasının işlerini etkilemezken; %31,3'lük bir kısmın işini zorlaştırmaktadır.

Araştırmada yer alan kadın girişimciler gelecek planları ile ilgili; ya hizmet sayılarını artırarak büyümeyi hedeflemekte (%62) ve ya mevcut durumda işlerini devam ettireceklerini (%38) beyan etmektedirler. Hatta girişimci kadınlar, çocuklarına yetişkin bir birey olduklarında girişimci olmalarını tavsiye edeceklerini dile getirmektedirler.

Kadın girişimcilerin, iş hayatına atılmadan önce bilgi ve destek almalarını sağlayan, mevcut girişimcilerin hedeflerini gerçekleştirmesine katkı sağlayan bazı kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bunların başında büyük ve verimli bir kuruluş olan, hem sosyal hem ekonomik anlamda kadınların daima yanında olan KAGİDER (Kadın Girişimcileri Derneği) gelmektedir. Ardından KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı), Ticaret Sanayi Odaları ve Samsun İlinde yer alan SAMİKAD (Samsun İş Kadınları Derneği) yer almaktadır. Araştırmaya katılan girişimci kadınların birçoğunun KOSGEB, SAMSUN TSO ve SAMİKAD üyesi bulunuyorken; %21,7'lik bir kesim hiçbir sivil toplum örgütü ya da kuruluşuna üye olmadığını belirtmiştir. Bu kurum ve

kuruluşlara üye olan kadınların %79,7'si bu kuruluşların sosyal ve iş hayatlarına olumlu katkısı olduğunu düşünmektedirler.

Girişimci kadınlar, kadınların kariyer gelişimi önünde en büyük engel olarak toplumsal ve geleneksel rollerin (%46,3) yanı sıra eğitim ve öğrenimin (%33) de önemine dikkat çekmektedir. Ve kadınların kendilerine güvenmeleri gerektiği, cesur olmaları gerektiği, iş kurmadan önce yapılabirlik projelerinden faydalanmalarının bir avantaj olduğu, mevcut girişimcilerin ise işlerini özenle yapmaları gerektiği üzerinde önemle durmuşlardır. Ayrıca devletten vergi kolaylıkları getirilmesi (%76,7), kredi ve eğitim olanaklarının iyileştirilmesi (%65,3) ve eğitim olanaklarının artırılması (%53,3) konusunda destek beklemektedirler. Devletten beklentiler ağırlıklı olarak ekonomik beklentilerden oluşmaktadır. Bunun sebebini, kadınların çok yüksek gelir elde edilemeyen işlerde istihdam sağlamasına bağlayabiliriz. Bu nedenle vergi kolaylıkları, kredi olanakları vb. isteklerde bulunmaktadır.

Kadın girişimcilerin sahip olduğu işletmeler genellikle mikro ölçekli işletmelerdir. Bu nedenle öncelikle bu işletmeleri geliştirici politikalar geliştirilip uygulamaya konulmalıdır. Ayrıca kadın girişimciliği kavramının, işsiz ve yoksul kadınların gelirini artıran bir faaliyet olduğu durumundan arındırılması gerekmektedir. Bununla birlikte bilim- teknoloji, bilgi tabanlı, yenilikçi işletmelerin oluşumunda da kadın girişimciler desteklenmelidir.

Kadın girişimcilere finansal yönetim eğitimi, teknoloji eğitimi ve modern teknolojinin kullanımı, teknik yardım, mali destek, kredi kolaylığı, altyapısal destek, hizmet sunulacak piyasanın bilinmesi, faaliyette bulunulacak alan hakkında derin bilgi sahibi olunması ve pazarlama ve hizmet sunumu tekniklerinin bilinmesi, güven artırıcı eğitim, e- ticaret, iyi zaman yönetimi ve becerilerin kazandırılması amacıyla gerekli teşvik ve kolaylıklar sağlanmalıdır(Keskin 2014: 91).

Kadın girişimciliğini özendirme ve teşvik etmeye yönelik yerel yönetimde bulunan tüm kurumların iş birliği içinde olmaları, meslek odalarında eğitim olanaklarının artırılması, örnek kadın girişimci projelerinin basında duyurulması gerekmektedir.

Sonuç olarak bakıldığında; günümüzde kadınların artık pek çok alanda olduğu gibi girişimcilik alanında da aktif olarak rol aldıkları bilinmektedir.

Girişimcilik kadının toplumdaki yerini güçlendirmektedir. Toplumdaki statüsü güçlenen kadının kendine olan güveni artmakta ve işletmesini sürdürmek hatta büyütme konusunda cesaretlenmektedir. Dün, yalnızca ailesinin, çocuklarının ev içi bakımından sorumlu olan kadın, bugün ailesinin dışındaki bir alanda da “ben de varım” diyerek, ticari ve ekonomik anlamda adından söz ettirmeyi başarmıştır. Böylelikle aile ekonomisine katkı sağlarken, ülke ekonomisi için de elini taşın altına koymayı öğrenmiş ve ekonomiye yön verir hale dönüşmüştür.

KAYNAKÇA

- Abacı, Nurcan (2001). *Bursa Şehrinde Osmanlı Hukuku'nun Uygulanması (17. Yüzyıl)*, Kültür Bakanlığı, Ankara
- Akıncı, Ayşe Han (2004). “Mersin’de Kadın Girişimciler İçin Yapılan Çalışmanın Sonucu: Cesur, Hırslı, Kendine Güvenli”, Kadınlar Dünyası, Sayı 12, Eylül 2000’den aktaran KÖŞKER, Saime, “Sakarya’da Kadın Girişimciliğinin Sorunlarının İncelenmesi”, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sakarya,
- Akyol Özlem ve Polatoğlu Çiğdem (2017). “Kadın Bedeninin Değişen Toplum Düzenlerinde Mimari Tasarıma Yansıması”, FSM İlimi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, Sayı 10,
- Altınel, Aypar (2006). *Kadını Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli*, Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Müdürlüğü, Ankara, 1993’ten aktaran Şekerler, Hülya, “Kadın Girişimciler, Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.
- Arat, Necla (2006). “Türkiye’de Kadın Girişimcilik”, Türkiye Esnaf- Sanatkâr ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü, TES-AR Yayınları, No 7, s. 204-212, Ankara, 1993’ten aktaran ŞAHİN, Esen, “Kadın Girişimcilik ve Konya İlinde Kadın Girişimcilik Profili Üzerine Bir Uygulama”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Arslan Kahraman ve Toksoy Demet (2017). “Türkiye’de Kadınları Girişimciliğe Yönelten Faktörler, Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi Yıl:1 Sayı:1 Bahar 2017/1 s.123-148.
- Arslan Serdar ve Üngören Engin (2017). “Rol Çatışması ve Rol Belirsizliğinin Örgütsel Yabancılaşmaya Etkisi: Alanya Belediyesi’nde Bir Araştırma”, ÇYYD, Cilt 26, Sayı 4, Ekim Antalya, s. 43-84.
- Avcı, Müşerref (2016). “Osmanlı Devleti’nde Kadın Hakları ve Kadın Haklarının Gelişimi İçin Mücadele Eden Öncü Kadınlar”, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Derneği, Erzurum, s. 225-254.
- Aydın Şahingeri, Nisan (2006). “Modernizm ve İslamiyet’in Kadın Anlayışlarının Karşılaştırılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri ABD., Konya.
- Bakacak, Ayça (2009). “Cumhuriyet Dönemi Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi, Sayı 44, s. 627-638.

- Batı, Uğur (2006). “*Tüketilen Kadın Bedeni: Kadın Bedeninin Parfüm Reklamlarındaki Görünümünün Gösterge Bilimsel Çözümlemesi*”, Kadın Çalışmaları Dergisi, Sayı 2, Cilt 1.
- Bedük, Aykut (2014). “*Türkiye’de Çalışan Kadın ve Kadın Girişimciliği*”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 12, s. 106-117, 2005’ten aktaran ERYILMAZ, Nesibe Şule, “*Türkiye’de Kadın Girişimcilerin Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar: Kahramanmaraş Örneği*”, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Yalova.
- Bhasin, Kamla (2003). *Toplumsal Cinsiyet: Bize Yüklenen Roller*, Çeviren: Ayşe COŞKUN, Kadav Yayınları, İstanbul.
- Biçak, Sedat (2007). “*Türkiye Selçuklu Toplumunda Kadın(XI- XIV. YY)*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi ABD, İstanbul.
- Cam, Ersan (2010). “*Türk İstihdam Politikasında Çalışan Kadınlar ve Uygulanan Politikalar 2: İstihdam Politikaları*”, Çelik-İş Sendikası Aylık Yayın Organı, Yıl. 3, Sayı. 13, Eylül-Ekim, 2003’ten aktaran SOYSAL, Abdullah, *Kadın Girişimcilerin Özellikleri, Karşılaştıkları Sorunlar ve İş Kuracak Kadınlara Öneriler: Kahramanmaraş İlinde Bir Araştırma*, Kilis 7 Aralık Üniversitesi İİBF Dergisi, Sayı 1, Cilt No 5, s. 71-95.
- Candan Esin ve Özalp Günel Semiha (2013). “*Tarımda Kadın Emeği*”, Tarım Ekonomisi Dergisi, Sayı 19(1), s. 93-101.
- Can, Sevim (2011). “*Büyük Selçuklu Devletinde Siyasi Gücün Kadınlar Tarafından Kullanılması(Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısıyla Büyük Selçuklu Tarihi)*”, Ortaçağda Kadın, Lotus Yayınevi, Editör: Altan ÇETİN,
- Can Yeşim ve Karataş Aslı (2014). “*Yerel Ekonomilerde Kalkınmanın İtici Gücü Olarak Kadın Girişimcilerin Rolü ve Mikro Finansman: Muğla İli Örneği*”, Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi Yerel Ekonomiler Özel Sayısı, Mayıs, s. 251-261, 2007’den aktaran Eryılmaz, Nesibe Şule, “*Türkiye’de Kadın Girişimcilerin Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar: Kahramanmaraş Örneği*”, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Yalova.
- Cockburn, Cynthia (1991). *Brothers Male Dominance and Technological Change*, London,
- Connell, Raul (2016). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*, çev. Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Çakıcı Fatma ve Yılmaz Nihat (2017). “*Çalışan Kadın ve Çocuk: Gümüşhane İli Örneği*”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 59, Kasım s. 71-87.

- Çakır İlhan, Ayşe (2004). “Cumhuriyet Dönemi Türk Resimlerinde Kadının Konumu”, Ankara Üniversitesi, Kastamonu Meslek Yüksekokulu, Kastamonu.
- Çakır, Sedat (1994). *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis Yayınları, 1994.
- Çelebi, Nilgün (1992). *Kadınlarımızın Cinsiyet Rolü Tutumları*, Sebati Basımevi, Konya, 1992.
- Çelik Ceyhan ve Özdevecioğlu Mustafa (2001). “Kadın Girişimcilerin Demografik Özellikleri ve Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Nevşehir İlinde Bir Araştırma”, 1. Orta Anadolu Kongresi, 487-498, Nevşehir, 2001.
- Çelik, İbrahim (2017). “İktisadi Rapor 2017”, Samsun.
- Çetin, Halis (2003). “Gelenek ve Değişim Arasında Kriz: Türk Modernleşmesi”, Doğu Batı Yayınları.
- Demirhan Serinken, Nurhan (2016). “Ataerkil Toplumun Sonu” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 9, Sayı 42, Şubat.
- Dinçkak, Ferruh (2005). “Matriyar Toplumlar, Tanrı Anlayışı ve Etkileri”, Anadolu Aydınlanma Vakfı.
- Dingeç, Emine (2010). “Osmanlı Toplumunda Kadınların Üretime Katkıları”, Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Çalışmaları Dergisi, Cilt 2/1, Kütahya.
- Dulum, Sibel (2006). “Osmanlı Devleti’nde Kadının Statüsü, Eğitimi ve Çalışma Hayatı”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD, Eskişehir.
- Duman, Zeki (2012). “Aile Kurumu Üzerine Tarihsel Bir Okuma Girişimi ve Muhafazakar İdeolojinin Aileye Bakışı”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 4.
- Dursun Salih ve İftar Emel (2014). “Kadın Çalışanların Yaşamış Oldukları İş Aile Yaşamı Çatışmasının İş ve Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 28, Sayı: 3.
- Dökmen, Zehra (2010). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Ecevit, Yıldız (1993). “Aile, Kadın ve Devlet İlişkilerinin Değerlendirilmesinde Klasik ve Yeni Yaklaşımlar”, Kadın Araştırmaları Dergisi.
- Ecevit, Yıldız (2003). “Toplumsal Cinsiyet ile Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışabilir?”, Cumhuriyet Üniversitesi, Tıp Fakültesi Dergisi, Sayı 25.

- Eken, Huri Gül (2006). “*Toplumsal Cinsiyet Olgusu Temelinde Mesleğe İlişkin Rol İle Aile İçi Rol Etkileşimi: Türk Silahlı Kuvvetlerindeki Kadın Subaylar*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Konya.
- Erdoğan, Zeynep (2013). *Girişimcilik ve Kobiler: Teori ve Uygulama*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2008’den aktaran ONAY, Ümmü Gülsüm, “*Kadın Girişimciliğini Etkileyen Sosyo-kültürel Faktörler: Isparta KOSGEB Girişimcilik Destekleri Üzerine Bir Araştırma*”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Eroğlu, Engin (2016). “*Sosyo-Ekonomi k Açından Eski Türklerde Kadının Konumu*”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 9, Sayı 44.
- Erol, Metin (2008). “*Toplumsal Cinsiyetin Tutumlar Üzerindeki Etkisi*”, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Aralık Cilt: 32 No:2, 199-219.
- Eryılmaz, Nesibe Şule (2014). “*Türkiye’de Kadın Girişimcilerin Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar: Kahramanmaraş Örneği*”, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Yalova.
- Findley, Carter (2016). *Dünya Tarihinde Türkler*, İstanbul Kitap Yayınevi, 2006’dan aktaran EROĞLU, Engin, “*Sosyo-Ekonomi k Açından Eski Türklerde Kadının Konumu*”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 9, Sayı 44.
- Foucault, Michel (1993). *Cinselliğin Tarihi 1*, Çev.: Hülya Tufan, Afa Yayınları, İstanbul.
- Fox, Frank (1984). *Women At Work*, California: Mayfield Publication.
- Freud, Sigmund (2006). *Cinsiyet Üzerine*, Çev. A. Avni Öneş, Say Yayınları, 13. Baskı, İstanbul.
- Giddens, Anthony (1998). *Modernliğin Sonuçları*, Çev.: E. Kuş dil, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998.
- Giddens, Anthony (2000). *Sosyoloji*, Çev.: H. Özel, C.Güzel, Ayraç Yayınları, Ankara.
- GOFFEE, Robert; SCASE Richard, *Kadınlar İş Başında*, Eti Yayınları, İstanbul, 1992.
- Gökalp, İsmet Emre (2008). “*Türkiye’de Kadın Girişimciler ve Kadın Yöneticiler*”, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale.
- Gökçe, Bahadır (2001). “*Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme, Aile Yazıları 1*”, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Cilt 3, Ankara, 2001.
- Gönüllü Meral ve İçli Gönül (2001). “*Çalışma Yaşamında Kadınlar: Aile ve İş İlişkileri*”, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 2001.

- Güleç, Sabite (2011). “*Kadın Girişimciliği-Kahramanmaraş Örneği*”, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Karaman.
- Gündüz, Ahmet (2012). “*Tarihi Süreç İçerisinde Türk Toplumunda ve Devletlerinde Kadının Yeri ve Önemi*”, Akademik Sosyal Bilimler Çalışmaları, Cilt 5, s. 129-148.
- Gündüz, Ferhunde (2008). *Kadın İşgücününün Türk Ekonomisine Katılımı*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas, 2000’den aktaran Gökalp, İsmet Emre, “*Türkiye’de Kadın Girişimciler ve Kadın Yöneticiler*”, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale.
- Hancı, Ayşegül (2004). “*Girişimcilikte Cinsiyet Faktörü ve Kadın Girişimcilik Üzerine Bir Araştırma*”, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- İçli, Tülin (1998). “*Cumhuriyet Döneminde Kadının Konumu*”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Cumhuriyetimizin 75. Yıl Özel Sayısı, Ankara.
- Illich, İvan (1996). *Gender*, Çev.: Ahmet Fethi, Ayraç Kitabevi, Ankara.
- İş ve Meslek Sahibi Kadınlar Derneği, (2010). *Konya Saha Çalışması Raporu*.
- Kaçar, Özge (2007). “*Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Konumu, Türkiye’de Yakın Zamanlardaki Değişimi Anlamak*”, Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Afyon, 2007.
- Kalıpçı, İbrahim (2009). *Atatürk ve Kadın*, TCZB Yayını, 1997’den aktaran ÖZDEMİR, Gülen, “*Türk Kadınının Toplumsal Konumunun Gelişim Süreci*”, Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Metinleri, No: 03, Tekirdağ.
- Kaplan, Leyla (2016). *Cemiyetlerde ve siyasi teşkilatlarda Türk kadını (1908-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1988’den aktaran Avcı, Müşerref, “*Osmanlı Devleti’nde Kadın Hakları ve Kadın Haklarının Gelişimi İçin Mücadele Eden Öncü Kadınlar*”, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Derneği, Erzurum 2016, s. 225-254.
- Kaynak, Selahattin *Samsun İli İstihdam Eylem Planı*.
- Kaypak, Şafak (2016). “*Cumhuriyet Dönemi Modernleşme Sürecinde Değişen Kadın Kimliği*”, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Temel Alanı, Hatay.
- Keskin, Sevtap (2014). “*Türkiye’de Kadın Girişimcilerin Durumu*”, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Sayı 9,1, s. 71-94

- Kocacık Faruk ve Gökkaya Bilican Veda (2005). “Türkiye’de Çalışan Kadınlar ve Sorunları”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1.
- Kocatürk, Utkan (2004). *Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri*, Turan Kitabevi, Ankara.
- Köşker, Saime (2004). “*Sakarya’da Kadın Girişimciliğinin Sorunlarının İncelenmesi*”, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Kutanis, Rana (2013). *Girişimci Kadınlar*, Değişim Yayınları, 2006’dan aktaran Onay, Ümmü Gülsüm, “*Kadın Girişimciliğini Etkileyen Sosyo-kültürel Faktörler: Isparta KOSGEB Girişimcilik Destekleri Üzerine Bir Araştırma*”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Kutanis, Rana (2009). “*Kadın ve Erkek Girişimcilerin Algılama Farklılıkları: Sakarya Örneği*”, Uluslararası ve Disiplinler arası Kadın Çalışmaları Kongresi, Sakarya, s. 258-267.
- Kutlu, Özlem (2006). “*Türkiye’de Kadın Girişimciliği*”, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.
- Liman Fatih (2006). “*ABD, Kanada ve İngiltere’de Kadın Girişimciliğinin Gelişimi*”, Kadını Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli: Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara, 25 Mayıs 1993’ten aktaran ŞAHİN, Esen, “*Kadın Girişimcilik ve Konya İlinde Kadın Girişimcilik Profili Üzerine Bir Uygulama*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Marshall, Gordon (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev.: Osman Akınbay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Moore, Dorothy (2014). “*Transitions-Milestones On The Route To Success*,” USASBE Proceeding, 2000’den aktaran KESKİN, Sevtap, “*Türkiye’de Kadın Girişimcilerin Durumu*”, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Sayı 9,1, s. 71-94.
- Morçin, Erdoğan (2013). “*Türk Kültürünün Kadın Girişimciliği: Kavramsal Bir Değerlendirme*”, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt 8, Sayı 2.
- Mungan, Seylan (2013). “*Kadın Girişimcilik Değerleri İle Kadın Girişimcilik Algısı Arasındaki İlişkide Girişimcilik Eğitimlerinin Rolü*”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Mutlu, Sevda (2015). *Geleneksel Kimlikle Modern Kimlik Arasında Sıkışan Kadınlar*, Türkiye Âlim Kitapları.

- Müftüoğlu, Taner (2004). *Girişimcilik*, T.C. Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 1997'den aktaran KÖŞKER, Saime, “*Sakarya’da Kadın Girişimciliğinin Sorunlarının İncelenmesi*”, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Narin, M., Marşap, A., Gürol, M. A., (2006). “*Global Kadın Girişimciliğinin Maksimizasyonunu Hedefleme: Uluslararası Arenada Örgütlenme ve Ağ Oluşturma*”, Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 8 (1): 65-78.
- Onay, Ümmü Gülsüm (2013). “*Kadın Girişimciliğini Etkileyen Sosyo-kültürel Faktörler: Isparta KOSGEB Girişimcilik Destekleri Üzerine Bir Araştırma*”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Orhan, Muriel, Scott, Don (2014). “*Why Women Enter into Entrepreneurship: an Explanatory Model*”, Women in Management Review, Vol: 16, No: 5, p. 232-247, 2001’den aktaran ERYILMAZ, Nesibe Şule, “*Türkiye’de Kadın Girişimcilerin Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar: Kahramanmaraş Örneği*”, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Yalova..
- Öğüt, Âdem (2014). “*Türkiye’de Kadın Girişimciliğinin ve Yöneticiliğinin Önündeki Güçlükler: Cam Tavan Sendromu,*” Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 2006’dan aktaran Keskin, Sevtap, “*Türkiye’de Kadın Girişimcilerin Durumu*”, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Sayı 9,1, s. 71-94.
- Örücü, Edip, Kılıç Rana ve Kılıç Tülin (2007). “*Cam Tavan Sendromu ve Kadınların Üst Düzey Yönetici Pozisyonuna Yükselmelerindeki Engeller: Balıkesir İli Örneği*”, Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt 14, Sayı 2, 2007.
- Özdemir, Gülen, “*Türk Kadınının Toplumsal Konumunun Gelişim Süreci*”, Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Metinleri, No: 03, Tekirdağ 2009.
- Özdevecioğlu, M. ve C. Çelik (2014). “*Kadın Girişimcilerin Demografik Özellikleri ve Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Nevşehir İlinde Bir Araştırma*”, 8. Ulusal Yönetim Organizasyon Kongresi Bildirileri, Nevşehir, s. 487-498, 2000’den aktaran ERYILMAZ, Nesibe Şule, “*Türkiye’de Kadın Girişimcilerin Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar: Kahramanmaraş Örneği*”, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Yalova.
- Öztürk, Bahadır (2009). “*Bingöl İli Örneğinde Geniş ve Çekirdek Aile Yapılarında Anne-Çocuk İlişkisinin İncelenmesi*”, Gazi Üniversitesi, EBF Çocuk Gelişimi ABD, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

- Öztürk, Emine (2014). “Kur’an’ın Kadına Bakışı ve İslam Tarihinde Sosyal Statüsüne Genel Bir Bakış”, Harakani Dergisi, Sayı 2, s. 17-34.
- Özyılmaz, Ahmet (2016). “Türkiye’de Kadın Girişimciliği ve Girişimci Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma”, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir, 2016.
- Polat, Nurhak (2008). “Cinsiyet ve Mekân: Erkek Kahveleri”, Toplum ve Bilim, Birikim Yayınları, Sayı 112, 2008.
- Samsun Ticaret ve Sanayi Odası, *İktisadi Rapor*, 2017.
- Samsun İli Sektörel Eylem Planları, 2018-2023, www.oka.org.tr.
- Sarı, İbrahim (2017). *Türk Tarihinde Kadın*, Net Medya Yayıncılık, 2017.
- Soysal, Abdullah, *Türkiye’de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Sayı 65-1, s. 84-113.
- Soysal, Abdullah (2010). *Kadın Girişimcilerin Özellikleri, Karşılaştıkları Sorunlar ve İş Kuracak Kadınlara Öneriler: Kahramanmaraş İlinde Bir Araştırma*, Kilis 7 Aralık Üniversitesi İİBF Dergisi, Sayı 1, Cilt No 5, ss. 71-95.
- Şahin, Esen (2006). “Kadın Girişimcilik ve Konya İlinde Kadın Girişimcilik Profili Üzerine Bir Uygulama”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Şekerler, Hülya (2006). “Kadın Girişimciler, Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.
- Şener, Ü., Demirbilek, H., ve ÇAKIN, A., (2013). “Samsun’da Kadının Durumu”, Nisan.
- Tamer, Gülay (2014). “Dünya’ya Kıyasla Türkiye’de Kadın Girişimciliği”, International Conference on Eurasian Economies, Session 3C, s. 649-656, 2013’den aktaran Eryılmaz, Nesibe Şule, “Türkiye’de Kadın Girişimcilerin Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar: Kahramanmaraş Örneği”, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Yalova.
- Tan, Fatma (2006). “Tarihi Akış İçinde Kastamonu Kadın Girişimciliği”, 14. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı, Erzurum.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, (2000). “Türkiye’de Kadınlara Ait Girişimlerin Desteklenmesi”, Ankara.
- Tekin, Mahmut (2013). *Hayallerin Gerçeğe Dönüşümü: Girişimcilik*, 4. Baskı, Günay Ofset, 2005’den aktaran ONAY, Ümmü Gülsüm, “Kadın Girişimciliğini Etkileyen Sosyo-kültürel Faktörler: Isparta KOSGEB Girişimcilik Destekleri Üzerine Bir Araştırma”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

- Toksöz, Gülay (2007). “İşgücü Piyasasının Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Analizi ve Bölgeler Arası Dengesizlikler”, Çalışma ve Toplum.
- TÜİK, (2018). Konularına Göre İstatistikler, Hane halkı İşgücü Anketi.
- TDK, (2005). *Türkçe Sözlük*, Ankara, 10. Baskı, Akşam Sanat Okulu Matbaası.
- Türköne, Mualla (1995). *Eski Türk Toplumunda Cinsiyet Kültürü*, Ark Yayınevi, Ankara.
- Vatandaş, Celalettin (2007). “Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı”, Sosyoloji Konferansları Dergisi, Sayı 35.
- Yetim, Nazan (2010). “Sosyal Sermaye Olarak Kadın Girişimciler: Mersin Örneği”, 2008’den aktaran SOYSAL, Abdullah, *Kadın Girişimcilerin Özellikleri, Karşılaştıkları Sorunlar ve İş Kuracak Kadınlara Öneriler: Kahramanmaraş İlinde Bir Araştırma*, Kilis 7 Aralık Üniversitesi İİBF Dergisi, Sayı 1, Cilt No 5, s. 71-95, 2010.
- Yılmaz Nihat, Çakıcı Fatma Okur ve Ak Muammer (2017). “Çalışan Kadın ve Çocuk: Gümüşhane İli Örneği”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 59, Kasım, s. 71-87.
- Yörükoğlu, Sema (2008). “Özel Bir Hastanede Çalışan Sağlık Personelinin Rol Çatışması, Rol Belirsizliği ve Tükenmişlik Düzeylerinin Belirlenmesi”, Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yüksel, Nazan (2001). Aysun, *Tarkan Yıldız Olgusu*, Çivi Yazıları, İstanbul.
- Zeybekoğlu, Özge (2009). “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Erkeklik Olgusu”, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- <https://www.dunya.com> (20.11.2017).
- https://www.academia.edu/11718260/ESKİ_TÜRK_TOPLULUKLARINDA_KADIN_YERİ_VE_ÖNEMİ (22.11.2018).
- www.nufusu.com/il/samsun-nufusu (2018).
- <https://sorularlaislamiyet.com> (25.11.2018).
- www.e-psikiyatri.com (03.01.2016).
- www.tdk.gov.tr (03.04.2016).
- www.samsunkulturturizm.gov.tr

EKLER

Ek 1: Anket Formu

KADIN GİRİŞİMCİLİĞİN SOSYOLOJİK İNCELEMESİ (Samsun İli Örneği)

Cevaplandıracağınız anket formu Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı yürütülen yüksek lisans tezinin bir parçasıdır. Samsun İlinde kadın girişimcilere dönük tutumların toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınarak, mevcut sorunların belirlenmesi amacıyla yapılmaktadır.

Adınızı ve soyadınızı belirtmenize gerek yoktur. Vermiş olduğunuz tüm bilgiler gizli tutulacaktır. Sorulara samimi ve doğru yanıtlar verdiğiniz ve bilimsel nitelik taşıyan bu araştırmaya katıldığınız için teşekkür ederiz.

Hilal TORUN

1.Yaşınız:

- 1() 18-24
- 2() 25-34
- 3() 35-44
- 4() 45 yaş ve üstü

2.Eğitim Durumunuz:

- 1() Okur-yazar
- 2() İlköğrenim
- 3() Ortaöğrenim
- 4() Yükseköğrenim
- 5() Yüksek Lisans
- 6() Doktora

3.Medeni durumunuz:

- 1() Bekâr
- 2() Eşi vefat etmiş
- 3() Boşanmış
- 4() Evli

4.(Evli ise sorulacak) Çocuğunuz var mı?

- 1() Çocuğum yok
- 2() 1-2 çocuk
- 3() 3-4 çocuk
- 4() 5 ve daha fazla

5.(Evli ise sorulacak)Eşinizin eğitim durumu:

- 1() Okur-yazar
- 2() İlköğrenim
- 3() Ortaöğrenim
- 4() Yükseköğrenim
- 5() Yüksek Lisans
- 6() Doktora

6.(Evli ise sorulacak)Eşinizin mesleki durumu:

- 1() Memur
- 2() İşçi
- 3() Serbest Meslek(avukat, doktor, muhasebeci)
- 4() Esnaf veya ticaret erbabı
- 5() Sanayici veya büyük tüccar
- 6() Emekli
- 7() Diğer (Belirtiniz)

7.Annenizin eğitim durumu:

- 1() Okur-yazar değil
- 2() Diplomasız okur-yazar
- 3() İlköğrenim
- 4() Ortaöğrenim
- 5() Yükseköğrenim
- 6() Yüksek Lisans
- 7() Doktora

8.Annenizin mesleki durumu:

- 1() Memur
- 2() İşçi
- 3() Serbest Meslek(avukat, doktor, muhasebeci)
- 4() Esnaf veya ticaret erbabı

- 5() Sanayici veya büyük tüccar
- 6() Emekli
- 7() Ev hanımı
- 8() Diğer (Belirtiniz)

9.Babanızın eğitim durumu:

- 1() Okur-yazar değil
- 2() Diplomasız okur-yazar
- 3() İlköğrenim
- 4() Ortaöğrenim
- 5() Yükseköğrenim
- 6() Yüksek Lisans
- 7() Doktora

10.Babanızın mesleki durumu:

- 1() Memur
- 2() İşçi
- 3() Serbest Meslek(avukat, doktor, muhasebeci)
- 4() Esnaf veya ticaret erbabı
- 5() Sanayici veya büyük tüccar
- 6() Emekli
- 7() Diğer (Belirtiniz)

11.Hangi İş Kolunda Faaliyet Gösteriyorsunuz?

- 1() Ticaret (Tuhafiye, çiçekçi, market vb.)
- 2() İmalat (Konfeksiyon, takı imalatı, süs eşyaları vb.)
- 3() Hizmet (Güzellik salonu, kuaför, çocuk yuvası, muhasebe, muayenehane vb.)
- 4() Diğer(belirtiniz).....

12.Bu İşe Nasıl Başladınız?

- 1() Aile/Baba/Anne Mesleği
- 2() Eşimin İşini Devam ettiriyorum
- 3() Öğrenimim ve Mesleğim Gereği
- 4() Başka.....

13. Bu İŖe Başlarken Bu Faaliyet Alanında İş Deneyiminiz Var mıydı?

1. () Evet
2. () Hayır
3. () Diğer.....

14. Bu işi Kaç Yıldır Yapıyorsunuz?

- 1 () 0-1 yıl
2 () 2-4 yıl
3 () 5-7 yıl
4 () 8-10 yıl
5 () 11 ve daha çok yıl

15. İşinizle ilgili bir eğitim aldınız mı?

- 1 () Evet
2 () Hayır

16. (Eğer varsa) Bu eğitimi nereden aldınız? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- 1 () Belediye ve/veya Valilikten
2 () Sivil toplum örgütünden
3 () Yüksekokul-üniversiteden
4 () Özel kurslardan
5 () Diğer

17. İşi kurma fikrini ilk olarak kim düşündü?

- 1 () Kendim
2 () Eşim
3 () Kendim ve eşim
4 () Ebeveynler
5 () Akrabalar
6 () Arkadaşlar
7 () Diğer.....

18. İş kurma düşüncesini kimler destekledi?

- 1() Eşim/Çocuklarım
- 2() Ebeveynlerim
- 3() Akrabalar
- 4() Arkadaşlar
- 5() Hiç kimse
- 6() Diğer.....

19. Bu İş Kurmanıza Karşı Çıkanlar Oldu mu?

- 1() Olmadı
- 2() Eşim/Çocuklarım
- 3() Ebeveynler
- 4() Akrabalar
- 5() Arkadaşlar/Komşular
- 6() Hepsi
- 7() Diğer.....

20. Ailenizde kendi işinde Çalışan var mı?

- 1()Evet
- 2()Hayır

21.Cevabınız 'evet' ise yakınlık dereceniz nedir?

- 1()Eş
- 2()Baba
- 3()Anne
- 4()Kardeş
- 5()Diğer.....

22.(Erkek kardeş varsa sorulacak)Sizce aileniz, size erkek kardeşlerinize aynı fırsatları tanıdı mı?

- 1() Evet
- 2() Hayır
- 3()Erkek kardeşim yok

23. Girişimci olmanızda sizi etkileyen nedenleri önem derecesine göre numaralandırınız.

- Ailemin ihtiyaçlarını karşılamak için
- Ekonomik bağımsızlığımı kazanmak için
- Mesleğimi yapmak için
- Yüksek kazanç elde etmek için
- İdealimi gerçekleştirmek ve kendimi kanıtlamak için
- Zamanımı değerlendirmek için
- Diğer insanlara faydalı olmak için
- Sosyal statümü yükseltmek, toplumda prestij ve ün sahibi olmak için
- İş bulamadığım için
- Finansal destek ve teşvik verildiği için
- Ailemin işini devam ettirmek zorunda kaldığım için

24. İşletmenizi kurarken karşılaştığınız sorunları önem derecesine göre numaralandırınız.

- Toplumda kadına atfedilen değer
- Finansal düzensizlik
- Rekabet ortamındaki adaletsizlik
- Kalifiye eleman bulma
- Bilgi eksikliği
- Teknolojiye ayak uydurma
- Bürokratik ve yasal engeller

25. İşletmenizi kurduktan sonra karşılaştığınız sorunları önem derecesine göre numaralandırınız.

- Güvensizlik
- Toplumun geleneksel baskısı
- Ticari tecrübe eksikliği
- Başarısızlık beklentisi
- Farklı davranma isteği
- Rol çatışması
- Ortak bulmada güçlük çekme

26. Samsun İlinin kadın girişimcilere çok iyi fırsatlar sunduğu görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?

- 1() Hiç katılmıyorum
2() Kısmen Katılıyorum
3() Katılıyorum

27.Eğer bu görüşe katılmıyorsanız nedenlerini söyleyebilir misiniz? düşünüyorsunuz?

- 1().....
2().....
3().....
4().....
5().....
6().....

28.Kendi işinizde çalışmanız, yaşamınızdaki diğer sorumlulukları nasıl etkiliyor?

- 1()Sorumluluklarım açısından bir engel teşkil etmiyor.
2()Evdeki işlerimi aksatıyorum.
3()Eşime, aileme, çocuklarıma vakit ayıramıyorum.
4()Kendime vakit ayıramıyorum.
5()Diğer(Belirtiniz):.....

29. Ev işlerini yürütmek ve çocuk bakımı için Kimlerden destek alıyor musunuz?

	Destek var	Destek yok
Devamlı temizlikçi desteği	()	()
Ailemden destek	()	()
Başka	()	()

30.Size göre girişimci olmanın avantajlı yanları nelerdir? (En avantajlı gördüğünüz 3 seçeneği işaretleyiniz).

- 1()Bir işle meşgul olma
2()Evin bütçesine katkıda bulunma
3()Maddi özgürlük, bağımsızlık
4()Tutkuların gerçekleşiyor olması

- 5()Rahat yaşama standardına ulaşma
- 6()Çok para kazanma
- 7()Kendine güven
- 8()Yaratıcılık
- 9()Sosyal statü
- 10()Başkalarına istihdam olanağı sunabilmek
- 11()Başarılı olma duygusu
- 12()Herhangi bir iyi yanı yok
- 13()Diğer(belirtiniz).....

31.Sizce başarılı bir girişimci olabilmek için sahip olunması gereken özellikler nelerdir?(Önemli gördüğünüz üç seçeneği işaretleyiniz.)

- 1()Kendine güven ve cesaret
- 2()İletişim becerisi
- 3()Eğitim
- 4()Deneyim
- 5()Sabır ve hoşgörü
- 6()Risk üstlenebilme
- 7()Çalışkanlık
- 8()Hırs ve kararlılık
- 9()Dürüstlük
- 10()Yönetim becerisi
- 11()Diğer(Belirtiniz).....

32.Size göre kadın yönetici ve girişimciler erkek emsallerine göre aşağıdaki konulardan hangisinde daha başarılıdır?(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- 1()Takım Çalışması
- 2() Personel İlişkileri
- 3() Satış
- 4() Yeni Fikir Üretme
- 5() Planlama ve Organizasyon
- 6() Kaynak Sağlama
- 7() Yeni Fikirlere Açık Olma

33.Size göre iş hayatında kadınları erkeklerden ayıran en önemli özellik nedir?

- 1()Sevecenlik
- 2()Duygusallık

- 3()Dinleyicilik
- 4()Fedakârlık
- 5() Sezgi Gücü
- 6()Annelik Duygusu

34.Kadın girişimci olarak duygusallığınız, işinizi nasıl etkiliyor?

- 1()Etkilemiyor
- 2()İşimi kolaylaştırıyor
- 3()İşimi zorlaştırıyor
- 4()Başka

35.Kadın işveren oluştunuz, çalışanlarınızla ilişkilerinizi nasıl etkiliyor?

- 1 () Olumlu etkiliyor
- 2 () Olumsuz etkiliyor
- 3 () Herhangi bir etkisi olduğunu düşünmüyorum.
- 4 ()Başka.....

36.Kadın işveren oluştunuz, müşterilerinizle aranızda problem yaratıyor mu?

- 1()Evet, çok zaman
- 2() Evet, zaman zaman
- 3()Evet, nadiren
- 4() Hayır, asla
- 5()Başka.....

37.İşletmenizin faaliyeti sırasında pazardaki erkek hâkimiyetinden dolayı sorun yaşıyor musunuz?

- 1()Evet, çok zaman
- 2() Evet, zaman zaman
- 3()Evet, nadiren
- 4() Hayır, asla

38.İşinizle ilgili gelecek planınız nedir?

- 1()İşi bırakmayı düşünüyorum.
- 2()İşimde mevcut durumu devam ettireceğim.
- 3()Ürün ve/veya hizmet sayısını arttırarak ve çeşitlendirerek büyümeyi hedefliyorum.
- 4()Farklı sektöre girmeyi düşünüyorum.
- 5()Diğer(Belirtiniz):.....

39.Kızınıza(yetişkin bir birey olduğunda) kendi işini kurmasını tavsiye eder misiniz?

1() Evet

2() Hayır

40.Oğlunuza(yetişkin bir birey olduğunda) kendi işini kurmasını tavsiye eder misiniz?

1() Evet

2() Hayır

41.Aşağıdaki kuruluşlardan hangisine/hangilerine üyesiniz?

1()TİKAD (Türkiye İş Kadınları Derneği)

2()KEDV (Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı)

3()KA-DER (Kadın Adayları Destekleme Derneği)

4()KADAV (Kadınlarla Dayanışma Vakfı)

5()KAGİDER (Kadın Girişimciler Derneği)

6()KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı)

7()SAMSUN TSO (Ticaret ve Sanayi Odası)

8()SAMİKAD (Samsun İş Kadınları Derneği)

9()Bir sivil toplum örgütü veya kuruluşa üye değilim.

42.Bu kuruluş(lar)un sosyal ve iş hayatınıza olumlu katkısı olduğunu düşünüyor musunuz?

1() Evet

2() Hayır

3()Kısmen

43.Kadınların kariyer gelişimi önündeki aşağıda verilen engellerden size göre en önemlisini belirtiniz.

1() Kadınlara yönelik önyargılar

2() Toplumsal ayrımcılık

3() Örgütsel ayrımcılık

4() Toplumsal ve geleneksel rol

5() Eğitim ve öğrenim durumu

44.Günlük hayatınızda işiniz dışında çocuk bakımı ve ev işlerinden ne derecede sorumlusunuz?

1()Tümüyle ben sorumluyum

2()Eşimle ortaklaşa sorumluyuz

3()Büyük ölçüde ben sorumluyum

45.Ülkemizde kadın girişimciliğinin gelişmesi için devletten beklentileriniz nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- 1() Vergi kolaylıkları getirilmesi
- 2() Rekabet koşullarının geliştirilmesi
- 3() Eğitim olanaklarının sağlanması
- 4() Teknik destek sağlanması
- 5() Kredi olanaklarının iyileştirilmesi
- 6() Bürokratik işlemlerin azaltılması
- 7() Diğer(Belirtiniz):.....

46.Girişimci olmak isteyen kadınlara vereceğiniz öneriler nelerdir?

(Lütfen önemli gördüğünüz üç seçeneği işaretleyiniz.)

- 1() Deneyim sahibi oldukları işi yapsınlar
- 2() Eğitim aldıkları işi yapsınlar
- 3() İşlerini özenle yapsınlar
- 4() Kendilerine güvensinler ve cesur olsunlar
- 5() İş kurmadan önce yapılabirlik projelerinden yararlansınlar
- 6() Sevdikleri işi yapsınlar
- 7() Sakın iş yeri açmasınlar
- 8() Diğer(Belirtiniz):.....

47.Ailenizin erkek bireylerinden ev işlerini(yemek, temizlik, evi toparlama vs.) yapmaları ve yardımda bulunmaları beklenir mi?

- 1() Evet
- 2() Hayır

48-Kaç Çalışmanız var?

- 1() 1-4
- 2() 5-9
- 3() 10-14
- 4() 15 ve fazla

49-Çalışanlarınızdan kaç erkek?

- 1() Erkek çalışan yok
- 2() 1-2
- 3() 3-4
- 4() 5-6
- 5() 7 ve daha fazla

VAKİT AYIRIP CEVAPLADIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ ☺

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Hilal TORUN
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : 17.07.1991 / Samsun
e-posta : hilaltorunnn@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	2014
Yüksek Lisans	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	2019

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
2017-2018	Özel Uyar Özel Eğitim Merkezi	Rehber Öğretmen

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı KPDS () YÖKDİL (68,75) TOEFL () IELTS ()